

EVALUERING AF SYNG, SPIS OG SNAK

Evalueringsrapport/ September 2019

Malene Thøgersen
Henriette Bjerrum

EVALUERING AF SYNG, SPIS OG SNAK

Titel

Evaluering af Syng, spis og snak

Forfatter

Malene Thøgersen & Henriette Bjerrum

Øvrige bidragsydere

Astrid Margon Simonsen

Rekvirent

Folkehøjskolernes Forening i Danmark (FFD)

Layout

Videncenter for Folkeoplysning

Forsidefoto

FFD

Udgave

1. udgave, Aarhus, september 2019

Pris

Rapporten kan downloades gratis i vidensbanken på www.vifo.dk

ISBN

978-87-93784-17-8 (pdf)

Udgiver

Videncenter for Folkeoplysning

c/o Idrættens Analyseinstitut

Frederiksgade 78B, 2.

DK-8000 Aarhus C

T: +45 3266 1030

E: vifo@vifo.dk

W: www.vifo.dk

Gengivelse af denne rapport er tilladt med tydelig kildehenvisning.

Indhold

Forord	7
Indledning og baggrund	8
Metode og datagrundlag	9
Rapportens opbygning og hovedresultater.....	10
Kapitel 1: Konceptet Syng, spis og snak	17
Kapitel 2: De deltagende højskoler	19
Højskolernes motivation for deltagelse i Syng, spis og snak.....	19
Kapitel 3: Arrangementernes tilrettelæggelse.....	23
Tilmelding og deltagerbetaling.....	23
Temaer og aktiviteter på arrangementerne	24
Markedsføring af arrangementerne	26
Kapitel 4: Arbejdet med konceptets tre elementer	28
Syng	28
Spis	32
Snak.....	34
Kapitel 5: Samarbejde/lokalsamfundet	38
Kapitel 6: Eleverne	40
Elevernes deltagelse.....	40
Elevernes involvering i arrangementerne	41
Elevernes oplevelse af arrangementerne	42
Elevernes holdninger til højskolernes rolle i lokalsamfundet	45
Kapitel 7: Deltagerne	48
Deltagernes profiler	50
Inspiration til deltagelsen	57
Motivation for deltagelsen.....	59
Deltagernes oplevelse af arrangementerne	61
Kapitel 8: Skolernes tilfredshed med projektet.....	65
Projektledelse og netværksmøder	65
PR	66
Økonomien	68
Evalueringen.....	68
Kapitel 9: Refleksioner fra felten.....	70
Ankomst.....	70

Mødet.....	70
Stedet og rummets betydning	73
Højskolelærernes rolle.....	74
Kapitel 10: Projektets fremtidige potentialer.....	76
De tre elementer	76
Elevernes rolle	77
Målgrupper for Syng, spis og snak.....	77
Samarbejdsrelationer som udviklingspotentiale	78
Syng, spis og snak 'to go'	79
Syng, spis og snak og andre indsatser	79
Udbredelse til flere højskoler og andre skoleformer.....	80
Litteratur	81
Bilagsmateriale	82
Uddybende beskrivelse af metode og datagrundlag	82
Supplerende tabeller og figurer	86

Forord

Højskolerne har i deres 175-årige historie haft skiftende indgange til deres samfundsmæssige engagement. Med 'Syng, spis og snak' har Folkehøjskolernes Forening i Danmark (FFD) og de deltagende skoler sat fokus på de brede fællesskaber og højskolerne som værtsarena for både elever og lokale. Med sangen og maden som ramme har de sat mødet mellem mennesker i centrum. Denne rapport fremlægger resultatet af den evaluering, der er lavet i løbet af projektets første fase, som er forløbet fra august 2017 til juni 2019.

Det havde ikke været muligt at udarbejde denne evalueringsrapport uden et stort engagement fra de deltagende højskoler. Derfor skal der lyde en stor tak til de forstandere og lærere, som har bidraget til evalueringen ved at udfylde evalueringsskemaer, stille op til interview samt sørge for, at der blev gennemført spørgeskemaundersøgelser blandt deltagere og elever.

Ikke mindst tak for jeres store gæstfrihed i forbindelse med de kvalitative interviews og vores deltagelse på Syng, spis og snak-arrangementer rundt om i landet. Det har givet os en indsigt i projektet, som ikke kunne opnås fra skrivebordet.

På samme vis skal der lyde en tak til de elever og deltagere på højskolerne, som har bidraget til evalueringen ved at besvare spørgeskemaer, og som har taget godt imod os ude på skolerne.

Endelig en stor tak til FFD for muligheden for at få lov til at dykke ned i endnu et af højskoleverdenens mange facetter. En særlig tak til projektleder, Rasmus Skov Borring, for et godt samarbejde og god sparring igennem hele evalueringsprocessen.

Vi håber, at evalueringsrapporten kan give anledning til både inspiration og refleksion i forbindelse med den videre udvikling og konsolidering af projektet.

Videncenter for Folkeoplysning, september 2019

Indledning og baggrund

Folkehøjskolernes Forening i Danmark (FFD) igangsatte i 2017 projektet 'Syng, spis og snak', der gennem en kombination af spise- og sangfællesskaber har til formål at bringe folk sammen omkring fællessang på tværs af forskellige samfundslag. Projektet skriver sig ind i højskolernes strategiske arbejde, som blandt andet har fokus på udvidede samarbejdsrelationer generelt, de lokale samarbejder og højskolesangens potentialer.

Nordea-fonden har støttet projektet med 2.550.000 kr. i projektperioden, som er forløbet fra august 2017 til juni 2019, og som udgør projektets udviklingsfase. Planen er, at udviklingsperioden efterfølges af en fase 2 i 2019-2022, hvor projektet skal videreudvikles og konsolideres. Videncenter for Folkeoplysning (Vifo) har siden januar 2018 været tilknyttet projektet som ekstern evaluator, og denne rapport formidler resultaterne af evalueringen.

Projektet i sin helhed arbejder på to niveauer: Lokalt har en række højskoler gennem deres deltagelse i projektet forpligtet sig til at afholde særlige Syng, spis og snak-arrangementer på deres højskole mindst én gang i kvartalet i løbet af projektperioden. 10 højskoler blev efter ansøgning udvalgt til at deltage fra projektets start. Senere i projektperioden kom yderligere tre højskoler til. På landsplan har projektledelsen arbejdet med udvikling af digitale platforme, indspilninger af akkompagnement, udvikling af nye sange og opmærksomhedsskabende aktiviteter.

Denne evaluering har særlig fokus på metode- og aktivitetsudviklingen på de deltagende højskoler og de følgende temaer, som anses for værende særligt centrale læringspunkter i forhold til projektets videre udvikling og konsolidering:

- Arrangementernes antal, indhold og karakter
- Særligt fokus på arrangementernes elementer af sang, mad og snak
- Højskolernes erfaringer med afviklingen af arrangementerne
- Samarbejdet i lokalsamfundet
- Elevernes vurderinger af arrangementerne
- Deltagernes profiler
- Deltagernes vurderinger af arrangementerne

Evalueringen har været planlagt som en procesevaluering, hvorved de deltagende højskoler har haft mulighed for at følge og bruge delresultaterne. Hensigten er, at evalueringen skal gøre det muligt at bruge erfaringerne fra udviklingsperioden til at kvalificere projektets anden del, hvor planen er at udvide konceptet til flere skoler og skoleformer (FFD 2017).

Metode og datagrundlag

Evalueringen bygger på en række forskellige datakilder af både kvalitativ og kvantitativ karakter, som er tilvejebragt i løbet af evalueringsperioden. Tabel 1 viser en oversigt over de respektive datakilder, som hver især er uddybet yderligere i rapportens bilagsmateriale.

Tabel 1: Evalueringens datagrundlag

Datakilde	Beskrivelse
Evalueringskemaer	<p>Efter hvert arrangement har de projektansvarlige på de deltagende højskoler udfyldt et elektronisk evalueringskema.</p> <p>Evalueringskemaerne er udfyldt ved samtlige 72 arrangementer, som er gennemført i evalueringsperioden januar 2018 til juni 2019.</p> <p>Evalueringskemaerne giver mulighed for en samlet kortlægning af de konkrete aktiviteter, der er gennemført.</p>
Kvalitative interviews	<p>I efteråret 2018 blev der gennemført kvalitative interviews med tovholderne på de 10 højskoler, der var med ved projektets start.</p> <p>Interviewene blev typisk gennemført i forbindelse med et Syng, spis og snak-arrangement.</p> <p>De kvalitative interviews er særligt centrale i forhold til at skabe indsigt i de oplevede erfaringer med tilrettelæggelse og gennemførelse af arrangementerne.</p>
Deltagerobservation	<p>Vifo har deltaget i Syng, spis og snak-arrangementer på 10 højskoler i efteråret 2018.</p> <p>Derudover var der tre indledende besøg i foråret 2018 i forbindelse med forberedelserne til den øvrige dataindsamling.</p>
Spørgeskemaundersøgelse blandt de eksterne deltagere på arrangementerne	<p>Under ét arrangement på hvert af de deltagende højskoler er der gennemført en spørgeskemaundersøgelse blandt de eksterne deltagere.</p> <p>Der er svar fra 542 deltagere, og svarprocenten er på 55 pct.</p>
Spørgeskemaundersøgelse blandt højskolernes elever	<p>På hver af de deltagende højskoler er der – som udgangspunkt – gennemført en spørgeskemaundersøgelse blandt højskolernes elever på ét arrangement.</p> <p>Der er svar fra 305 elever, og svarprocenten er på 52 pct.</p>

Rapportens opbygning og hovedresultater

Evalueringsrapporten består af ti kapitler. Nedenfor følger en kort beskrivelse af de respektive kapitler og rapportens hovedresultater.

Kapitel 1 giver en introduktion til konceptet Syng, spis og snak, projektets organisering, og hvad det indebærer for de enkelte højskoler at deltage i projektet. Konceptets formål at kombinere de positive elementer ved spisefællesskaber med de positive elementer ved fællessang.

Der er en projektleder, som er ansat i FFD, og 13 deltagende højskoler. De 13 skoler er udvalgt efter ansøgning – blandt andet på baggrund af deres erfaringer med lignende tiltag, deres samarbejdsrelationer samt deres planer for at tiltrække folk til arrangementerne og at nå ud til nye målgrupper. Hver skole har afholdt to Syng, spis og snak-arrangementer pr. halvår i løbet af evalueringsperioden, hvilket var et af succeskriterierne for projektet som helhed. Skolerne har modtaget et tilskud på 4.000 kr. pr. arrangement og har derudover haft mulighed for at få dækket udgifter til annoncering med op til 1.000 kr.

Kapitel 2 giver en karakteristik af de deltagende højskoler og deres motivation for at deltage i projektet. De deltagende højskoler omfatter en stor grad af forskellighed – både når det gælder højskoletype, størrelse og deres erfaringer med åbne arrangementer.

Analysen viser, at Syng, spis og snak som koncept ramte i kernen af højskolernes nærmeste udviklingszone, da det bygger på værdier og aktiviteter, som højskolerne i forvejen har fokus på. Samtidig kombinerer det elementerne på en ny måde. Højskolernes motivation for at deltage i projektet tager især udgangspunkt i følgende fire fokuspunkter:

- at styrke det lokale samspil
- at nå bredere ud
- at udbrede en eller flere af projektets delelementer
- at støtte fællesaktiviteter på tværs af højskolerne.

Kapitel 3 er en analyse af Syng, spis og snak-arrangementernes tilrettelæggelse. I forhold til den praktiske afvikling har der på langt de fleste arrangementer (87 pct.) været forhåndstilmelding. Der har ligeledes været deltagerbetaling på 90 pct. af arrangementerne, men med stor variation i prisniveauet: Fra gratis arrangementer til en deltagerbetaling på 150 kr.

Tre fjerdedele af arrangementerne har haft et særligt tema som omdrejningspunkt. I mange tilfælde har temaet været knyttet til valget af sange, men der er også eksempler på temaer, som har struktureret snakkedelen eller har været relateret til maden. I nogle tilfælde har temaet været omdrejningspunkt for arrangementet som helhed.

Ud over det tematiske har nogle højskoler arbejdet med særlige aktiviteter, som gik ud over de klassiske elementer i Syng, spis og snak. I 40 pct. af arrangementerne har højskolerne inddraget eksterne gæsteværter eller oplægsholdere.

Når det gælder markedsføring, har projektlederen i FFD stået for den nationale del af markedsføringen, mens det har været op til de enkelte skoler at markedsføre arrangementerne på lokalt plan. De fleste skoler har anvendt flere forskellige markedsføringskanaler, og særligt kombinationen af Facebook, hjemmeside og lokalaviser er relativt udbredt. Facebook er den markedsføringskanal, der er anvendt ved flest arrangementer, tæt fulgt af lokalaviser og dagblade.

Kapitel 4 er en analyse af højskolernes arbejde med projektets tre delelementer 'syng', 'spis' og 'snak'.

Syng

Analysen af 'Syng' viser, at det er et element, som fylder rigtig meget for de deltagende skoler, selvom der samtidig er en stor variation i skolernes daglige fokus på sang, og hvor meget sangdelen fylder på de enkelte arrangementer. Der har helt overvejende været levende akkompagnement og forudbestemt repertoire.

Højskolesangbogen har været det primære omdrejningspunkt, men der har været stor bredde i det samlede repertoire. 60 arrangementer har angivet det specifikke sangvalg, og på disse arrangementer er der blevet sunget 219 forskellige sange og 413 sange i alt.

Ved langt de fleste arrangementer (94 pct.) har der været formidling i forbindelse med sangdelen – typisk i form af motivering af sangene.

Spis

Maddelen er ligeledes central for højskolerne, og de deltagende skoler arbejder bevidst med køkkenets kvaliteter og muligheder. Hverdagsmad har været omdrejningspunktet på størstedelen (62 pct.) af arrangementerne. 28 pct. karakteriserer maden som festmad, mens ganske få karakteriserer det som gourmetmad.

På 41 pct. af arrangementerne har der været et tema for maden. Temaerne har især kredset om årstider/højtider, retter fra forskellige lande, børnevenlig mad, sund mad, bæredygtig mad samt vegansk eller vegetarisk mad.

På mere end halvdelen af arrangementerne har der været formidling i forbindelse med spisedelen, hvilket primært har omfattet præsentation af maden eller råvarerne.

Snak

En central tanke bag projektets koncept har været at rammesætte arrangementerne med henblik på 'at skabe dialog og refleksionsrum hos de deltagende' (FFD 2017). Derudover har det været hensigten at afprøve og udvikle metoder til at kvalificere samtaledelen.

'Snak' kan imidlertid foregå på mange forskellige niveauer, og det varierer meget, hvordan højskolerne har grebet projektets snakkedel an. Alle de deltagende højskoler har haft 'snak' som oplysning, hvor sangene introduceres med motivering, fortællinger eller viden, men der er stor forskel på skolernes tilgang, når det gælder snak og debat deltagerne imellem.

Højskolernes svar på evalueringsskemaet viser, at snakkedelen på 44 pct. af arrangementerne har været karakteriseret af 'fri snak', mens der på 28 pct. af arrangementerne har været forskellige former for struktureret snak.

Kapitel 5 ser nærmere på omfanget og karakteren af højskolernes samarbejde med andre aktører i forbindelse med Syng, spis og snak-arrangementerne. Samarbejde har været et centralt fokuspunkt for projektet som helhed. Analysen viser, at 38 pct. af arrangementerne er afholdt i samarbejde med andre, og projektets mål om, at en tredjedel af arrangementerne skulle involvere samarbejdspartnere, er dermed opfyldt. Ved tre fjerdedele af disse arrangementer har der været tale om kendte samarbejdspartnere, mens resultaterne tyder på, at der er opdyrket relativt få nye samarbejdsrelationer i regi af Syng, spis og snak.

Samarbejdspartnerne, som højskolerne kendte i forvejen, omfatter aktører inden for høj- og friskoletraditionen, mens der er relativt få eksempler på nye samarbejdspartnere og andre typer af aktører. Den udbredte tilfredshed med samarbejdet tyder på, at der i høj grad kan være et potentiale for videreudvikling, når det gælder samarbejdsrelationerne. Både i forhold til hvem der samarbejdes med, og hvad der samarbejdes om.

Kapitel 6 sætter fokus på højskolernes elever og deres deltagelse i og oplevelse af arrangementerne. Højskoleelevernes rolle i Syng, spis og snak som koncept er ikke eksplicit uddybet i projektbeskrivelsen, og der er store forskelle på, i hvilken udstrækning og på hvilken måde eleverne har været en del af de afholdte arrangementer.

Elevernes deltagelse

Ved langt de fleste Syng, spis og snak-arrangementer har elever fra højskolen deltaget i større eller mindre grad. Evalueringsskemaerne viser, at det har været obligatorisk for højskoleeleverne at deltage ved lidt over halvdelen af arrangementerne. Antallet af deltagende elever varierer på tværs af arrangementerne mellem 0 og 128 elever, og gennemsnitligt har 50 elever deltaget.

Elevernes involvering i arrangementerne

Spørgeskemaundersøgelsen blandt eleverne giver et indblik i Syng, spis og snak arrangementerne set fra et elevperspektiv.

11 pct. af eleverne har svaret, at de har været involveret i planlægningen eller afviklingen af arrangementet. Elevinvolveringen fylder dermed samlet set ikke meget blandt deltagerne i spørgeskemaundersøgelsen. Involveringen omfatter alt fra praktiske opgaver til mere direkte involvering i selve afviklingen af arrangementet. Enkelte elever angiver således, at de har været dybt involveret i både planlægning og afvikling af arrangementet.

Elevernes oplevelse af arrangementerne

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at eleverne overordnet set er godt tilfredse med arrangementets indhold og afvikling.

Tre fjerdedele af eleverne har oplevet glæde ved at synge med andre, og næsten lige så mange angiver, at de har fået kendskab til nye sange og har oplevet glæde ved at spise med andre. Væsentligt færre – men dog 37 pct. – har fået nye smagsoplevelser.

I forhold til snakkedelen er det interessant, at knap halvdelen af eleverne har snakket med mennesker, de ikke kendte i forvejen. Det tyder på, at der i mange tilfælde er opstået snak mellem eleverne og de eksterne deltagere på arrangementerne. Endelig angiver halvdelen af eleverne, at de har fået udvidet deres kendskab til højskolens rolle i lokalsamfundet.

Elevernes holdninger til højskolernes rolle i lokalsamfundet

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at hovedparten af eleverne – 85 pct. – ser det som naturligt, at de som elever støtter op om højskolens åbne arrangementer. Knap så mange – tre fjerdedele af eleverne – mener, det giver højskolen en ekstra positiv dimension, når skolen er en aktiv del af lokalsamfundet.

I den mindre positive ende angiver 28 pct. af eleverne, at de helst bare vil være sammen med de andre elever på skolen. Yderligere mener en mindre gruppe, at højskolerne primært skal koncentrere sig om eleverne og i mindre grad om lokalsamfundet, og at de offentlige arrangementer forstyrrer hverdagen på højskolen. De kvindelige elever er generelt mere positivt indstillet i forhold til højskolens lokale rolle end de mandlige elever.

Kapitel 7 vender blikket mod de eksterne deltagere i Syng, spis og snak-arrangementerne. Ved de 72 arrangementer, der er gennemført i løbet af evalueringsperioden januar 2018 til juni 2019, har der været 5.555 eksterne deltagere i alt¹. Der er dog stor variation i deltagerantallet på tværs af arrangementer, hvor spændet går fra syv til 193 deltagere, og der har gennemsnitligt været 77 deltagere.

Deltagernes profiler

Spørgeskemaundersøgelsen blandt deltagerne blev gennemført på 13 af projektets arrangementer. Kønsfordelingen blandt respondenterne viser en betydelig overvægt af kvinder, som udgør 69 pct. af deltagerne. Aldersmæssigt er der en relativ høj gennemsnitsalder på 64 år, og 86 pct. af deltagerne er over 50 år. Deltagernes uddannelsesniveau er relativt højt, og sammenlignet med befolkningens uddannelsesniveau på landsplan er der en betydelig overvægt af deltagere med videregående uddannelser. Deltagerne kommer overvejende fra højskolernes nærområde og bor gennemsnitligt i en radius af 14 km fra det sted, arrangementet blev afholdt.

¹ Dertil kommer deltagerne ved de 19 arrangementer, som er gennemført i efteråret 2017, inden evaluatoren blev tilknyttet projektet.

Deltagelsen i Syng, spis og snak-arrangementer ser i vid udstrækning til at være en social begivenhed for deltagerne. De fleste har enten fulgtes med venner eller deres partner til arrangementet, mens kun 8 pct. er kommet alene.

78 pct. af respondenterne har tidligere været til arrangementer på højskolen, og mange af disse har været til andre Syng, spis og snak-arrangementer. Tallene peger dog samtidig på, at konceptet også fanger nye deltagere: 22 pct. af deltagerne har ikke tidligere været til arrangementer på højskolerne. Gennemsnitsalderen blandt de nye deltagere er lidt lavere, end blandt de øvrige deltagere, og derudover er der større uddannelsesmæssig spredning blandt de nye deltagere.

Derudover er der forskelle på tværs af de enkelte højskoler, når det gælder andelen af 'nye', som varierer mellem 7 og 79 pct. Resultaterne indikerer, at lokalområdets karakteristika kan spille ind på andelen af nye deltagere.

Når det gælder spørgsmålet om deltagernes relationer til højskolen, har 46 pct. angivet, at de ikke har nogen særlige relationer til højskolen. 30 pct. har angivet, at de er medlem af højskolens skolekreds. 7 pct. af deltagerne er tidligere elever, mens kun ganske få deltagere har angivet, at de er forældre til nuværende eller tidligere elever på højskolen.

Inspiration til deltagelsen

Deltagernes angivelser af, hvorfra de har hentet inspiration til deltagelsen, er interessant for højskolernes videre arbejde med at markedsføre fremtidige Syng, spis og snak-arrangementer. Analysen viser, at den mest udbredte inspirationskilde er deltagernes netværk: Hele 40 pct. af deltagerne har hørt om arrangementet gennem venner eller bekendte. Knap en fjerdedel af deltagerne har læst om arrangementet i avisen, mens lidt færre har set det på højskolens hjemmeside.

Selvom Facebook og andre sociale medier er den mest anvendte annonceringsform, har kun 13 pct. af deltagerne læst om arrangementet via disse kanaler. Der er dog en lidt større andel af de 'nye' deltagere, som har fundet arrangementet ad denne vej. Det kan tyde på, at sociale medier rammer lidt bredere end for eksempel højskolens egen hjemmeside, projektets hjemmeside og avisannoncer, som især når ud til de højskolevante. Facebook som inspirationskilde er mest udbredt blandt de yngste deltagere, mens de ældste aldersgrupper i højere grad har læst om arrangementet i avisen. Disse aldersmæssige forskelle peger på vigtigheden af en bred markedsføringsindsats.

Motivation for deltagelsen

Ses der på deltagernes motivation for at komme, er det først og fremmest sangen, de fælles oplevelser og det lokale, der står centralt for deltagerne. Kvinder har større fokus end mænd på glæden ved at synge med andre. Mændene er i højere grad motiveret af det lokale engagement.

Deltagerne er derudover blevet spurgt specifikt om vigtigheden af konceptets tre dele – syng, spis og snak – før og efter arrangementet. Her viser resultaterne, at sangdelen fylder

mest for deltagerne forud for arrangementet, mens det i højere grad er kombinationen af konceptets tre dele, deltagerne angiver, at de har fået mest ud af på dagen. Endelig lægger flere vægt på snakkedelen efter arrangementet end før arrangementet.

Deltagernes oplevelse af arrangementerne

Deltagerne er generelt udpræget tilfredse. Samlet set er 97 pct. af respondenterne enten 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' tilfredse med arrangementets indhold og afvikling, ligesom 95 pct. af deltagerne angiver, at de 'helt sikkert' vil anbefale andre at deltage i et lignende arrangement på højskolen.

Ses der på deltagernes udbytte i forhold til konceptets tre dele, fylder glæden ved at synge med andre mest i deltagernes vurdering. Ligeledes i forhold til syngedelen angiver mange deltagere, at de har fået kendskab til nye sange.

83 pct. angiver, at de har oplevet glæde ved at spise sammen med andre, mens lidt færre har fået nye smagsoplevelser. Når det gælder snakkedelen, har 80 pct. enten i høj eller meget høj grad snakket med mennesker, de kendte i forvejen, mens den tilsvarende andel er på 62 pct., når det gælder mennesker, de ikke kendte i forvejen.

Kapitel 8 uddyber skolernes tilfredshed med projektet. De kvalitative interviews giver indtryk af en udbredt tilfredshed med både projektledelsen og netværksmøderne. Selvom det kan være en forstyrrelse at skulle leve op til projektets deadlines, er det overordnede billede, at den fælles koordinering og styring har været positivt for projektet som helhed.

Den fælles PR har været en af projektets styrker, men har samtidig været det element, som har medført flest udfordringer. Tidsfristerne for at melde datoerne ind har været en udfordring for nogle skoler. Derudover har de forskellige platforme, arrangementerne er blevet annonceret på, i enkelte tilfælde givet anledning til forvirring. Overordnet set har højskolerne dog været glade for, at der bliver gjort en indsats for at sætte fokus på projekterne og højskolernes fælles indsats.

I forhold til økonomien har højskolerne sat stor pris på det økonomiske tilskud, som nogle skoler anser som en mulighed for at gøre det 'lille ekstra'. Mange ser det dog primært som et symbolsk beløb, der ikke dækker alle udgifterne, hvis man tæller de tidsmæssige ressourcer med.

Kapitel 9 omfatter refleksioner fra de feltbesøg, der er gennemført i forbindelse med evalueringen.

Feltbesøgene peger på, at selve ankomsten, mødet med højskolen, stedet og rummets betydning samt højskolelærernes rolle alt sammen er forhold, som har central betydning for, hvordan man som gæst oplever højskolen og stemningen ved arrangementerne.

Kapitel 10 runder evalueringsrapporten af med en række potentialer og opmærksomhedspunkter for den videre udvikling og konsolidering af projektet.

Selvom projektet overordnet set har været en succes, og de grundlæggende succeskriterier er blevet opfyldt, peger evalueringen på, at der fortsat er et stort potentiale for videreudvikling. Det gælder særligt i forhold til højskolernes arbejde med målgrupper, elevernes rolle og det lokale samarbejde, men også i forhold til arbejdet med konceptets tre delelementer. Det afsluttende kapitel vil dykke ned i disse potentialer og komme med bud på centrale opmærksomhedspunkter for Syng, spis og snak i fremtiden.

Kapitel 1: Konceptet Syng, spis og snak

Konceptet 'Syng, spis og snak' er udviklet af FFD og har overordnet set til formål at kombinere de positive elementer ved spisefællesskaber med de positive elementer ved fællessang (FFD 2017).

Projektledelsen varetages af et sekretariat i Højskolernes Hus med en projektleder, der løbende understøtter og udvikler projektet. Projektlederen står blandt andet for en landsdækkende formidling af arrangementerne og projektet. Ligeledes har projektledelsen udviklet markedsføringsmateriale og organiseret netværksmøder på tværs.

Som nævnt i indledningen, har evalueringen fokus på den del af projektet, der foregår ude på de deltagende højskoler. Det er derfor også dette koncept, som er i fokus her, med bevidstheden om, at der sideløbende er foregået et stort arbejde med at udvikle digitale platforme, indspille sange med videre til at støtte op om arbejdet med at udbrede fællessang.

De 13 højskoler, der deltager i projektet, har alle selv ansøgt om at medvirke. De ti skoler, som var med fra projektets start, havde alle ansøgt om at være med forud for projektets egentlige etablering. Ifølge projektbeskrivelsen blev de udvalgt på baggrund af deres erfaringer med lignende tiltag, deres samarbejdsrelationer samt deres planer for at tiltrække folk til arrangementerne og at nå ud til nye målgrupper. Derudover blev der tilstræbt geografisk spredning blandt de deltagende højskoler, som repræsenterer både Jylland, Fyn og Sjælland. Senere i projektet blev der mulighed for at udvide antallet af deltagende højskoler til 13².

Hensigten med projektet har været, at de deltagende skoler skulle udvikle og afprøve forskellige typer af arrangementer med fokus på fællessang og fællesspisning, hvor skolen inviterer det omgivende lokalsamfund indenfor og sætter rammerne for aftenen – eksempelvis gennem kulturelle indslag, udvalgte temaer, motivation af sange og samvær om et sundt måltid (FFD 2017). Samlet har det været intentionen, at alle arrangementer skulle indeholde elementer af både 'syng', 'spis' og 'snak', men skolerne har haft stor frihed til selv at tilrettelægge arrangementerne, hvilket også fremgår af de forskellige idéoplæg, højskolerne formulerede i forbindelse med ansøgningsprocessen.

Det har været et krav fra projektets side, at de deltagende højskoler skulle afholde mindst to Syng, spis og snak-arrangementer pr. halvår. Derudover ligger der i projektet en opfordring til, at de deltagende højskoler afholder nogle af arrangementerne i samarbejde med

² I projektet var der oprindeligt afsat midler til at udvikle spisedelen. Projektledelsen vurderede dog, at der var begrænset behov for dette, da skolerne i forvejen har stor erfaring inden for det felt. Derfor blev det besluttet i stedet at bruge midlerne på at få flere skoler med i projektet. Fire nye skoler kom således til – en enkelt af disse var dog kun kortvarigt med i projektet, og grundlaget for evalueringen er derfor 13 skoler.

lokale samarbejdspartnere. I projektbeskrivelsen blev det formuleret som et succeskræterium, at mindst en tredjedel af arrangementerne skulle afholdes i samarbejde med andre. Evalueringen viser, at begge disse kriterier er blevet opfyldt³.

Et andet krav har været, at de deltagende højskoler skulle melde datoerne for begge arrangementer ind til projektlederen ved starten af hvert nyt halvår. Dette krav skyldes især hensynet til den fælles annoncerings- og markedsføringsindsats, som projektlederen har stået for.

De økonomiske rammer for projektet har bestået af et tilskud på 4.000 kr. pr. arrangement til de deltagende højskoler. Derudover har de fået dækket udgifter til annoncering med op til 1.000 kr. Det har været et krav, at det i forbindelse med annonceringen var tydeligt, at de enkelte arrangementer var en del af Syng, spis og snak. De deltagende skoler har desuden fået udleveret standere, bannere og øvrigt PR-materiale til at synliggøre Syng, spis og snak-konceptet på arrangementerne.

I løbet af projektperioden er der blevet lagt op til sparring og netværk på tværs af de deltagende højskoler gennem to årlige netværksmøder (dvs. fire i alt), hvor det blev forventet, at de deltagende højskoler mødte op. Netværksmøderne har været tilrettelagt indholdsmæssigt, så de både har omfattet tid til erfaringsudveksling og forskellige typer af faglige inputs. Derudover har Vifo deltaget på to af disse netværksmøder for at sætte de foreløbige erfaringer og indtryk fra arbejdet med evalueringen i spil sammen med de deltagende skoler.

³ I et enkelt tilfælde holdt en skole kun et enkelt arrangement i løbet af et halvår på grund af renovering af højskolens køkken. Til gengæld holdt en anden skole et ekstra arrangement.

Kapitel 2: De deltagende højskoler

I alt har 13 højskoler deltaget i projekt Syng, spis og snak i løbet af projektets pilotfase, hvoraf ti skoler har været med fra begyndelsen i 2017. I efteråret 2018 fik yderligere tre højskoler muligheden for at blive inkluderet⁴.

Folkehøjskolernes forening (FFD) inddeler højskolerne i syv forskellige skoletyper: De almene højskoler, fagspecialiserede højskoler, gymnastik-, sports- og idrætshøjskoler, kristne eller spirituelle højskoler, livsstilshøjskoler, seniorhøjskoler samt ungdomshøjskoler. De deltagende højskoler repræsenterer fem af de syv kategorier:

- 7 almene højskoler
- 3 fagspecialiserede højskoler
- 1 gymnastikhøjskole
- 1 kristen/spirituel højskole
- 1 livsstilshøjskole.

Størrelsesmæssigt spænder de fra 32 årselever til 195 årselever⁵, og højskolerne har forskellige traditioner i forhold til samspillet mellem korte og lange kurser samt åbne arrangementer på højskolerne, ligesom de i udgangspunktet har forskellige erfaringer og fokus på projektets tre delelementer. Ti af disse højskoler har deltaget i den kvalitative del af evalueringen, som ligger til grund for det kommende afsnit.

Højskolernes motivation for deltagelse i Syng, spis og snak

Interviewene viser, at Syng, spis og snak som koncept ramte lige i kernen af højskolernes nærmeste udviklingszone. Konceptet bygger på værdier og aktiviteter, som højskolerne allerede arbejdede på at fremme, og kombinerer delelementerne på en ny måde. De deltagende højskoler kunne således let se sig selv i projektet og tilpasse det til deres egne profiler, selvom der er tale om et fast koncept.

Højskolernes motivation for at deltage i projektet har især taget udgangspunkt i et ønske om:

- at styrke det lokale samspil
- at nå bredere ud
- at udbrede en eller flere af projektets delelementer
- at støtte fællesaktiviteter på tværs af højskolerne.

Nedenfor uddybes de fire fremhævede bevæggrunde for deltagelse i projektet.

⁴ En samlet oversigt over de deltagende højskoler ses i projektets bilagsmateriale i sammenhæng med uddybende beskrivelser af evalueringens datagrundlag.

⁵ Antal årselever i regnskabsåret 2017 baseret på Regnskabsportalen. Der er dog ikke tilgængelige oplysninger for antallet af årselever på de kombinerede skoler (Rønde Højskole og Ryslinge Højskole).

At styrke det lokale samspil

Fælles for de deltagende højskoler er, at det er vigtigt, at højskolerne er en central, lokal aktør. Interviewene viser, at det er noget, højskolerne arbejder meget bevidst med. Flere informanter understreger, at det er en del af en forandring. Mens deres højskoler tidligere var mere lukkede omkring deres egne aktiviteter, elever og støtter på landsplan⁶, er der nu et større fokus på et aktivt samspil med lokalsamfundet:

”Jamen det har vi, fordi siden vi kom herved som forstanderpar for 11 år siden, min kone og jeg, der har vi ønsket at knytte byen og højskolen tættere sammen. Højskolen her har jo eksisteret i mange år, og forholdet mellem by og højskole er ligesom, hvad skal man sige, gået op og ned, og inden vi kom hertil, der var der næsten ingen kontakt med byen. Og det ønskede vi at genskabe.”

Tovholder, skole 4

”Vi har nogle gange haft lidt svært ved at trække lokalmiljøet i til vores arrangementer, så vi så det egentlig også som en åbning”

Tovholder, skole 9

Ifølge den landsdækkende undersøgelse ’Højskolerne – hvordan har de det?’, er det en generel tendens for landets højskoler, at de har fokus på deres lokale rolle. Højskolerne har i forhold til andre folkeoplysende aktører et højt samarbejdsniveau. 67 pct. af højskolerne vurderer, at de i løbet af de seneste fem år har fået flere samarbejdsrelationer (Thøgersen et al. 2018, 78). Projektets grundidé om at bringe mennesker sammen om sangen kom således i fin forlængelse af skolernes arbejde med at åbne sig mod lokalsamfundet og være et kulturelt samlingssted.

Alle de deltagende højskoler skriver i deres ansøgning til FFD, at de har erfaring med offentlige arrangementer, hvor lokalbefolkningen deltager i sangaftener, foredrag eller andre events. Disse erfaringer omfatter alt fra kagebord og sang til store grundlovsstævner. Der er også flere skoler, som har haft fællesspisninger, og en af skolerne har i ni år fast haft folkekøkken hver anden uge i vinterhalvåret og hver uge i sommerperioden. Ligeledes har flere højskoler arbejdet med debataftener. Men kun en enkelt skole havde tidligere kombineret alle projektets tre elementer på én gang. For de deltagende højskoler var der således gode grunde til at gå ind i projektet, samtidigt med at det passede ind i deres eksisterende aktiviteter.

At nå bredere ud

Som nævnt ovenfor, har de deltagende skoler i forvejen stor erfaring med at invitere offentligheden ind på højskolen og i højskoleverdenen. Mange af de deltagende skoler ser således projektet som en lejlighed til at sætte fokus på fornyelse af deres aktiviteter og på at

⁶ Højskolerne i undersøgelsen har forskellig oprindelseshistorie. Nogle udspringer fra lokale initiativer og ser sig i høj grad som landsdelens højskole, mens andre har en mere landsdækkende bevægelse som udgangspunkt, hvilket stadig præger enkelte skoler.

bruge lejligheden til at nå nye målgrupper. I ansøgningerne nævnes både en bredere målgruppe generelt samt specifikke målgrupper som børnefamilier, flygtninge og plejehjemsboere.

”En synlig og understøttet markedsføring vil kunne generere et større deltagerantal end til de arrangementer, der gennemføres for nuværende, og medføre en bredere spredning af de målgrupper, der vil kunne få glæde af skolens arrangementer, samt understøtte skolens arbejde med at blive et levende lokalt kulturcenter, hvilket vil være af væsentlig værdi for lokalsamfundet, da et sådant ikke eksisterer p.t.”

Uddrag fra ansøgning, skole 8

”[Højskolens navn] vil gerne deltage i projektet, fordi det giver mulighed for at skabe nye fælleskabende møder mellem borgere i [lokalområdet navn]. Højskolen vil meget gerne i spil som en lokal aktør, der er med til at skabe engagement på lokalt plan og dermed at øge civilsamfundets ansvarstagnation for de fælles udfordringer.”

Uddrag fra ansøgning, skole 11

At udbrede projektets delelementer 'Syng', 'spis' eller 'snak'

Fremme af konceptets tre elementer var også afgørende for de deltagende højskoler. For de fleste af højskolerne er det særligt fællessangen, der står højt på prioriteringslisten. Det er noget, som de arbejder med både i forhold til eleverne og i deres offentlige arrangementer.

”Vi arbejder meget på, og har gjort det et stykke tid, at fremme fællessangen på vores skole. Det har været et ønske fra både personale og elever. Alle vil bare gerne synge mere sammen - så 'Syng, spis og snak' kom som en gave.”

Tovholder, skole 9

”Vi holder meget af og gør meget ud af sang. Og udbredelsen af sang - det er sådan et hjertebarn.”

Tovholder, skole 12

For to af højskolerne ses projektet desuden som en god anledning til selv at arbejde med en bredere sangkultur. For andre skoler er debatten, snakken og det personlige møde noget, der tidligere er arbejdet meget med. Især i forhold til debat har 'snak' været højt på dagsordenen. Men også i forbindelse med 'Folkebevægelsen mod ensomhed', hvor Højskolerne som forening var med, nævner en af højskolerne, at de har arbejdet med at få mennesker til at mødes.

For en af højskolerne er det især komponenten 'spis', som ligger skolens hjerte nært. Det er en fagspecifik skole, der har fokus på mad og ser det som en af sine vigtigste roller at være et gastronomisk fyrtårn. 'Spis'-elementet er så tæt knyttet til skolens profil, at den oplevede sig som selvskrævet til at deltage i projektet:

”Syng, spis og snak - det er vi jo nødt til at være med i. Altså, at den der spisedel er vi nødt til at prøve at udfordre.”

Tovholder, skole 7

At støtte fællesaktiviteter på tværs af højskoler

Sidst, men ikke mindst, fremhæver mange af højskolerne det fælles initiativ som en vigtig motivationsfaktor for at deltage i projektet. De betragter det som et plus, at der er fælles initiativer, der kan synliggøres på landsplan, og som kan tydeliggøre højskolebevægelsen i offentligheden.

Tre af højskolerne nævner specifikt værdien af det fælles initiativ i forhold til at føle sig tættere knyttet til andre højskoler, – eksempelvis som i det følgende citat:

”Jeg synes, det betyder noget med den landsdækkende markedsføring. Vi har to sports-højskoler i nærheden af os, og ellers er vi alene, så for os der betyder det noget, at vi lige-som er en del af noget større, og vi bliver set som en del af højskolebevægelsen. Vi glæ-der os enormt, til der kommer nogle flere højskoler ude vestpå, - for det første savner vi nogen at lege med, og for det andet så er det rigtig svært at være en bevægelse, når vi er alene. Og derfor er vi også med i stort set alt, hvad der bliver slået op af projekter, fordi det er vigtigt for os at have nogle sparringspartnere, og det er vigtigt for os at være en del af noget større. For det bliver vi ikke automatisk her.”

Tovholder, skole 8

Opsummerende er højskolernes motivation for at deltage i Syng, spis og snak, at de ser det som et rigtigt godt og tilgængeligt projekt, der understøtter højskolernes rolle som tydelige lokale aktører, fremmer værdier og indsatser, som højskolerne arbejder for, og som favner skolernes forskellighed i et fælles initiativ.

Kapitel 3: Arrangementernes tilrettelæggelse

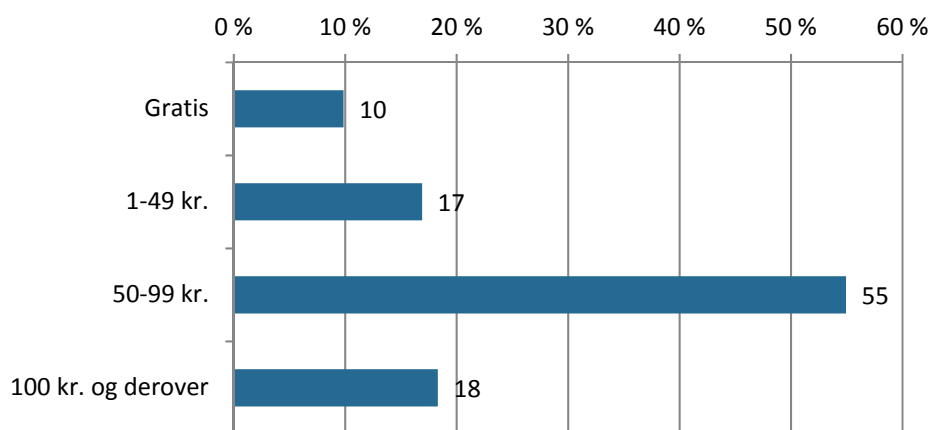
På trods af det fælles koncept har der været stor frihed for højskolerne, når det gælder den konkrete organisering og udformning af arrangementerne. Det er derfor interessant at se nærmere på, hvordan skolerne har løftet opgaven. Det kan give de igangværende skoler gensidig inspiration, ligesom det kan give en vifte af idéer til nye Syng, spis og snak-højskoler. I det følgende vil der være fokus på den praktiske organisering i form af tilmeldingsprocedurer og deltagerbetaling, temaer og aktiviteter på arrangementerne, arrangementernes opbygning samt markedsføringen af arrangementerne.

Tilmelding og deltagerbetaling

I evalueringsskemaerne har de deltagende højskoler besvaret en række spørgsmål om arrangementernes overordnede organisering og karakter. I forhold til tilmelding viser svarene, at der har været forhåndstilmelding til langt de fleste arrangementer (87 pct.). En enkelt skole har kørt uden tilmeldinger ved fem ud af seks arrangementer, og på tre andre skoler har det vekslet mellem tilmeldinger og ingen tilmeldinger. Én af disse skoler startede uden tilmeldinger, men blev overrasket over, hvor mange der kom, og indførte derfor et tilmeldingssystem af hensyn til planlægningen (uddybende svar, skole 12). Samlet har langt de fleste højskoler arbejdet med tilmeldinger gennem hele forløbet.

Deltagerbetaling er ligeledes udbredt på langt de fleste arrangementer. 10 pct. af arrangementerne er dog blevet afviklet uden deltagerbetaling⁷. Der er relativ stor variation i prisniveauet på tværs af skolerne: Fra de gratis arrangementer til en deltagerbetaling på 150 kr. Som figur 1 viser, ligger prisen dog hyppigst mellem 50 og 100 kr.

Figur 1: Deltagerbetaling på arrangementerne (andel i pct.)

Figuren viser fordelingen af deltagerbetalingen på Syng, spis og snak-arrangementerne. Beløbene er standardprisen for en voksen-deltager og tager således ikke højde for, at nogle skoler giver rabat til børn og til medlemmer af skolekredsen. n = 71.

⁷ Der er ingen særlige mønstre i, hvilke typer af arrangementer der er afholdt helt uden deltagerbetaling.

Gennemsnitsprisen for et arrangement med deltagerbetaling ligger på 63 kr. Flere skoler angiver dog, at der er rabat for børn og for medlemmer af skolekredsen. Prisen for deltagelsen hænger i nogen grad sammen med karakteren af maden. Hovedparten af de dyreste arrangementer (100 kr. og derover) har angivet, at de har serveret fest- eller gourmetmad.

Interviewene viser, at der er forskellige hensyn at tage, når prisen fastlægges. På den ene side er der hensynet til, at alle har råd til at deltage, og der kan være en smertegrænse, i forhold til hvor meget folk er villige og i stand til at betale for et måltid. På den anden side kan der også være hensyn til andre lokale aktører i spil, så arrangementet ikke skal tilbydes alt for billigt:

”Folk de giver kun 50 kr. for det. Og det er gratis for børn. Og det er jo en kæmpe underskudsforretning, og vi gør det jo alene af vores gode hjerte, fordi vi godt vil gøre noget for byen. (...) Jamen, det løber ikke rundt. Og vi skal også passe på, fordi vi skal ikke konkurrere med det lokale hotel hernede.”

Tovholder, skole 4

Den sidste pointe fra ovenstående citat understreges af informanter fra flere af højskolerne, og deltagerbetalingen er ofte mere symbolsk end en reel dækning af udgifterne.

Temaer og aktiviteter på arrangementerne

Mange af arrangementerne i regi af projektet har været bygget op omkring særlige temaer. Ifølge evalueringsskemaerne gør det sig gældende for tre fjerdedele af arrangementerne. Fire af de deltagende højskoler har gennemgående haft tematiske arrangementer, mens det varierer på tværs af de øvrige højskolars arrangementer.

Der er stor bredde i de forskellige tematikker, der har været arbejdet med. Ligeledes er der forskelle på, hvor stor en rolle temaerne har spillet for arrangementet, og hvilke dele af arrangementet, disse har omfattet. I mange tilfælde har temaerne været relateret til valget af sange, – eksempelvis som i de følgende svar:

”Religiøse og ikke religiøse lyrikere i Højskolesangbogen.”

”Kærlighedssange og fortællinger.”

”Jens Rosendal og hans sange.”

Uddybende svar i evalueringsskema, skole 6, 8 og 12

Der er også eksempler på temaer, som har struktureret snakkedelen, og enkelte som er relateret til maden:

”Emne for oplæg og samtale ”Gode manerer – hvad er det?””

”Kultur møde og Folkekøkken med Internationale retter fra de forskellige kontinenter.”

Uddybende svar i evalueringsskema, skole 10 og 5

Endelig er der eksempler på temaer, der har været omdrejningspunkt for arrangementet som helhed og i mindre grad knyttet til de enkelte dele:

”Et generationsmøde med folkeskoleelever fra 3. klasse, byens pensionister, beboere på det lokale plejehjem og højskoleelever.”

”Aftenens tema var mad og lyd, hvordan vores smag påvirkes af høje og lave toner mv.”

”Vi havde kinesisk tema til spisning og forfatter Jesper Wung Sung til foredrag. Sangdelen blev underbygget med udsyn.”

Uddybende svar i evalueringsskema, skole 5, 7 og 13

Ved en fjerdedel af arrangementerne er det angivet, at der har været andre aktiviteter i forbindelse med arrangementer, som gik udover elementerne syng, spis og snak. Cirka en tredjedel af de uddybende svar omhandler kaffe og kage efter arrangementer, men der er også eksempler på andre typer af aktiviteter, hvoraf en del har fokus på aktiviteter for børnefamilier – enten ved fællesaktiviteter eller særlige aktiviteter for børn:

”Arrangementet var tiltænkt børnefamilier, hvorfor der var tre værksteder. Bålværksted, Kreativt værksted, Bevægelsesværksted.”

”Slå katten af tøndens for børn og for elever og forældre.”

”Leg i gymnastiksal, hoppeborg vi havde lejet udefra, bål og snobrød.”

”Mens de voksne sang i 60 minutter, legede vores elever med børnene.”

Uddybende svar i evalueringsskema, skole 5, 3, 3 og 4

Af andre eksempel har der været et arrangement med høstmarked og mostning af æbler samt et arrangement, hvor der var koroptræden af en gruppe af højskoleelever.

Programmerne for arrangementerne og de uddybende beskrivelser i evalueringsskemaerne viser, at der overordnet kan sondres mellem tre typer af arrangementer:

- Klassiske Syng, spis og snak-arrangementer, som typisk starter med aftensmad og uformel snak under maden, efterfulgt af en separat sangdel.
- Arrangementer som de ovenstående, men tilsat et særligt tvist i form af en struktureret snakkedel, et foredrag eller lignende.
- Arrangementer, der som helhed er bygget op om særlige aktiviteter og tematikker – som for eksempel generationsmøde, høstmarked, madbyttemarked, fastelavnsfest, lyd og mad mv.

Det kan være svært at sondre skarpt mellem de respektive arrangementstyper, og der er ikke foretaget en egentlig empirisk opdeling⁸. Ovenstående er således blot for at illustrere bredden i de gennemførte arrangementer.

I 40 pct. af arrangementerne har højskolerne inddraget eksterne gæsteværter eller oplægs- holdere⁹. Ofte har der været tale om en sangvært, som har motiveret sangene, men der har også været forskellige typer af foredrag og andre optrædener.

Deltagerantallet har gennemsnitligt været lidt højere på de arrangementer, der har haft eksterne værter. Det kan dog skyldes, at flere af disse skoler generelt har mange deltagere til deres arrangementer, hvilket igen kan gøre det lettere at afsætte ressourcer til eksterne honorarer udover det beløb, der kan dækkes af projektet.

Ses der på variationen internt på de enkelte skoler, som har haft arrangementer både med og uden eksterne optrædener, er mønstrene i deltagerantallet mindre entydige. På nogle skoler har deltagerantallet været højest ved arrangementer med ekstern deltagelse, mens det i andre tilfælde har været omvendt.

Markedsføring af arrangementerne

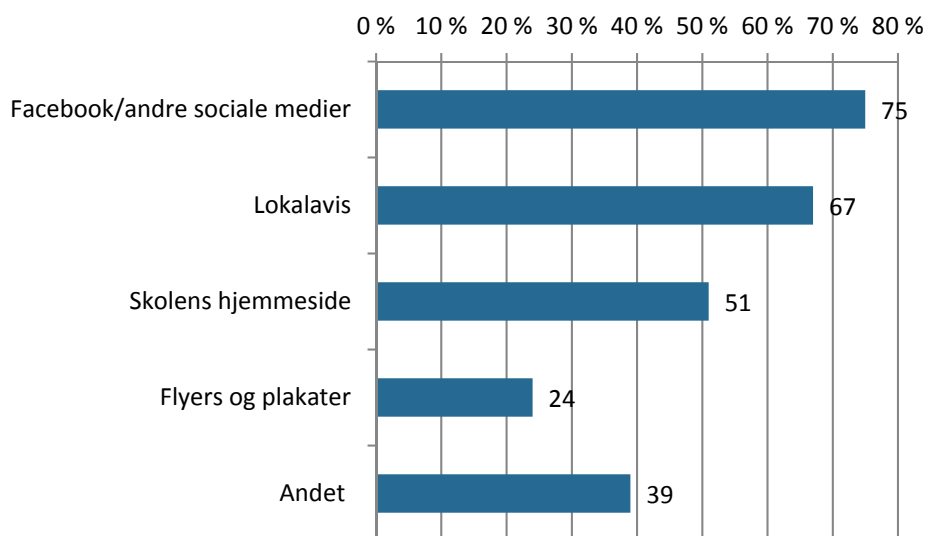
Projektet har overordnet været tilrettelagt, så projektlederen i FFD har stået for den nationale del af markedsføringen, hvor arrangementer er blevet omtalt på projektets egen hjemmeside, på 'Danmark Spiser Sammen' og på KultuNaut, mens det har været op til de enkelte skoler at markedsføre arrangementerne på lokalt plan. Som tidligere nævnt, har de haft mulighed for at modtage op til 1.000 kr. i støtte specifikt målrettet udgifter til annoncering.

I evalueringsskemaet har højskolerne uddybet, hvordan de har markedsført de respektive arrangementer. Figur 2 viser andelen af arrangementer, som har nævnt de respektive markedsføringskanaler.

⁸ Dette skyldes også, at der ikke er modtaget programmer for samtlige arrangementer, hvilket gør det vanskeligt at vurdere vægtningen af de respektive dele.

⁹ Baseret på Vifos kodninger af programmer for arrangementerne og højskolernes uddybende kommentarer i evalueringsskemaet.

Figur 2: Markedsføring af projektet

Figuren viser andelen af arrangementer, hvor de respektive typer af markedsføringskanaler er nævnt i de uddybende svar. Vifos kodning, n= 72

Som det fremgår, er Facebook/andre sociale medier den hyppigst anvendte kanal. I forhold til Facebook omfatter det både svar vedrørende skolens egen Facebook-side og øvrige sider såsom lokale Facebookgrupper. Annoncering og/eller omtale i lokale aviser og dagblade er ligeledes meget udbredt og er anvendt ved to tredjedele af arrangementerne. Halvdelen har anvendt skolens hjemmeside, mens knap en fjerdedel har anvendt flyers eller plakater i deres markedsføring.

Kategorien 'andet' dækker over mange forskellige markedsføringstiltag som eksempelvis 'det lokale kultur- og kirkeblad', 'aktivitetsskærm i den lokale brugs', 'invitationer via SkoleIntra'. Endelig nævner flere, at de har sendt invitationer ud til en højskoleforening/skolekreds eller til nyhedsbrevsmodtagere. De fleste skoler har anvendt flere forskellige markedsføringskanaler, og særligt kombinationen af Facebook, hjemmeside og lokalaviser er relativt udbredt.

Kapitel 4: Arbejdet med konceptets tre elementer

I det følgende vil der være fokus på højskolernes arbejde med konceptets tre elementer: Syng, spis og snak.

Syng

Som allerede fremhævet i afsnittet om højskolernes motivation for at deltage i projektet, betyder fællessang rigtig meget for de fleste af de deltagende skoler. Det er en del af deres selvforståelse at være med til at udbrede kendskabet til Højskolesangbogen og fællessangen – både til deres elever og andre. Højskolesangen er for skolerne en central del af hverdagen. To af skolerne er dog undtagelsen, der bekræfter reglen. Disse skoler beskriver, at de ikke har den 'klassiske fællessang' fra Højskolesangbogen så integreret i højskolehverdagen, som de ønsker, og ser projektet som en god anledning til at sætte større fokus på sangen også internt på skolerne. I den anden ende af skalaen er der skoler, hvor ansatte eller tilknyttede til skolen selv skriver sange og helt konkret er med til at forny sangtraditionen med tekster eller melodier.

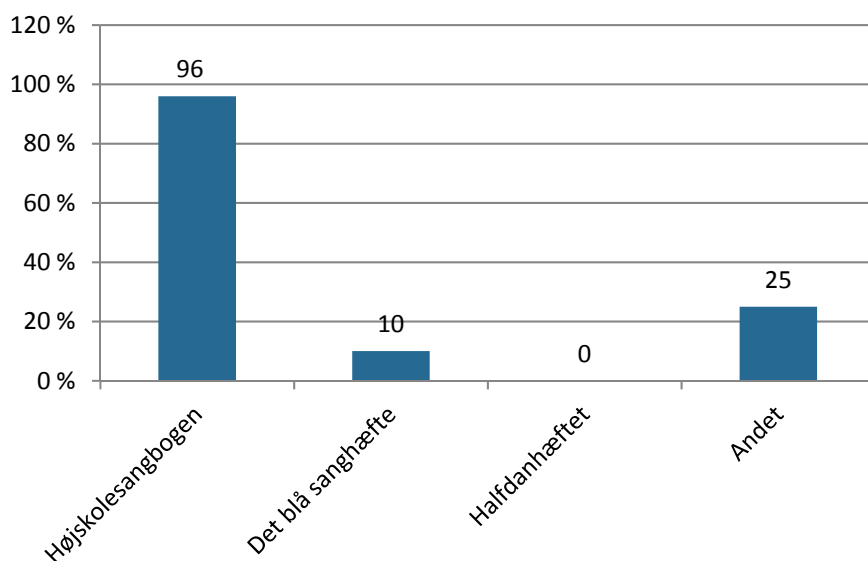
"Vores forstander har i samarbejde med flere komponister skrevet en del nye sange og sendt dem ind til højskolesangbogsudvalget. Det er faktisk ham der, sammen med en af komponisterne, skal stå for vores næste 'Syng, spis og snak'-aften."

Tovholder, skole 9

Evalueringskemaerne understreger et stærkt fællessangsmiljø og viser, at der er stor variation i sangvalget til arrangementerne. Højskolerne har svaret på en række spørgsmål vedrørende arrangementernes syngedel. Herunder hvilke sangbøger der blev anvendt, hvilke sange der blev sunget, samt hvorvidt der var levende akkompagnement og formidling i forbindelse med sangene.

Figur 3 viser tydeligt, at Højskolesangbogen har været omdrejningspunkt ved langt de fleste arrangementer, mens de øvrige sangbøger, som er nævnt i skemaet, kun er blevet brugt i begrænset omfang. Ingen angiver at have brugt Halfdanhæftet, mens Det blå sanghæfte er blevet anvendt på 10 pct. af arrangementerne.

Figur 3: Hvilke sangbøger er anvendt? (andel arrangementer)

Figuren viser andelen af arrangementer, hvor de pågældende sangbøger/hæfter er benyttet. Der har været mulighed for at sætte flere kryds. n = 72.

Ved en fjerdedel af arrangementerne er der sat kryds ved 'andet'. De uddybende svar viser, at det eksempelvis omfatter kopierede sangark og egne sange eller sange af dem, der stod for sangdelen. Derudover er henholdsvis salmebogen, Højskolesangbogen for børn, Piet Hein, sanghæfte med sange af Jens Rosendal og sange fra sangbogsudvalget nævnt en enkelt gang.

Hvilke sange er sunget?

På 60 ud af 72 arrangementer har tovholderne angivet de specifikke sange, der er blevet sunget¹⁰. På disse arrangementer er der sunget i alt 413 sange, og der har været stor bredde i det samlede repertoire: 219 forskellige sange er blevet sunget. Det tyder på, at der generelt er blevet lagt vægt på variation og på også at synge sange, som ikke er blandt de mest kendte i Højskolesangbogen. Det ser således ud til, at arrangementerne spiller rigtig godt sammen med den anden del af projektet, der har mere generelt fokus på fællessangens udbredelse og fornyelse.

Tabel 2 viser de sange, som er blevet sunget flest gange på arrangementerne. Da mange sange er blevet sunget seks gange, indgår i alt 13 sange på sangenes top-10.

¹⁰ For langt de fleste af disse er der tale om en fuld liste, men enkelte har angivet, at de ikke kan huske alle eller har givet eksempler på sange. De 12 øvrige arrangementer har enten ikke angivet noget eller har for eksempel skrevet, at de har sunget et vist antal sange fra Højskolesangbogen.

Tabel 2: Sangenes top-10

Sangens navn	Antal gange sangen er sunget i alt
Du kom med alt det der var dig	10
I skovens dybe, stille ro	10
Noget om helte (livet er en morgengave)	9
Livstræet	8
Sensommervise (æbler lyser rødt)	8
Med store undrende øjne går jeg	7
Det er forår. Alting klippes ned	7
Den danske sang er en ung blond pige	6
Kringsatt av fiender	6
Hvor du sætter din fod	6
Det er i dag et vejr	6
Du ska inte tro, det bliver sommer (Idas sommarvisa)	6
Gribe efter blanke ting	6

Tabellen viser de sange, der har været sunget flest gange på arrangementerne. Sammentællingen er foretaget på baggrund af skolerens angivelser.

Der er store forskelle på antallet af sange, som er sunget på de enkelte arrangementer, hvilket kan hænge sammen med variationen i opbygningen af arrangementerne, og hvor lang tid der har været til rådighed til sangdelen.

Evalueringskemaerne tyder på, at der ved langt de fleste arrangementer er arbejdet med et forudbestemt repertoire. Ved en femtedel af arrangementerne blev der dog givet plads til sangønsker fra salen. En enkelt af de uddybende kommentarer fremhæver, at de har lagt op til sangønsker fra deltagerne på grund af aftenens fokus på sangglæde:

”Vi lagde denne aften op til, at man kunne foreslå en af sine favoritter, da det handlede om sangglæde.”

Uddybende svar i evalueringsskema, skole 10

Med undtagelse af to arrangementer har der været levende akkompagnement ved samtlige arrangementer. Derudover har der ved langt de fleste arrangementer (94 pct.) været formidling i forbindelse med sangdelen, hvilket tyder på, at sangdelen generelt har været højt

prioriteret. De uddybende svar viser, at formidlingen overvejende består af motivering af/introduktion til de enkelte sange:

"Tre af højskolens elever var ansvarlige, og de havde temaet "Højskoleliv" som rød tråd i motivering og sangvalg."

"Perspektivering i forhold til temaer i Benny Andersens digte og sange."

"Hver sang blev introduceret med en historie relateret til et børneunivers."

"Motivering af sangvalg i forhold til temaet, snak om nordisk mytologi og overenskomstforhandlinger."

"Alle sange var udvalgt og blev præsenteret af en elev/lærer/lokal."

"Forstanderen kommenterede løbende på sangene og valget heraf."

"Hver sang blev motiveret med en ganske kort introduktion fra eleverne på skolens kulturhold, der havde stået for arrangementet."

Uddybende svar i evalueringsskema, skole 6, 10, 11, 8, 1, 5 og 5

Som det fremgår, har eleverne i nogle tilfælde været involveret i motiveringen af sangvalget. Seks af de 60 uddybende svar har eksplicit nævnt elevernes rolle. Derudover har eksterne oplægsholdere i flere tilfælde haft en rolle i forhold til motiveringen af sangene. Som tidligere nævnt, har der været sangværter eller andre former for ekstern optræden ved 40 pct. af arrangementerne. Endelig viser svarene, at formidlingen i nogle tilfælde relaterer til temaet eller formatet for aftenen – som eksempelvis et tema om Benny Andersens sange eller formidling tilpasset børn ved et arrangement målrettet familier.

Sangen i centrum

Flere arrangementer har både i aktiviteten og temaet haft selve sangen i fokus.

Et eksempel fra et feltbesøg var, hvor højskolen havde inviteret højskolesangbogsudvalgets formand Jørgen Carlsen som aftenens vært. Jørgen Carlsen starter med at understrege, hvordan sange, som vi synger, gør digtenes ord til vores egne og får poesien og kunsten til at stå så meget stærkere.

Mellem de udvalgte sange fortæller han med tråde tilbage til Johann Abraham Peter Schultz og C.E.F. Weyse om historien bag Højskolesangbogen og de principper, der ligger til grund for, hvad der i dag karakteriseres som en god fællessang.

Sangene bliver brugt til at eksemplificere principperne og veksler med fortællinger om udvalgets arbejde og ambitioner samt de enkelte sanges historier, forfattere og komponister.

Sammendrag af feltnoter, skole 12

Ved et andet arrangement, var det komponist, Poul Christian Balslev, som motiverede sangene:

Efter kaffen skal der synges. Poul Christian Balslev, som er organist i Svendborg og komponist og foredragsholder, motiverer sangene og spiller klaver til. Vi synger både kendte og mindre kendte sange. En ny efterårssang, som han selv har skrevet melodien til, og derudover sange i Højskolesangbogen – med undtagelse af en enkelt Benny Andersen sang, som også er på papir. Vi når også igennem Kim Larsen, fædrelandssange, aftensange med videre. Det ser ud til, at langt de fleste kender sangene – også de lidt mindre kendte.

Uddrag af feltnoter, skole 13

Spis

Som kostskoler og elevernes hjem gennem længere tid, er maden en central del af højskolernes hverdag. Det er en vigtig del af skolernes samlede produkt, og de deltagende skoler arbejder meget bevidst med køkkenets kvaliteter og muligheder. Maden skal være af god kvalitet, og for mange unge er det vigtigt, at de kan vælge en vegetarisk kost. De fleste højskoler tilbyder derfor både mad med og uden kød. Flere af de deltagende skoler har desuden fokus på, at maden er bæredygtig og gør sig umage for at købe lokale produkter.

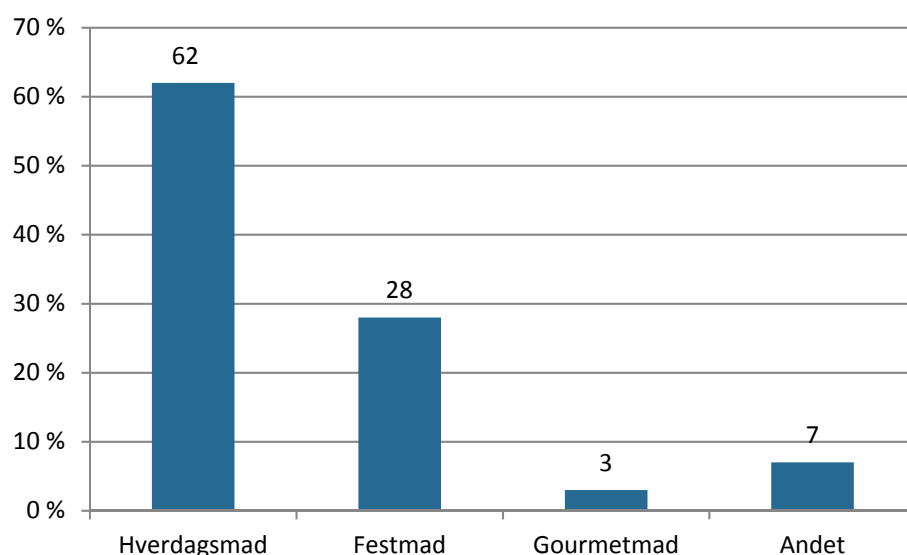
Desuden er køkkenet en tydelig arena for idéen om, at eleverne er medskabende af højskolen og fællesskabet om at få hverdagen til at fungere. Udover køkkentjanser har flere af højskolerne eleverne med til at lave mad, og der er ofte god dialog mellem køkkenet og eleverne. På et af feltbesøgene var der for eksempel vegansk mad på menuen til Syng, spis og snak-arrangementet, fordi en gruppe elever i dialog med køkkenpersonalet havde taget initiativ til at gøre hele ugen på skolen vegansk.

Maden får hermed en naturlig, betydningsfuld plads i hverdagen på de deltagende højskoler. For én af skolerne er maden desuden deres faglige flagskib. Også for dette delelement har der således været bragt stor erfaring med ind i projektet. Det understreges af, at der i

udgangspunktet var afsat projektmidler til, at de deltagende højskoler kunne søge midler til at udvikle spisedelen. Projektledelsen vurderede dog, at højskolernes køkkener i forvejen var af meget høj kvalitet og valgte derfor at omprioritere midlerne til at give plads til flere deltagende skoler.

Højskolernes svar på evalueringsskemaerne viser, at hverdagsmad har været omdrejningspunktet på en stor del af arrangementerne (62 pct.). 28 pct. karakteriserer maden som festmad, mens ganske få karakteriserer det som gourmetmad (figur 4).

Figur 4: Madens karakteristika (andel arrangementer i pct.)

Figuren viser svar på spørgsmålet: 'Hvordan vil du karakterisere maden?' n = 71.

På 41 pct. af arrangementerne har der været et tema for maden. De uddybende svar viser, at temaerne især har kredset om årstider/højtider, retter fra forskellige lande, børnevenlig mad, sund mad, bæredygtig mad samt vegansk eller vegetarisk mad. Eksempelvis har seks ud af de 27 arrangementer, hvor svarene er uddybet, nævnt vegansk eller vegetarisk mad. De nedenstående uddrag viser eksempler på variationen i temaerne for maden:

"Internationale retter fra de store kontinenter."

"Elever fra vores hovedfag 'Eventlab' havde i samarbejde med køkkenet planlagt vegansk uge. Eleverne fortalte om projektet."

"Overgang fra vinter til forår."

"Kronvildt, som en lokal havde leveret gratis til skolen."

"Børnevenligt, byg din egen burger."

"Vegetarmad for at starte en samtale om dette emne."

Uddybende svar i evalueringsskema, skole 5, 9, 11, 4, 11 og 2

Ved over halvdelen af arrangementerne har skolerne angivet, at der har været formidling i forbindelse med spisedelen. For hovedparten af de arrangementer, der har uddybet deres svar, består formidlingen af en præsentation af maden eller råvarerne (29 ud af 38 uddybende svar). Nogle nævner, at de gav generel information om arrangementet eller Syng, spis og snak som koncept. Der er dog også eksempler på andre typer af formidling:

”Det spiselige var lagt op på et smagehjul – og blev forklaret.”

”Skolens madpolitik blev gennemgået.”

”Vi fortæller, hvorfor vi vælger at skære ned på kød og spise sundere.”

Uddybende svar i evalueringsskema, skole 7, 3, 3

Maden i centrum

Enkelte arrangementer har udover selve måltidet på anden vis haft fokus på maden. Nedenfor er to eksempler fra feltbesøg med forskellige måder at have maden som tema på.

Mad og lyd

En højskole holdt et Syng, spis og snak-arrangement, hvor temaet var mad og lyd. Aftenen startede med en sang om havet, hvorefter deltagerne skulle smage på østers til lyden af bølgeskvulp.

Efter denne forret blev maden serveret på et smagehjul, hvor der var markeret to felter til hver smag: Surt, bittert, umami og sødt. For hver smag var der to ens små serveringer.

En lærer fra skolen styrede forløbet, hvor deltagerne skulle spise, mens de lyttede til forskellig slags musik i høje og lave toner. Mens der var musik, skulle man være helt stille og bare smage og lytte. Ind imellem retterne kunne man dele smagsoplevelserne med de andre deltagere, og læreren fortalte om den eksisterende viden om sammenhænge mellem lyd og smagsoplevelser.

Uddrag af feltnoter, skole 7

Høsttema

En højskole kombinerede et Syng, spis og snak-arrangement med et høstmarked. Der var fokus på bæredygtighed og brug af lokale varer. Lokale producenter var inviteret til at vise og sælge deres varer. Der var en producent med svinekød, æg og grøntsager, en med spegepølser, ost, honning samt en med mel suppleret af et lokalt bryghus. Aftenens måltid var udelukkende lavet af råvarer fra de deltagende producenter.

Spisningen var sat til klokken 17, men allerede fra klokken 14 kunne man komme og få mostet sine æbler. Et elevhold med valgfaget 'selvforsyning for begyndere' var drivkraften bag æblepresningen. De havde været rundt omkring i byen og hentet æbler i løbet af dagen. De stod for at presse æblerne og solgte senere flaskerne med æblemost på markedet. Aftenens sange havde fokus på efterår og årstidens sange.

Sammendrag af feltnoter, skole 4

Snak

En central tanke bag konceptet Syng, spis og snak har været, at arrangementerne skal rammesættes med henblik på 'at skabe dialog og refleksionsrum hos de deltagende' (FFD,

2017). Derudover har det været hensigten at afprøve og udvikle metoder til at kvalificere samtaledelen.

Snakkedelen er – ligesom de to andre dele af konceptet – en central del af højskolernes kerneaktiviteter. Det talte eller levende ord er i udgangspunktet en central del af højskolens pædagogiske form. 'Ordet' blev set som den bedste bro mellem mennesker og en katalysator for forandring. Højskolerne har desuden fokus på samtalen/dialogen og 'mødet' som en demokratisk løftestang. Det er et område, der arbejdes helt konkret med i projekt 'Frirummet', som arbejder med at fremme en konstruktiv og respektfuld debatform¹¹.

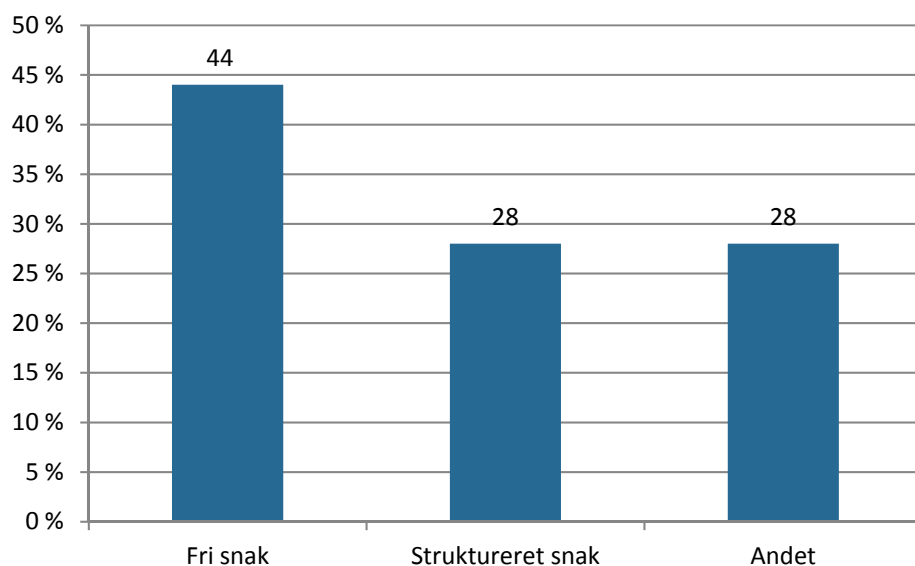
For fællesskabet, der er et omdrejningspunkt i højskolelivet, er samtalen ligeledes central. 'Snak' er således tæt forbundet med både højskolernes fokus på livsoplysning, demokrati og samvær.

'Snak' kan dermed foregå på mange forskellige niveauer, og det varierer meget, hvordan højskolerne har grebet projektets snakke-del an. Alle de deltagende højskoler har haft 'snak' som oplysning, hvor sangene introduceres med motivering, fortællinger eller viden. I forhold til at få deltagerne (eksterne såvel som interne) til at snakke eller debattere på de to øvrige planer, er det mere varieret. Evalueringens kvalitative del tyder samtidig på, at mange skoler har haft overvejelser om det, og at det for nogle kan virke grænseoverskridende at styre folks samtaler. Det tyder på en forståelse af 'snak' som en del af samværet, hvor strukturerende tiltag kan virke forstyrrende for den frie samtale. For andre skoler har det været helt oplagt at sætte fokus på emner og en mere debatterende form for 'snak' eller som katalysator for, at deltagerne kom til at snakke med nogen, de ikke kendte.

Højskolernes besvarelser på evalueringsskemaet viser, at snakkedelen på 44 pct. af arrangementerne har været karakteriseret af 'fri snak', mens der på 28 pct. af arrangementerne har været forskellige former for struktureret snak.

¹¹ Projektet 'Frirummet' er et samarbejde mellem FFD, Efterskoleforeningen og Danmarks Friskoleforening (www.frirummet.org.)

Figur 5: Organisering af snakkedelen (andel arrangementer i pct.)

Figuren viser svar på spørgsmålet: "Hvordan var arrangementets snakkedel organiseret?" n = 71.

De uddybende svar på kategorien 'andet' viser, at flere højskoler har valgt en mellemvej. For eksempel ved at dele en samtalemenu ud ved bordene, som deltagerne havde mulighed for at tale ud fra. De uddybende svar – og erfaringerne fra feltbesøgene – tyder dog på stor variation i, hvorvidt samtalemenuerne blev taget i brug. Kategorien 'andet' omfatter desuden andre eksempler på mellemveje mellem fri og struktureret snak:

"Efter hver sang var der fri debat om tekst og melodi, og det gav en meget livlig debat."

"Seks af højskolens elever stod for en god time, hvor både børn og voksne sang, spillede musik og snakkede om musikken."

"Fri snak. Men deltagerne var bedt om at sætte sig/familien ved nogen, de ikke kendte, og eleverne bedt om at sprede sig over hele salen, så der opstod både generationsmøde og mange samtaler med mennesker, man ikke havde mødt før."

"I forbindelse med kaffen skulle de ved hvert bord folde en fortrykt Flip-Flap. Efter at den var foldet, skulle de skiftes til at prøve den og svare på de spørgsmål, der "gemte" sig under flappen. Ved hvert bord sad der gæster udefra sammen med vores højskoleelever."

"Efter maden – og inden vi begyndte at synge – blev folk bedt om at finde en ny plads."

Uddybende svar i evalueringsskemaet, skole 2, 11, 11 og 4

Ved arrangementer med 'struktureret snak' blev der yderligere spurgt ind til, hvilken form for struktureret snak der var tale om. Seks arrangementer har angivet, at de har haft samtalekort, ligeså mange har haft temadiskussioner, mens to arrangementer har brugt samtalestarter. Ydermere har seks arrangementer sat kryds ved 'andre' former for struktureret

snak, hvilket blandt andet omfatter 'lynhistorier', 'refleksioner over foredraget' samt det følgende eksempel, hvor en gruppe elever var involveret i forhold til et fagligt tema:

"Elever fra fagene Filosofi og Konflikthåndtering havde forberedt spørgsmål fra deres fag. Spørgsmål og elever var fordelt ved forskellige borde, og gæsterne gik rundt til de forskellige."

Uddybende svar i evalueringsskemaet, skole 1

Samlet viser højskolernes svar på evalueringsskemaet, at der ved rigtig mange arrangementer er lagt vægt på den frie snak uden særlige virkemidler eller organisering, men at der samtidig er blevet eksperimenteret med forskellige former for facilitering af samtalen.

'Snak' i centrum

Som nævnt, har der på 28 pct. af arrangementerne været en form for strukturering af snakken mellem deltagerne.

Mødet

Flere af de deltagende skoler har søgt at skabe refleksionsrum ved at få deltagerne til at møde nye mennesker. På mange af skolerne opfordrer lærerne for eksempel til, at eleverne i høj sætter sig ud blandt de øvrige deltagere.

En højskole havde i forbindelse med et arrangement, der havde fokus på generationsmødet, specialinviteret 3. klasses elever fra byen samt pensionister og beboere fra det lokale plejehjem. For at gøre det lettere for deltagerne at mødes og snakke sammen, lavede eleverne, der stod for arrangementet, 'spisegrupper'. Arrangementet startede med sang i en multisal, og før deltagerne gik til spisning, skulle de finde sammen i grupper af to højskoleelever, tre pensionister og tre elever fra 3. klasse. Højskoleeleverne fungerede som værter og fulgte grupperne over til spisesalen, hvor der var 'dansk mad fra gamle dage' og samtaleemner om fritid og interesser på tværs af generationer.

Sammendrag af feltnoter, skole 5

Dialogen

En anden skole havde snakkedelen sammen med kagen og kaffen. Efter en mere uformel opfordring til at sætte sig sammen med nogen, man ikke kendte, dannede man grupper på seks til otte personer. Snakkedelen var forbundet med aftenens syngedel. En flygtningepreest havde motiveret sangdelen, og en gruppe af flygtninge havde sunget enkelte sange henholdsvis for og med de øvrige deltagere. Dialogen mellem grupper og holdninger var struktureret af samtalekort fra Grundtvigs forum: 'Danmark set indefra/Danmark set udefra'.

Sammendrag af feltnoter, skole 9

Kapitel 5: Samarbejde/lokalsamfundet

Som tidligere beskrevet, ligger der i projektets koncept en opfordring til, at de deltagende højskoler afholder nogle af arrangementerne i samarbejde med lokale samarbejdspartnere. I projektbeskrivelsen blev det formuleret som et succeskriterium, at mindst en tredjedel af arrangementerne skulle afholdes i samarbejde med andre. Samtidigt var en styrkelse af det lokale samarbejde, som nævnt, en af de fire vigtigste motivationsfaktorer for højskolernes deltagelse i projektet, og mange højskoler har generelt fokus på at styrke deres lokale rolle. Samlet set kan man således forvente en stor grad af samarbejde.

Højskolernes svar på evalueringsskemaet viser, at det ovenstående succeskriterium er opfyldt, da eksterne samarbejdspartnere har været involveret i afviklingen/planlægningen af 38 pct. af arrangementerne. Ved 77 pct. af arrangementerne, som er gennemført med involvering af samarbejdspartnere, var der tale om kendte samarbejdspartnere, mens få højskoler har etableret nye samarbejdsrelationer i regi af projektet.

Tabel 3: Var der tale om nye eller kendte samarbejdspartnere?

	Andel arrangementer (pct.)	Antal arrangementer
Nye samarbejdspartnere	15	4
Kendte samarbejdspartnere	78	21
Både nye og kendte samarbejdspartnere	7	2
I alt	100	27

Note: Spørgsmålet er kun stillet i forhold til de arrangementer, som er afholdt i samarbejde med andre aktører.

De uddybende svar giver indblik i, hvilken rolle samarbejdspartnerne har spillet, og hvilke samarbejdspartnere der er tale om. Svarene viser, at højskolernes venneforeninger/-kredse er den type samarbejdspartner, som er hyppigst nævnt:

”Aftenen er arrangeret i forbindelse med vores venskabsforening, så de deltager både i planlægningen og i afviklingen.”

”Højskolens venneforening har hjulpet med at reklamere for arrangementet og deltog også i præsentationen og udvælgelsen af sange.”

Uddybende svar i evalueringsskemaet, skole 9 og 1

I alt er venneforeninger og tilsvarende organisationer eksplicit nævnt ved 11 arrangementer, mens en elevforening har været involveret i et enkelt tilfælde. Derudover er der eksempler på en række andre samarbejdspartnere, som dog kun er nævnt en enkelt gang hver. Flere af disse ligger inden for familien af frie skoler og folkeoplysende organisationer: En friskole, en efterskole, Den frie lærerskole og en husholdningskreds:

”Den lokale friskole har været involveret i forhold til omtale, indhold og afvikling.”

”Den lokale husholdningskreds har været med til planlægning af arrangementet.”

Uddybende svar i evalueringsskemaet, skole 6 og 13

Øvrige eksempler omfatter et lokalråd, en valgmenighed og en flygtningecafé:

”Vi har samarbejdet med den lokale Røde Kors-café, som primært havde til opgave at organisere flygtninges tilmelding til arrangementet.”

”Lokalrådets ’spis sammen-gruppe’ var medarrangør og hjalp med borddækning.”

Uddybende svar i evalueringsskemaet, skole 5 og 13

I evalueringsskemaet har højskolerne haft mulighed for at uddybe deres vurdering af samarbejdet med de eksterne aktører. 26 højskoler har benyttet sig af denne mulighed, og der er udelukkende tale om positive kommentarer, som giver indtryk af en stor tilfredshed med samarbejdet.

Interviewene viser et mere nuanceret billede. Der er mange idéer til samarbejder, og flere skoler har, som nævnt, haft gode oplevelser. Det kræver dog en del ressourcer at få etableret helt nye samarbejder og målgrupper.

”Vi har haft mange gode ideer og har forsøgt at etablere forskellige samarbejder. Vi forsøgte os bl.a. med lokale virksomheder, organisationer og foreninger med et tilbud om at målrette snakkedelen, så debatter og diskussioner kunne gøres relevante og vedkommende for virksomheden, men det har været meget svært at få dem trukket ind.”

Tovholder, skole 9

Enkelte tovholdere understreger, at det bare er lettere, at de arrangerer det selv. Det er nemt at håndtere, og det er jo præcist, hvad de er gode til:

”Interviewer: (...) I arrangerer det ikke i forbindelse med noget samarbejde med nogen andre?”

Tovholder, skole 4: Nej, det er bare for meget besvær. Og der er så meget at løbe til. Det er meget mig, der står for de her udadvendte aktiviteter på skolen. Og så sidde til møder og diskutere med folk, og jeg ved i al beskedenhed, at det her det fungerer.”

Tovholder, skole 4

Samlet er det karakteristisk for de samarbejdsrelationer, der har været i regi af Syng, spis og snak, at der i langt de fleste tilfælde har været tale om trygge valg: Samarbejdspartnere, som højskolerne kendte i forvejen, og som samtidig i vid udstrækning omfatter aktører inden for høj- og friskoletraditionen. Omvendt er der relativt få eksempler på nye samarbejdspartnere og andre typer af aktører. Det betyder også, at samarbejdspartnerne har let ved at se sig selv inden for projektets præmisser. Den udbredte tilfredshed med samarbejdet tyder dog på, at der i høj grad kan være et potentiale for videreudvikling, når det gælder samarbejdsrelationerne.

Kapitel 6: Eleverne

Højskolerne som institutioner er både bygningerne/stedet, de ansatte og aktiviteterne. Men for de fleste højskoler er elever ikke bare elever. De er medskabende i forhold til at være højskole og i forhold til højskolens muligheder.

”Uden elevernes fælles engagement og aktive deltagelse i både undervisning og samvær ville højskolens fundament smuldre, og der ville således hverken være en faglighed, der kunne praktiseres, eller et egentligt fællesskab at udvikle sig i.”

Rahbek og Møller 2015, 107

Der er derfor også interessant at se på elevernes rolle i projektet. Højskoleelevernes rolle i Syng, spis og snak som koncept er ikke eksplicit uddybet i projektbeskrivelsen, og der er store forskelle på, i hvilken udstrækning og på hvilken måde eleverne har været en del af de afholdte arrangementer.

Projektperioden forløber over to år, og evalueringen sætter fokus på hele forløbet. For langt de fleste højskoleelever er det en meget lang periode. Mange elever er kun på højskole på et langt kursus/et semester. Det betyder, at de maksimalt når at være med til et eller to Syng, spis og snak-arrangementer i løbet af et ophold. Elever, der er på højskolen et helt år, kan nå op til fire arrangementer. I det følgende vil der være fokus på omfanget af elevernes deltagelse og deres oplevelse af at være med. Derudover vil der blive set på elevernes generelle holdninger til højskolens rolle i lokalsamfundet.

Elevernes deltagelse

Ud over de eksterne deltagere har højskolens elever deltaget ved stort set alle arrangementer i større eller mindre grad. Evalueringsskemaerne viser, at det har været obligatorisk for højskoleeleverne at deltage ved lidt over halvdelen af arrangementerne. Blandt eleverne i spørgeskemaundersøgelsen angiver tre fjerdedele, at det har været obligatorisk for dem at deltage. Denne store andel kan skyldes, at der er relativt flere svar fra eleverne på de skoler, hvor det har været obligatorisk.

Tre af skolerne har konsekvent kørt med obligatorisk deltagelse gennem hele forløbet. Ligeså mange har kørt med frivillig deltagelse, mens det for resten af skolerne har vekslet mellem arrangementerne. Antallet af deltagende elever varierer på tværs af arrangementerne mellem 0 og 128 elever, og gennemsnitligt har 50 elever deltaget¹².

På tværs af de deltagende skoler varierer det gennemsnitlige antal højskoleelever mellem ni og 94 elever. Forskellene på tværs af skolerne afspejler naturligt både skolernes størrelse, og hvorvidt det har været obligatorisk deltagelse eller ej. Det laveste gennemsnit findes så-

¹⁰ Elever, der deltog på 'Syng, spis og snak'-arrangementer i efteråret 2017 og før evalueringsskemaerne blev udarbejdet, indgår ikke i denne beregning, da antallet af deltagende elever ikke blev opgjort separat.

ledes på to af de skoler, hvor deltagelsen har været frivillig på hovedparten af arrangementerne. Det er dog interessant, at det gennemsnitlige antal elever er højt på flere af de skoler, der helt overvejende har haft frivillig deltagelse. Obligatorisk deltagelse ser dermed ikke ud til at være en betingelse for, at eleverne deltager. Her kan kulturen på højskolen også spille ind. På nogle skoler er der en grundlæggende forventning om, at eleverne deltager i åbne arrangementer, mens de på andre skoler 'skærmes' en smule.

Spørgeskemaundersøgelsen blandt eleverne giver et indblik i elevernes holdning til og udbytte af Syng, spis og snak-arrangementerne. Som nævnt i metodeafsnittet, er det et begrænset udsnit af de elever, der har deltaget i arrangementerne, som er repræsenteret i spørgeskemaundersøgelsen. Undersøgelsen er derfor ikke nødvendigvis repræsentativ for højskoleeleverne som helhed. Ikke desto mindre giver elevernes svar et interessant indblik i arrangementerne set fra et elevperspektiv¹³.

Elevernes involvering i arrangementerne

I spørgeskemaundersøgelsen er eleverne blevet bedt om at svare på, hvorvidt de selv har haft nogle opgaver i forbindelse med planlægningen og afviklingen af arrangementet. 11 pct. af eleverne svarer bekræftende på spørgsmålet, og elevinvolvering fylder dermed ikke meget blandt deltagerne i spørgeskemaundersøgelsen.

Elevernes uddybende svar viser, at deres involvering omfatter mange forskellige typer af opgaver. Det gælder både praktiske opgaver såsom opvask, opsætning af stole og tæk af billetter samt opgaver, der omfatter mere direkte involvering i selve afviklingen af arrangementet som eksempelvis optræden i kor, motivering af sange og leg med børnene. Enkelte elever angiver, at de har været dybt involveret i både planlægning og afvikling af arrangementet:

"Hele planlægningen inklusive markedsføring, menuen, sangene, samtaleemnerne og afholdelsen."

"Jeg var vært, hvor jeg skulle sidde med vores gæster udefra. Jeg skulle motivere en sang, som vi skulle synge."

Uddybende svar i elevspørgeskema

Det førstnævnte eksempel stammer fra en skole, hvor planlægningen og afviklingen af arrangementet er en integreret del af et fag på skolen. Der er således mange forskellige måder at involvere eleverne på.

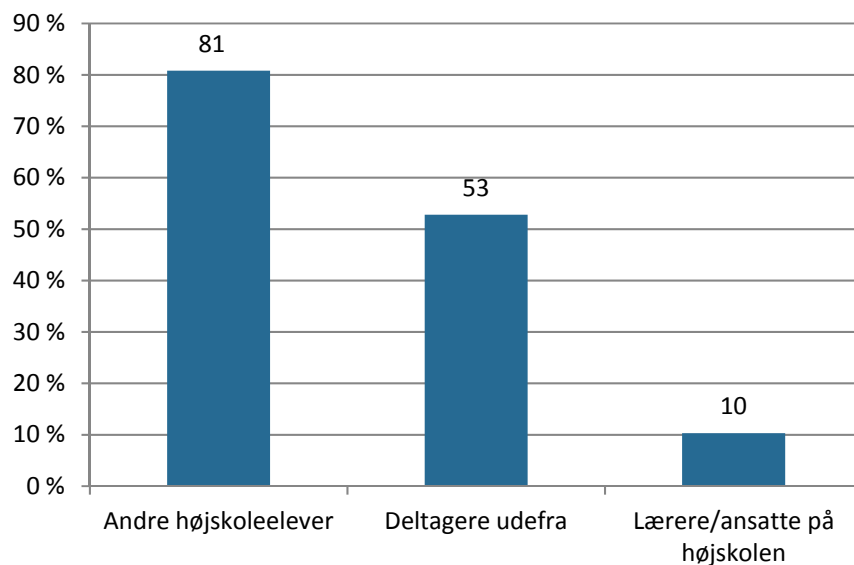
På flere højskoler er der derudover eksplicit blevet opfordret til, at eleverne blander sig med gæsterne udefra under arrangementet, men feltarbejdet viste, at der også er eksempler

¹³ Elevernes kønsfordeling og aldersgennemsnit ses i tabel 7 i bilagsmaterialet.

på arrangementer, hvor der har været separate borde til forskellige grupper (elever, gæster eller lærere).

Spørgeskemaundersøgelsen blandt eleverne viser, at hovedparten af eleverne har siddet ved siden af andre højskoleelever, men samtidig angiver over halvdelen af eleverne, at de har siddet ved deltagere udefra (figur 6). Der er dermed en del elever, som enten har taget skolens opfordring til sig, eller som selv har valgt at sætte sig sammen med gæsterne.

Figur 6: Hvem sad du ved siden af under arrangementet? (andel i pct.)

Figuren viser elevernes svar på spørgsmålet: "Hvem sad du ved siden af til arrangementet". Der var mulighed for at sætte flere kryds, hvorfor andelen ikke summerer til 100 pct. n = 271.

Elevernes oplevelse af arrangementerne

Eleverne er blevet bedt om at vurdere deres oplevelse af arrangementet i forhold til en række parametre, som knytter sig til projektets tre elementer syng, spis og snak.

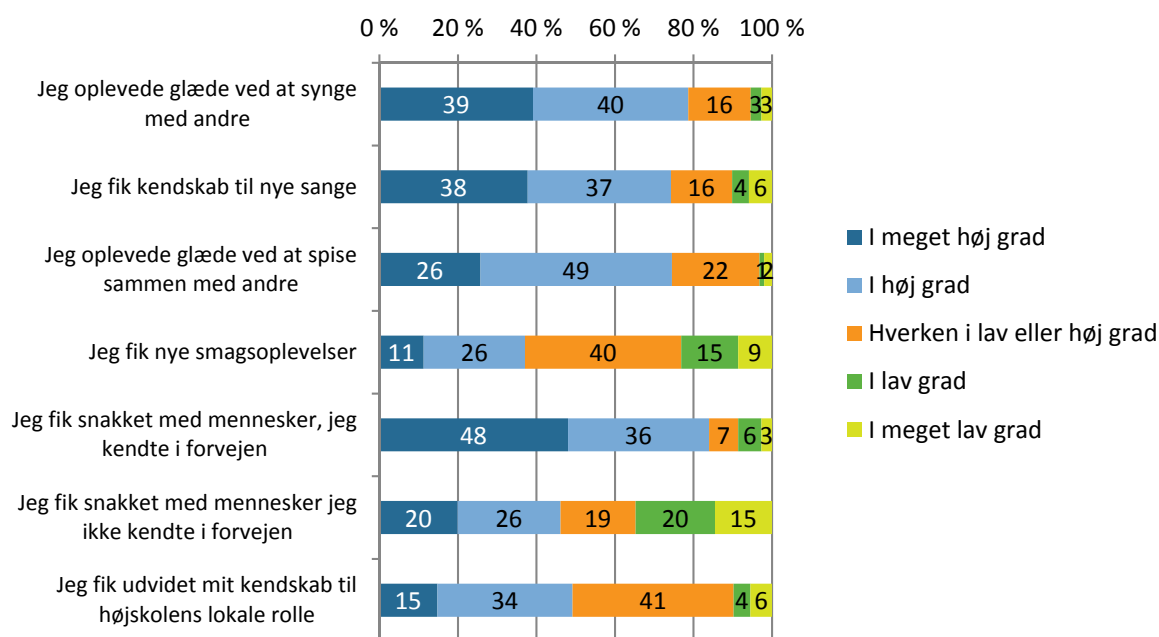
Figur 7 viser, at mere end tre fjerdedele af eleverne enten i 'høj' eller 'meget høj' grad har oplevet glæde ved at synge med andre. Næsten lige så mange angiver, at de har fået kendskab til nye sange.

Sammenlagt angiver 74 pct., at de i 'høj' eller 'meget høj' grad har oplevet glæde ved at spise med andre. Væsentligt færre har fået nye smagsoplevelser, men dog sammenlagt 37 pct.

I forhold til snakdelen angiver 84 pct. af eleverne, at de enten i 'høj' eller 'meget høj' grad fik snakket med mennesker, de kendte i forvejen, mens betydeligt færre - men dog 46 pct. - angiver, at de har snakket med mennesker, de ikke kendte i forvejen.

Endelig angiver halvdelen af eleverne, at de i 'høj' eller 'meget høj' grad har fået udvidet deres kendskab til højskolens rolle i lokalsamfundet.

Figur 7: Elevernes oplevelse af deltagelsen (andel i pct.)

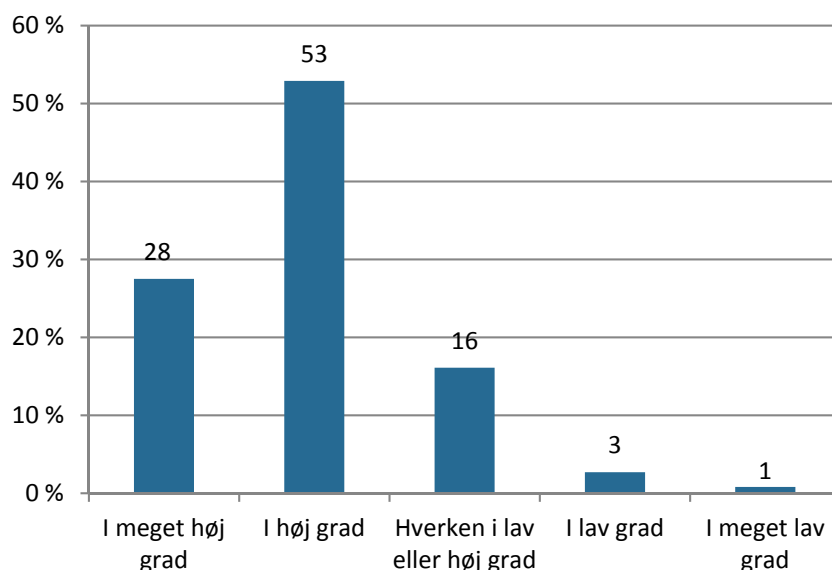

Figuren viser elevernes svar på spørgsmålet: "Angiv, i hvilken grad de følgende udsagn passer på din deltagelse af at deltage i arrangementet" n = 256-258.

På tværs af køn ses en tendens til, at kvindelige elever oplever et større udbytte af arrangementets sangdel end de mandlige elever. 45 pct. af kvinderne angiver, at de i 'meget høj' grad har oplevet glæde ved at synge med andre, mens andelen er på 27 pct. for mændene. Samme tendens ses i forhold til kendskabet til nye sange. For de øvrige parametre er forskellene mellem kønnene begrænsede.

Som figur 8 viser, er eleverne overordnet set godt tilfredse med arrangementets indhold og afvikling, mens kun ganske få i 'lav' eller 'meget lav' grad er tilfredse.

Figur 8: Elevernes tilfredshed med arrangementet (andel i pct.)

Figuren viser elevernes svar på spørgsmålet "I hvor høj grad er du tilfreds med arrangementets indhold og afvikling?" n= 255.

Andelen af elever, som i 'meget høj' grad er tilfredse, er lidt højere blandt de elever, der selv har haft opgaver i forbindelse med arrangementet, end blandt dem, der ikke har. Der er ingen sammenhæng mellem elevernes tilfredshed, og hvorvidt det har været obligatorisk for dem at deltage.

30 elever har uddybet deres svar vedrørende tilfredsheden med arrangementet. De uddybende svar er helt overvejende positive, og for mange kredser svarene om det positive i at synge sammen og møde folk fra lokalområdet – eksempelvis som i de følgende udtalelser:

"Det er altid godt at møde nye mennesker og synge sammen."

"Dejligt, at vi elever kan møde folk i lokalområdet. Sang giver bare en god energi."

"Det var fantastisk at få et indblik i de lokales syn på området samt højskolen. Jeg blev mødt på en meget åbensindet måde."

"Det var dejligt at komme tættere på de lokale og få sprunget højskoleboblen en smule."

"En god oplevelse at møde gæster udefra og snakke og spise sammen med dem. Snakke om emner, som er relevante, og som bliver belyst fra nye og interessante vinkler grundet aldersforskel."

Uddybende svar i spørgeskemaet

Der er dog også eksempler på elever, som er lidt mere forbeholdne i deres vurdering. For enkeltes vedkommende skyldes det en oplevelse af, at der ikke var mad nok, mens andre sætter spørgsmålstegn ved, at deltagelsen i arrangementet var obligatorisk:

"Det føles som en pligt, idet det er obligatorisk."

”Det er lidt kedeligt og supertræls, at det er obligatorisk. Da jeg har betalt for opholdet, håbede jeg på en større frihed.”

”Jeg ville gerne have vidst det et par dage før.”

”Det var hyggeligt, men obligatorisk i en hverdag, som lige var lovet skulle være uden arrangementer.”

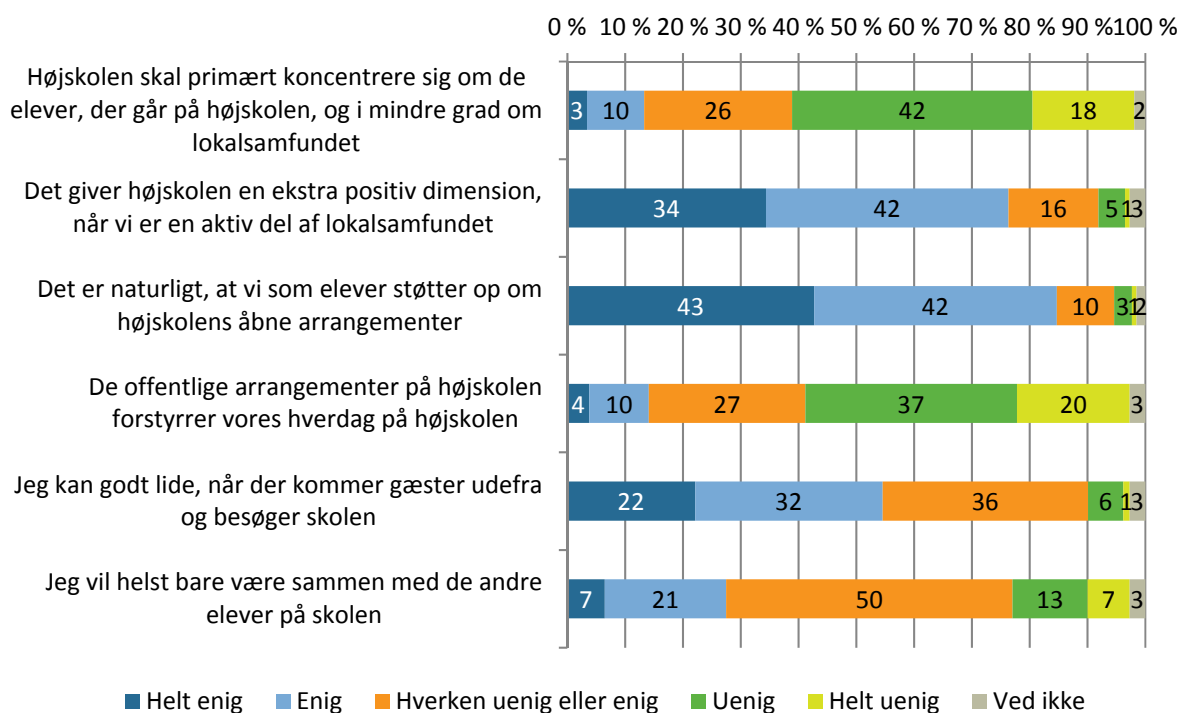
Som det fremgår, mener nogle, at det obligatoriske får det til at føles som en pligt, mens det for andre i højere grad handler om timingen og kendskabet til, at arrangementet skulle foregå på det pågældende tidspunkt.

Undersøgelsen giver ikke mulighed for at se nærmere på elevernes holdninger på tværs af skoler, men det er vigtigt at nævne, at der er stor forskel på, hvor vante eleverne er til gæster i huset. På nogle skoler kan det for eleverne opleves som en stor forstyrrelse med et enkelt åbent arrangement. På andre skoler kan ’Syng spis og snak’ drukne i en stor række af offentlige arrangementer. En skole nævner, at de har over 170 åbne arrangementer om året. To andre skoler har sideløbende med de lange kurser en stor belægning på deres korte kurser. Her er ’gæster i huset’ mere reglen end undtagelsen. Variationen i hverdagen kan antages at have indflydelse på elevernes holdning og engagement i Syng, spis og snak, men det er i denne undersøgelse ikke muligt at se nærmere på sammenhænge.

Elevernes holdninger til højskolernes rolle i lokalsamfundet

Mange højskoler arbejder i stigende grad med at åbne højskolen for lokalsamfundet – eksempelvis som det sker i Syng, spis og snak (Thøgersen et al., 2018, 78). Samtidig foregår dette arbejde under hensyntagen til deres kerneopgave, som er at give eleverne et meningsfyldt højskoleophold. Det er derfor interessant at se på elevernes opfattelse af højskolernes rolle i lokalsamfundet og deres holdninger til offentlige arrangementer med deltagere udefra. Figur 9 viser, i hvilken grad eleverne er enige i en række udsagn omkring disse temaer.

Figur 9: Elevernes holdninger til højskolernes rolle

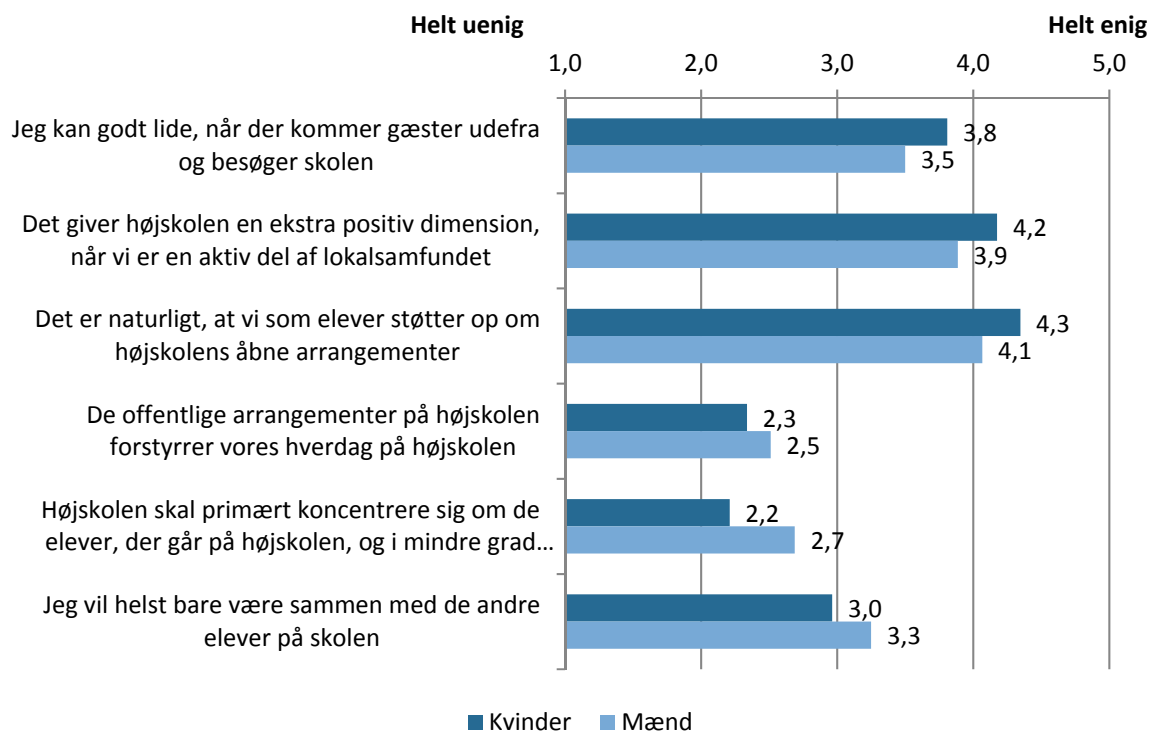
Figuren viser elevernes svar på spørgsmålet ”Nu vil vi gerne vide, hvad du generelt synes om arrangementer, hvor højskolen er åben for deltagere udefra, som det er tilfældet med Syng, spis og snak. Angiv, i hvor høj grad du er enig i de nedenstående udsagn”, n= 262.

Som det fremgår, er hovedparten af eleverne – 85 pct. – enten helt enige eller enige i, at det er naturligt, at de som elever støtter op om højskolens åbne arrangementer. Knap så mange – tre fjerdedele af eleverne – mener, at det giver højskolen en ekstra positiv dimension, når de er en aktiv del af lokalsamfundet. Godt halvdelen af eleverne angiver, at de godt kan lide, når der kommer gæster udefra, men ved dette spørgsmål er der ganske mange, som har valgt en mellemposition.

I den mindre positive ende angiver 28 pct. af eleverne, at de helst bare vil være sammen med de andre elever på skolen. En mindre gruppe mener, at højskolerne primært skal koncentrere sig om eleverne og i mindre grad om lokalsamfundet, og at de offentlige arrangementer forstyrrer hverdagen på højskolen.

Der er en vis variation i elevernes holdninger på tværs af køn. Kvinder er generelt mere positivt indstillet over for højskolens engagement i lokalsamfundet end mænd (figur 10). De kvindelige erklærer sig lidt mere enige med de positive udsagn end de mandlige elever, mens det omvendte gør sig gældende for de negative udsagn. Som figuren også tydeligt viser, er elevernes holdninger til højskolernes engagement i lokalsamfundet samlet set overvejende positive.

Figur 10: Enighed i udsagn om højskolens rolle – fordelt på køn

Figuren viser den gennemsnitlige enighed med de respektive udsagn – opdelt på køn. n= 254-257. Med undtagelse af udsagnet 'De offentlige arrangementer...' er der signifikante forskelle på tværs af køn (0,05-niveau).

Det er væsentligt at nævne, at elevernes svar også kan afspejle kulturen på de enkelte højskoler, hvor der kan være stor forskel på, hvordan de offentlige arrangementer og højskolens rolle bliver italesat over for eleverne. Ligeledes kan der være forskel på, hvilken tradition der er på skolerne for at engagere sig lokalt.

Kapitel 7: Deltagerne

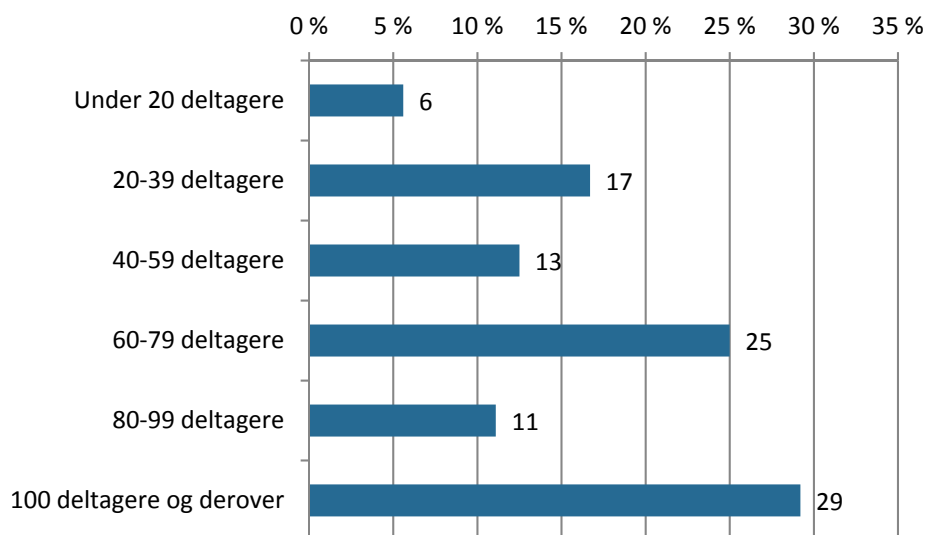
Et centralt mål med projektet har været at bringe folk sammen på tværs af forskellige samfundslag og at åbne højskolen for lokalsamfundet. Derfor er de gæster, som har deltaget i Syng, spis og snak-arrangementerne, helt centrale i evalueringen af projektet.

I dette kapitel vil der blive set nærmere på antallet af deltagere på tværs af de gennemførte arrangementer ud fra evalueringsskemaerne. Derefter vil der – på baggrund af spørgeskemaundersøgelsen blandt deltagerne – blive set nærmere på deltagerne profiler og deres holdninger til og oplevede udbytte af arrangementerne.

Antallet af deltagere på arrangementerne

Ved de 72 arrangementer, der er gennemført i løbet af evalueringsperioden januar 2018-juni 2019, har der været 5.555 eksterne deltagere i alt¹⁴. På tværs af arrangementerne har der været en meget stor variation i forhold til antallet af deltagere. Spændet går fra syv til 193 deltagere, mens der gennemsnitligt har været 77 deltagere.

Figur 11: Antallet af deltagere (andel arrangementer i pct.)

Figuren viser andelen af arrangementer, som har haft det givne antal deltagere. n = 72. I enkelte tilfælde er der angivet et interval, – for eksempel 40-50 deltagere. I sådanne tilfælde indgår 45 i beregningen.

Når der ses på de enkelte skoler, ligger deltagerantallet ofte på et relativt stabilt leje. Eksempelvis har fire af skolerne et gennemsnit på over 100 deltagere på tværs af deres arrangementer. I den anden ende af skalaen har én skole haft under 40 deltagere på alle seks arrangementer og et gennemsnit på 17 deltagere.

¹⁴ Dertil kommer deltagerne ved de 19 arrangementer, som er gennemført i efteråret 2017, inden evaluatoren blev tilknyttet projektet. Højskolerne har oplyst deltagerantallet ved disse arrangementer til projektlederen gennem afrapporteringsskemaer. I disse afrapporteringer er det dog ikke muligt at skelne mellem antallet af eksterne deltagere og antallet af deltagende højskoleelever. Det kan derfor variere på tværs af skolerne, hvorvidt eleverne er talt med. Med disse forbehold in mente var det samlede angivne deltagerantal på de 19 arrangementer 2.180.

Denne variation kan hænge sammen med skolernes forskellige erfaringer med at invitere lokalsamfundet indenfor. På nogle skoler har de gennem mange år haft stærke traditioner for åbne arrangementer, mens det for andre skoler er nyt at tænke lokalsamfundet ind. Derudover er der store forskelle på skolernes faciliteter, hvilket kan sætte et naturligt loft på antallet af deltagere.

Af samme grund kan der være store forskelle på skolernes forventning til fremmødet. Mens nogle skoler betragter 25 eksterne deltagere som en succes, vil det for andre skoler være et meget lavt antal. Dette er tydeligt i højskolernes uddybende vurderinger af fremmødet til arrangementerne:

"Pænt fremmøde [25 deltagere] i forhold til gennemsnittet for vores skole. Blandet målgruppe af skolens bagland og enkelte, som kun sjældent kommer på skolen."

"Arrangementet var udsolgt, vi havde en venteliste. Det er udpræget samme målgruppe af lidt ældre personer, som deltager. Der var en del nye denne gang, men fra samme målgruppe [65 deltagere]."

"Over forventning - der kom dobbelt så mange udefra, som der plejer at gøre - og igen kom der nye, som ikke har været på højskolen før [65 deltagere]."

"Det var fint [30 deltagere], vi kan jo altid ønske os flere, men da vi altid gerne vil involvere elever, har vi et pladsproblem, hvis der kommer flere..."

"Ok - der måtte godt have været flere børn med [88 + 8 børn]"

"Det passede med det antal, som vi havde sat til salg. Der var én ikke-solgt billet [130 deltagere]."

Eksempler på uddybende svar i evalueringsskema, skole 10, 11, 2, 3, 4 og 12.

Som det fremgår, afspejler skolernes svar både forskellige forventninger og forskellig kapacitet. Selvom nogle skoler ønsker sig flere deltagere, er de fleste skoler tilfredse med antallet af fremmødte gæster.

Kun en enkelt skole giver i interviewet udtryk for overvejelser om, hvorvidt der kommer nok gæster, i forhold til de ressourcer de bruger på arrangementerne. De havde en rigtig god start med 25-30 gæster, hvoraf flere var fra det lokale sogn. Men efter kirken selv er blevet inspireret af arrangementets koncept, og startet noget selv, er det til overvejelse, hvordan højskolen skal gribe arrangementerne an fremover eventuelt i samarbejde med kirken.

Der er lidt større variation i de uddybende kommentarer, når det gælder målgrupper. Flere skoler nævner hertil, at det er de sædvanlige deltagere, som kommer, eller at det modne/ældre publikum dominerer. Alligevel er der også skoler, som angiver, at de er nået ud til nye målgrupper. Endelig nævner enkelte skoler, at de har haft særlig fokus på at henvende sig til nye grupper.

”Vi har fyldt op, når vi har 50-60 gæster udover vores egne elever, så det var rigtig godt [60 deltagere]. Vi havde markedsført, at man måtte tage en gæst med gratis, hvis det var én, der ikke havde været på højskolen for. Det betød mange nye ansigter.”

”Vi havde håbet på flere deltagere [30], men det er første forsøg på at ramme en helt ny målgruppe, så vi tænker, at det skal løbes i gang med flere lignende arrangementer.”

”Vi fik cirka det antal, vi havde håbet på [100]. Vi ville gerne have haft flere børnefamilier fra byen med, da vi netop prøver at åbne skolen op for andre end de sædvanlige, som primært kommer – nemlig byens pensionister.”

Eksempler på uddybende svar i evalueringsskema, skole 2, 11 og 5

Svarene viser, at det ikke nødvendigvis er ligetil at tiltrække grupper, som ikke plejer at komme. Eksempelvis har flere haft særlig fokus på børnefamilier. En enkelt skole har forsøgt sig med at give gratis adgang til gæster, som ikke tidligere har været på skolen, hvilket gav gode erfaringer med at tiltrække nye ansigter.

Deltagernes profiler

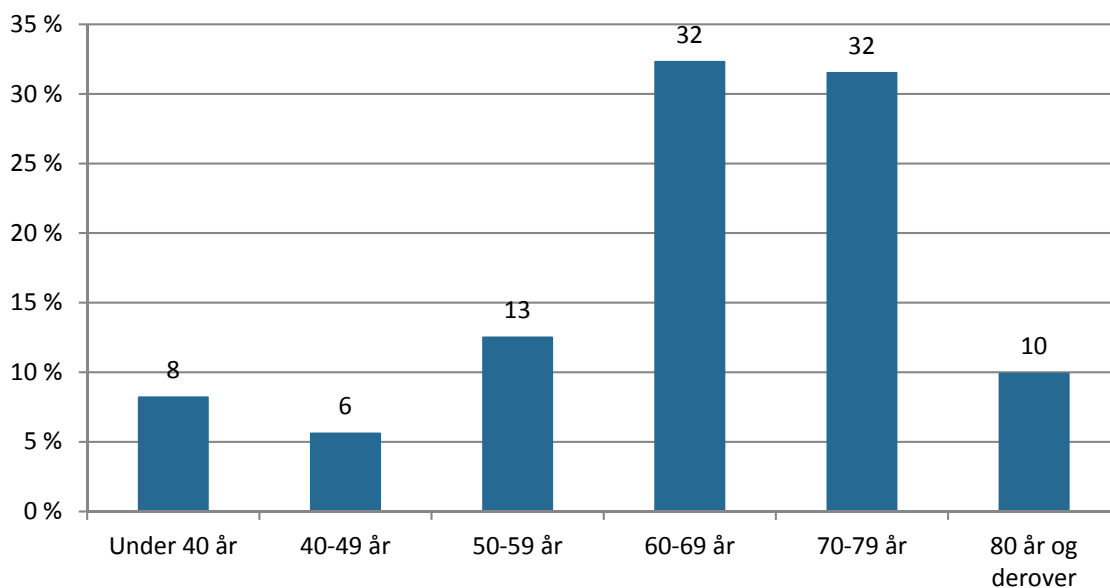
I det følgende vil der være fokus på deltagerne med udgangspunkt i spørgeskemaundersøgelsen blandt gæsterne på Syng, spis og snak-arrangementerne. Analysen skal læses med det forbehold, at der, som nævnt, kan være store forskelle i deltagerne på tværs af arrangementerne. Desuden er spørgeskemaundersøgelsen kun gennemført ved ét arrangement på hver højskole, hvorfor der ikke er garanti for, at undersøgelsen er repræsentativ for deltagerne på samtlige arrangementer.

I forhold til de 13 arrangementer spørgeskemaundersøgelsen er gennemført på, er der samlet set en tilfredsstillende svarprocent på 55 pct. Undersøgelsen kan derfor give en god indsigt i deltagerne på disse arrangementer.

Kønsfordelingen blandt respondenterne viser en betydelig overvægt af kvinder, som udgør 69 pct. af deltagerne. Aldersmæssigt er der tale om en relativ høj gennemsnitsalder på 64 år, men dog med nogen spredning på tværs af aldersgrupperne (figur 12). Som gennemsnitsalderen afspejler, dominerer især de midaldrende og ældre aldersgrupper, og 86 pct. af deltagerne er over 50 år¹⁵.

¹⁵ En samlet oversigt over respondenterne fordeling på køn og alder kan ses i tabel 8 i bilagsmaterialet.

Figur 12: Deltagernes aldersfordeling (andel i pct.)

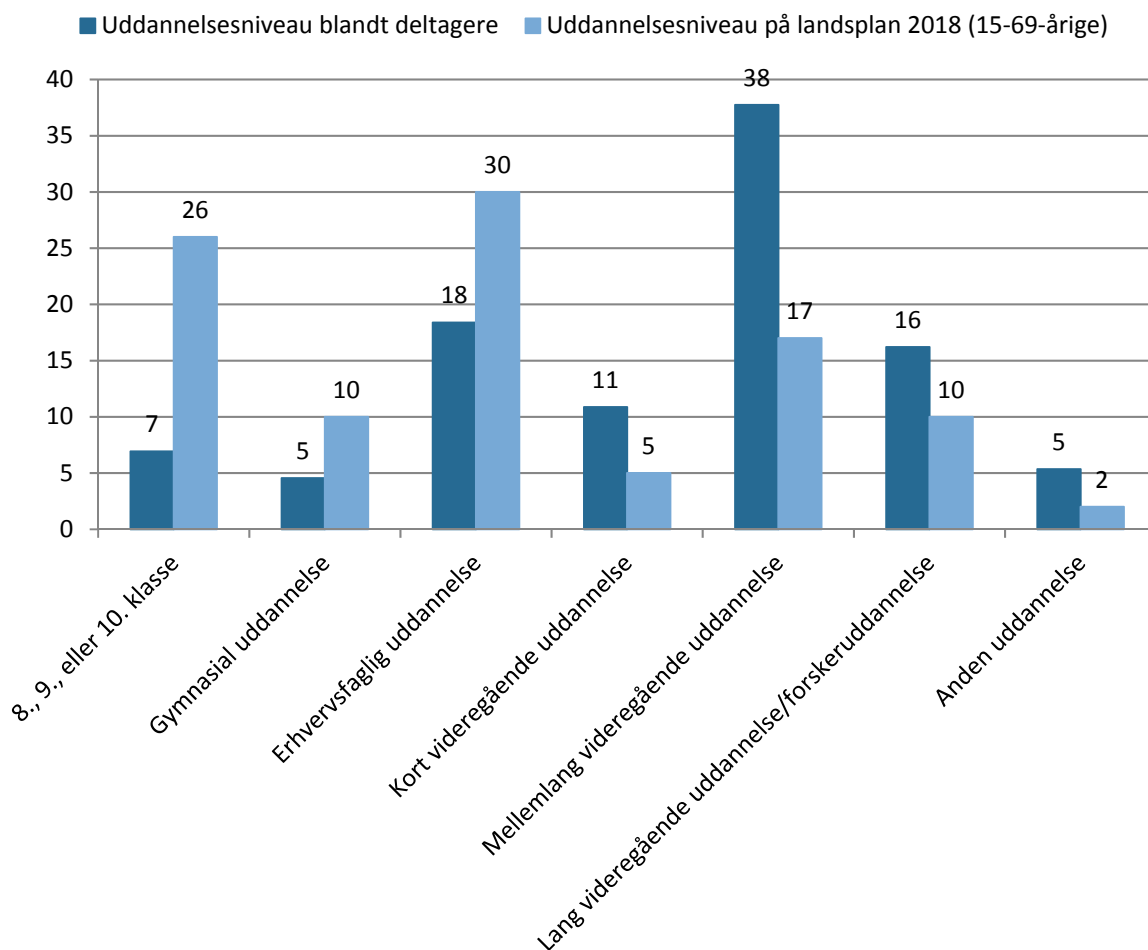

Figuren viser respondenternes aldersfordeling. n = 514.

Beskæftigelsesmæssigt er 60 pct. af deltagerne folkepensionister eller efterlønsmodtagere, mens hovedparten af de deltagere, der stadig er på arbejdsmarkedet, er funktionærer eller tjenestemænd (se figur 25 i bilagsmateriale).

Deltagernes uddannelsesniveau er relativt højt, og sammenlignet med befolkningens uddannelsesniveau på landsplan (figur 13) er der en betydelig overvægt af deltagere med en videregående uddannelse. Derimod er der en underrepræsentation af borgere med grundskole, en gymnasial uddannelse eller en erhvervsfaglig uddannelse som den højeste gennemførte uddannelse.

Figur 13: Deltagernes uddannelsesniveaue sammenlignet med hele befolkningen

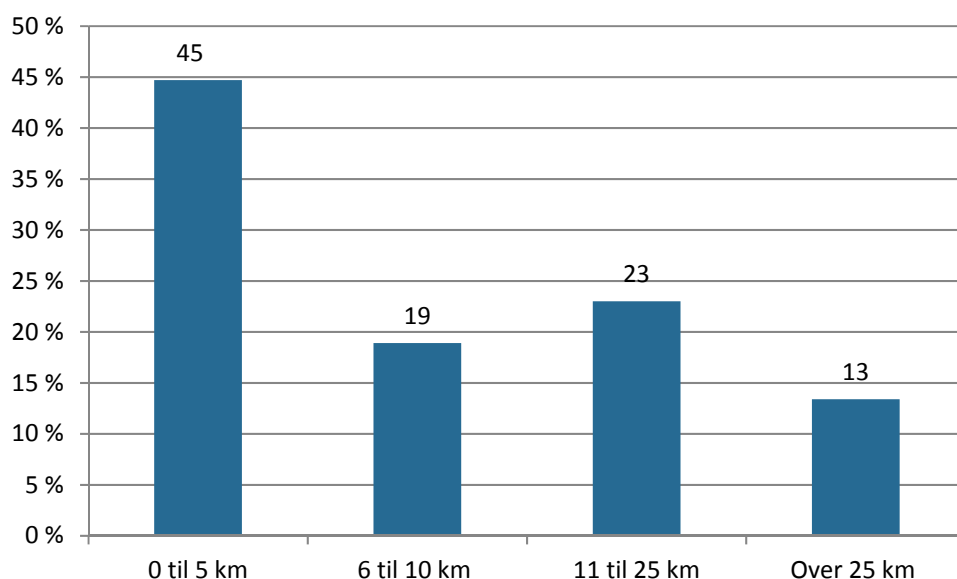

Figuren viser respondenternes svar på spørgsmålet: "Hvad er den længste uddannelse, som du har fuldført/bestået?" (n = 506) sammenlignet med befolkningens uddannelsesniveaue baseret på tal fra Danmarks Statistik (Tabel HFUDD10, befolkningens højeste fuldførte uddannelse, 15-69-årige). Uddannelseskategorierne i de to opgørelser var ikke fuldt ud sammenlignelige. Kategorien 'Bacheloruddannelser' i opgørelsen fra Danmarks Statistik indgår her i kategorien 'Mellemlang videregående uddannelse', mens kategorien 'Uoplyst mv.' her er opgjort som 'Anden uddannelse'. Sammenligningen skal derudover tages med forbehold for forskellene i alderssammensætningen i de to grupper.

Samlet set viser analysen af deltagernes profiler, at Syng, spis og snak-arrangementerne deler deres kernemålgrupper med mange andre tilbud inden for kultur- og folkeoplysningsområdet. Blandt andet aftenskoler, Folkeuniversitetet, teatre og mange typer af museer har ligeledes kvinder i den modne alder med et uddannelsesniveaue over gennemsnittet som kernebrugere (Bak et al. 2012, Bjerrum & Thøgersen 2016; Thøgersen 2019).

Som figur 14 viser, kommer deltagerne helt overvejende fra højskolernes nærområder. 64 pct. af deltagerne angiver, at de bor mellem 0 og 10 km fra det sted, arrangementet blev gennemført, mens kun 13 pct. bor mere end 25 km væk. Gennemsnitligt bor deltagerne i en radius af 14 km fra stedet, hvor arrangementet blev afholdt.

Figur 14: Afstand til arrangementerne fra respondenternes bopæl (andel i pct.)

Figuren viser respondenternes svar på spørgsmålet: "Hvor langt væk bor du fra det sted, hvor Syng, spis og snak-arrangementet foregår?" Vifos inddeling i kategorier. n = 514.

Selvom langt de fleste deltagere således er lokale, er der tale om et relativt stort opland. Det kan afspejle, at mange højskoler er beliggende i tyndt befolkede områder med flere mindre byer og lokalsamfund, som det nærmeste opland.

Følgeskab til arrangementerne

Figur 15 viser, at de fleste af deltagerne fulgtes med enten venner (46 pct.) eller deres partner (44 pct.). Syng, spis og snak-arrangementer ser dermed ud til at være noget, man i høj grad deltager i sammen med personer, man kender. Få deltagere – 8 pct. – har angivet, at de er kommet alene¹⁶. Erfaringerne fra feltbesøgene understreger denne tendens:

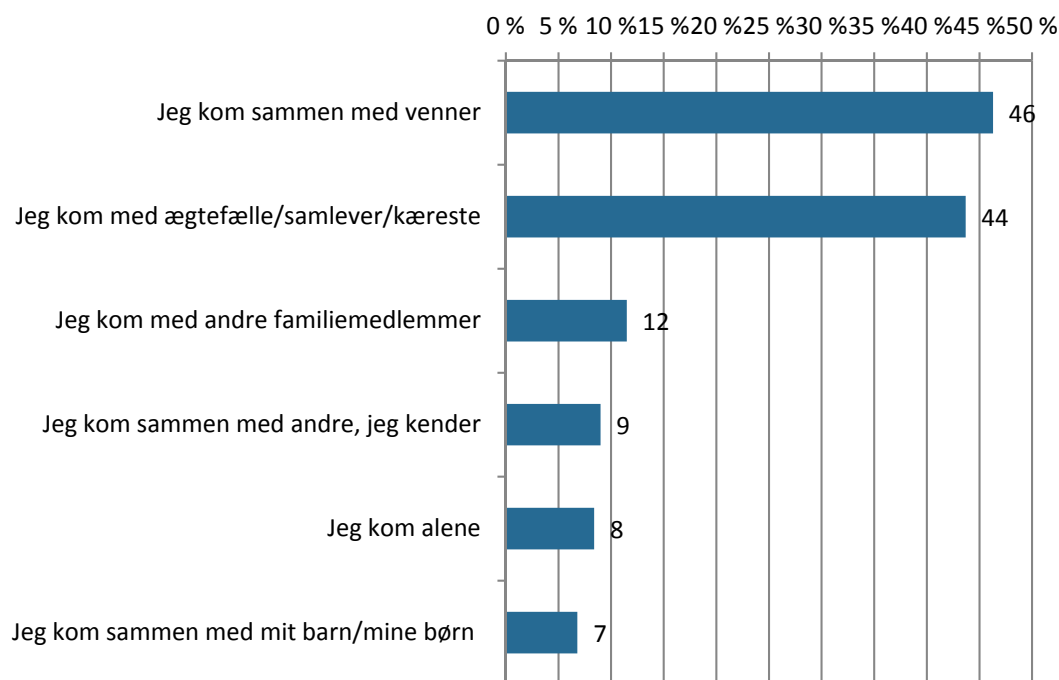
"Jeg sidder ved siden af et ungt par. De kommer fra København. Han er tidligere elev på skolen og havde set det på deres Facebook-side. Han elsker at synge. Hun er højgravid. Overfor mig sidder der to kvinder (40-50 år), der vist ikke har set hinanden i længere tid. De er i hvert fald ret optaget af indbyrdes snak. Til højre for mig sidder en mand, som ikke er kommet her så meget, men har været på rigtig mange højskoleophold. Især seniorhøjskoler. Han er her sammen med sin kone. Han synes, det er fantastisk med højskoler."

Uddrag af feltnoter, skole 12

¹⁶Til sammenligning viser en evaluering af vidensfestivalen Hearts & Minds, som Vifo har gennemført for Folkeuniversitetet i Aarhus, Emdrup og Herning, at cirka en femtedel af deltagerne kom alene til disse arrangementer, der i nogen grad kan sammenlignes med Syng, spis og snak, når det gælder koncept og opbygningen af arrangementerne (Thøgersen 2019, 34).

Kun på fire ud af ti feltbesøg var (nogle af) dem, vi mødte, kommet alene. En aften var der to ved samme bord. Dog var deres profiler vidt forskellige. Den ene var medlem af højskolekredsen, dybt engageret i miljøet omkring skolen og kendte stort set alle. Den anden havde arbejdet på en højskole et andet sted i landet og var rejst ret langt med bus for at få højskoleoplevelsen. Den gruppe af gæster, der angiver, at de kommer alene, kan således have meget forskellige indgange til samværet.

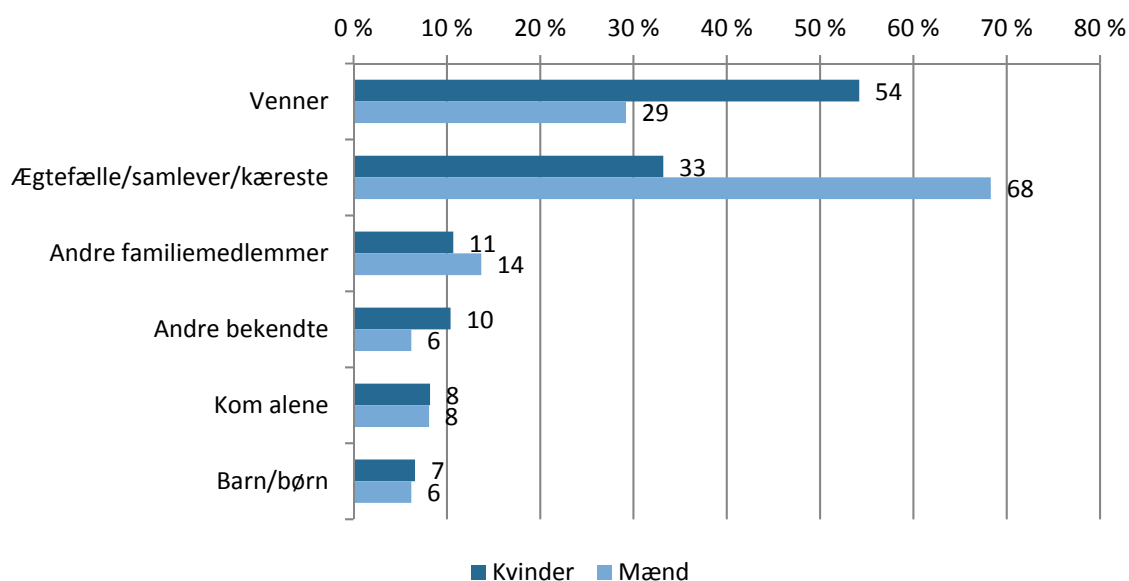
Figur 15: Følgeskab til arrangementerne

Figuren viser respondenternes svar på spørgsmålet: "Fulgte du med nogen til arrangementet, eller kom du alene?" (mulighed for flere kryds – med undtagelse af alene) n= 546.

Der er nogle interessante, kønsmæssige forskelle, når det gælder følgeskab til arrangementerne (figur 16). Kvinder kommer i højere grad end mænd sammen med deres venner. Derimod angiver mænd i betydeligt højere grad, at de deltager sammen med deres ægtefælle/kæreste. Denne fordeling afspejler også, at der er betydeligt flere kvindelige end mandlige deltagere. De kønsmæssige forskelle er i god overensstemmelse med resultaterne fra en evaluering af vidensfestivalen Hearts & Minds, som Vifo har gennemført for Folkeuniversitetet i Aarhus, Emdrup og Herning (Thøgersen 2019).

Figur 16: Følgeskab – fordelt på køn (andel i pct.)

Figuren viser respondenternes svar på spørgsmålet: "Fulgtes du med nogen til arrangementet, eller kom du alene?" fordelt på køn. n = 526.

På tværs af aldersgrupperne er der begrænsede forskelle i følgeskabet til arrangementerne. Dog er det særligt de yngste aldersgrupper, som kommer sammen med deres børn (dog få i det samlede billede), mens det især er 60+'erne, der følges med deres partner.

Deltagernes kendskab til højskolerne – og de nye deltagere

Langt den største del af respondenterne – 78 pct. – har tidligere været til arrangementer på højskolen. Blandt disse respondenter har 60 pct. tidligere været til et arrangement i regi af Syng, spis og snak.

Da 22 pct. ikke tidligere har været til arrangementer på højskolerne, peger tallene således på, at højskolen gennem Syng, spis og snak-arrangementerne også fanger nye deltagere, som ikke tidligere er kommet på højskolen. Det er derfor interessant at se nærmere på disse 'nye' deltageres profiler.

Der er ingen klare mønstre på tværs af køn, når det gælder tidligere deltagelse i arrangementer på højskolen. Aldersmæssigt ses en tendens til, at de nye deltagere – med en gennemsnitsalder på 60 år – er lidt yngre end de øvrige deltagere, hvor gennemsnitsalderen er 65 år.

Der er en større uddannelsesmæssig spredning blandt de nye deltagere end blandt de øvrige deltagere, hvilket især kommer til udtryk ved en betydeligt lavere andel med mellem-lang videregående uddannelse (se figur 26 i bilagsmateriale).

Den største variation i andelen af nye deltagere findes dog, når der ses på tværs af de deltagende højskoler, hvor andelen af nye deltagere varierer mellem 7 og 79 pct. Der er imidlertid ingen entydige mønstre på tværs af de respektive typer af højskoler, og en lang række forhold kan have betydning for, i hvor høj grad højskolen når ud til nye deltagere. Det gælder eksempelvis højskolens relationer til lokalsamfundet, karakteren af de enkelte arrangementer og lokalsamfundets karakteristika.

For eksempel kan højskoler med en lang tradition for at invitere lokalsamfundet indenfor forventes af have en større gruppe af kernebrugere end højskoler med mindre erfaring med åbne arrangementer. Yderligere kan der forventes af være større udskiftning blandt deltagerne på højskoler, som er placeret i større byer end højskoler i mindre lokalsamfund.

Disse forventninger afspejler sig i deltagernes svar. Tendensen er, at der er betydeligt færre nye deltagere blandt respondenter, som bor i landdistrikter og mindre byer, end blandt deltagere, som bor i mere urbaniserede områder.

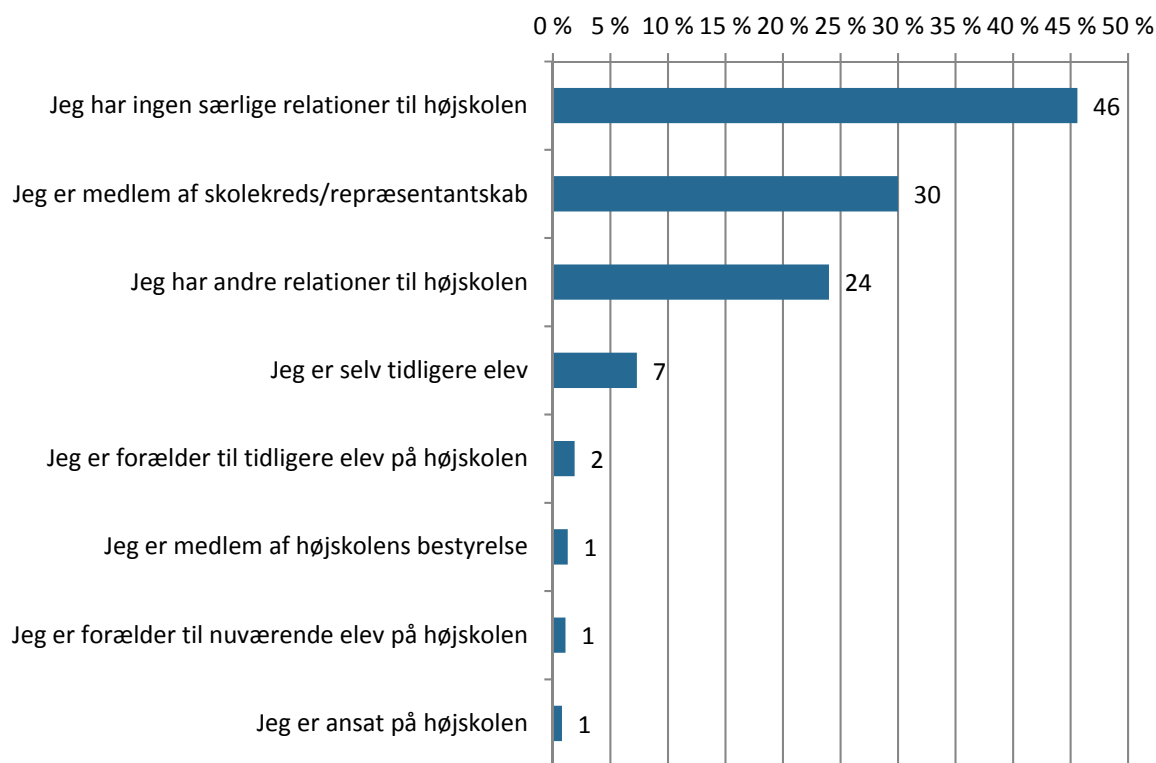
I den forbindelse er det også interessant, at de nye deltagere i langt mindre grad end de øvrige har det lokale engagement som bevæggrund for deltagelsen i arrangementet. Hvor 40 pct. af de øvrige deltagere har sat kryds ved 'at bakke op om arrangementer i lokalsamfundet' som motivationsfaktor, gør det sig kun gældende for 13 pct. af de nye deltagere.

Relationer til skolen

Når det gælder spørgsmålet om deltagernes relationer til højskolen, har 46 pct. angivet, at de ikke har nogen særlige relationer til højskolen (figur 17). Det betyder dog ikke, at de ikke føler sig tilknyttet til skolen, men blot at de ikke har nogen specifikke relationer. 30 pct. har angivet, at de er medlem af højskolens skolekreds.

7 pct. af deltagerne er tidligere elever. Selvom det er en begrænset andel, er det alligevel interessant, at en del tidligere elever vender tilbage til højskolen som gæster på arrangementer som Syng, spis og snak. De tidligere elever er yngre end gennemsnittet, men har dog alligevel en gennemsnitsalder på 56 år. Kun ganske få deltagere har angivet, at de er forældre til nuværende eller tidligere elever på højskolen.

Figur 17: Deltagernes relationer til højskolen (andel i pct.)

Figuren viser respondenternes svar på spørgsmålet: "Har du nogen af de følgende relationer til højskolen?" Respondenterne har haft mulighed for at sætte flere kryds, og andelen summerer derfor ikke til 100 pct. n = 524 respondenter.

Her er det interessant, at deltagere, der er medlemmer af højskolens skolekreds, har en højere gennemsnitsalder (69 år) end de øvrige deltagere. Derudover er der en lidt større andel af mandlige end kvindelige deltagere, som er skolekredsmedlemmer. Endelig bor skolekredsmedlemmerne gennemsnitligt tættere på højskolen end de øvrige deltagere, hvilket giver god mening i forhold til skolekredsens rolle som lokal opbakning til højskolen.

I særdeleshed tre højskoler i undersøgelsen har en særlig høj andel af deltagere, som er medlem af skolekredsen/repræsentantskabet. Det kan afspejle skolekredsens varierende størrelse og rolle på tværs af skolerne. Desuden er det interessant, at én af disse skoler har brugt arrangementerne aktivt i opbygningen og udvidelsen af højskolens skolekreds ved, at arrangementerne har været gratis for skolekredsens medlemmer (interview, skole 11).

Inspiration til deltagelsen

Spørgsmålet om, hvorfra deltagerne har hentet inspiration til deltagelsen i Syng, spis og snak-arrangementer, er interessant i forhold til højskolernes videre arbejde med at markedsføre fremtidige arrangementer.

Figur 18 viser, at den mest udbredte inspirationskilde er deltagerens netværk. Hele 40 pct. af deltagerne har hørt om arrangementet gennem venner eller bekendte, og dertil kommer

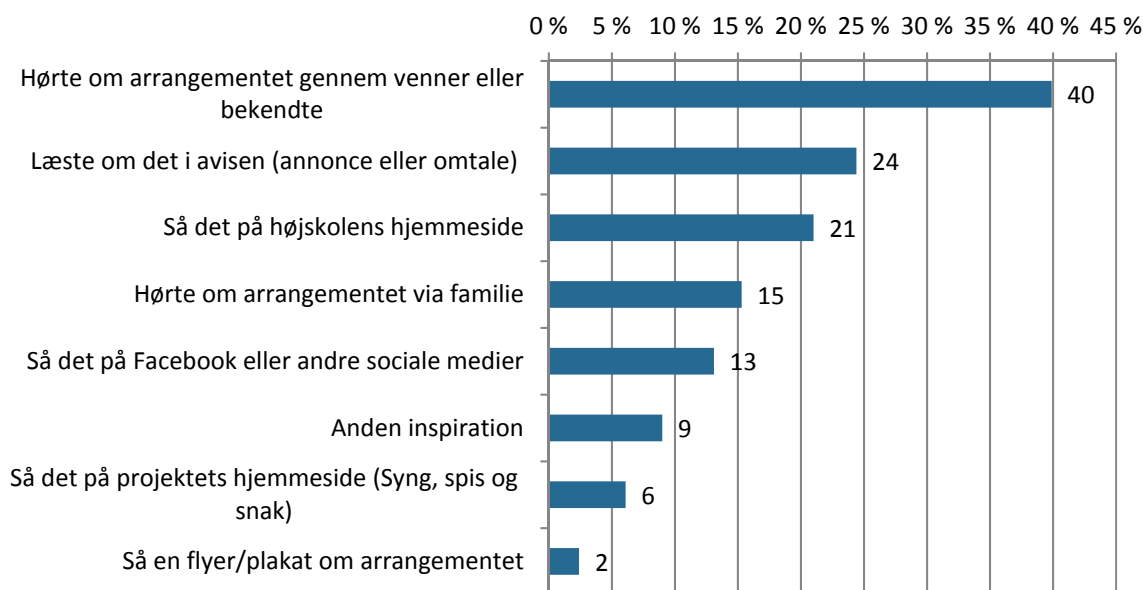
15 pct., som har hørt om arrangementet via familie. Knap en fjerdedel af deltagerne har læst om arrangementet i avisen, mens lidt færre har set det på højskolens hjemmeside.

Som det fremgik tidligere, er Facebook og andre sociale medier den mest anvendte annonceringsform, men kun 13 pct. af deltagerne har læst om arrangementet via disse kanaler. Der er dog en lidt større andel af de nye deltagere, som har fundet arrangementet ad denne vej, hvilket tyder på at de sociale medier kan nå lidt bredere ud end f.eks. højskolens egen hjemmeside, projektets hjemmeside og avisannoncer, som især når ud til de højskolevante.

Interessant er det også, at kun 2 pct. af deltagerne har set en flyer/plakat om arrangementet, selvom det fremgår af evalueringsskemaerne, at skolen har anvendt denne form for markedsføring ved en fjerdedel af arrangementerne.

Ganske få deltagere – 6 pct. – har læst om arrangementet på projektets hjemmeside. Det tyder på, at det overvejende er den lokale markedsføring, der har trukket folk til.

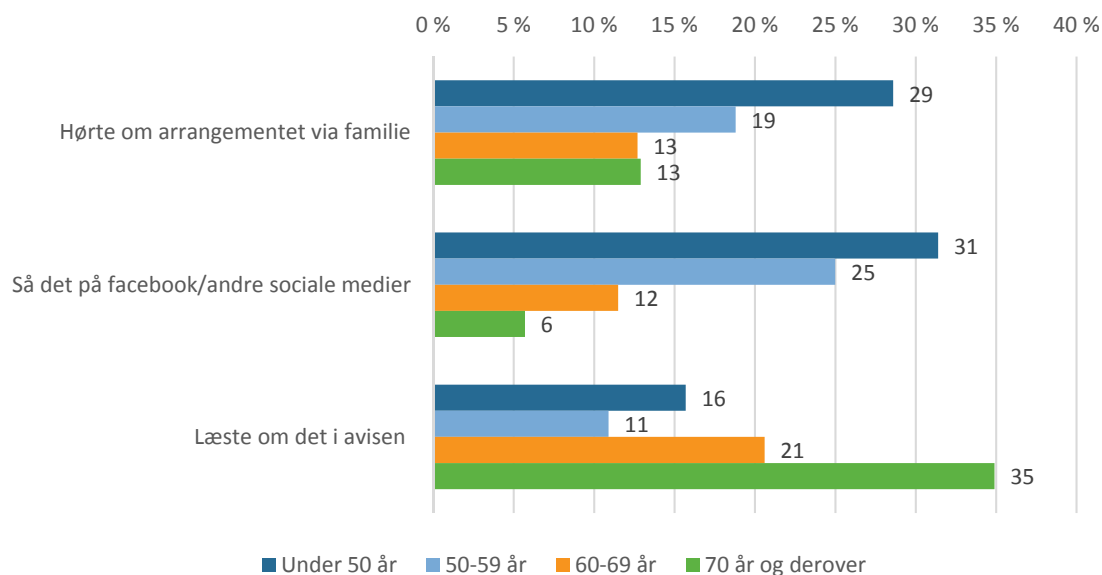
Figur 18: Inspiration til deltagelsen

Figuren viser respondenternes svar på spørgsmålet: "Hvem eller hvad inspirerede dig til at deltage i arrangementet?" Respondenterne havde mulighed for at sætte flere kryds. n= 542.

Resultaterne viser dog samtidig, at der på tværs af forskellige målgrupper er stor variation i, hvorfra deltagerne har hentet inspiration til deltagelsen, hvilket understreger vigtigheden af en bred markedsføringsstrategi. Forskellene er særligt tydelige på tværs af forskellige aldersgrupper (figur 19).

Figur 19: Inspiration til deltagelse – udvalgte faktorer fordelt på alder (andel i pct.)

Figuren viser respondenternes svar på spørgsmålet: "Hvem eller hvad inspirerede dig til at deltage i arrangementet?" for udvalgte udsagn, n= 508.

Særligt tydelig er forskellene på tværs af aldersgrupper, når det gælder andelen, der har læst om arrangementet på Facebook eller andre sociale medier. Hele 31 pct. af den yngste aldersgruppe under 50 år har hentet inspiration via denne kanal, mens det samme gør sig gældende for 6 pct. af deltagerne i den ældste aldersgruppe. Den omvendte tendens ses i forhold til inspirationen gennem aviser, som er mest udbredt blandt de ældste aldersgrupper.

Disse tendenser er i god overensstemmelse med den generelle brug af henholdsvis sociale medier og aviser blandt forskellige aldersgrupper (Bak et al. 2012, 171; Danmarks Statistik¹⁷) og med tendenserne blandt deltagerne i den omtalte vidensfestival, Hearts & Minds (Thøgersen 2019). Endelig er det interessant, at inspiration gennem familien er mest udbredt blandt de yngste aldersgrupper.

Der er relativt begrænsede forskelle på tværs af køn, når det gælder inspiration til deltagelsen. Kvinder er dog i højere grad end mænd blevet inspireret via de sociale medier, mens mænd i højere grad har hørt om arrangementet via familien.

Motivation for deltagelsen

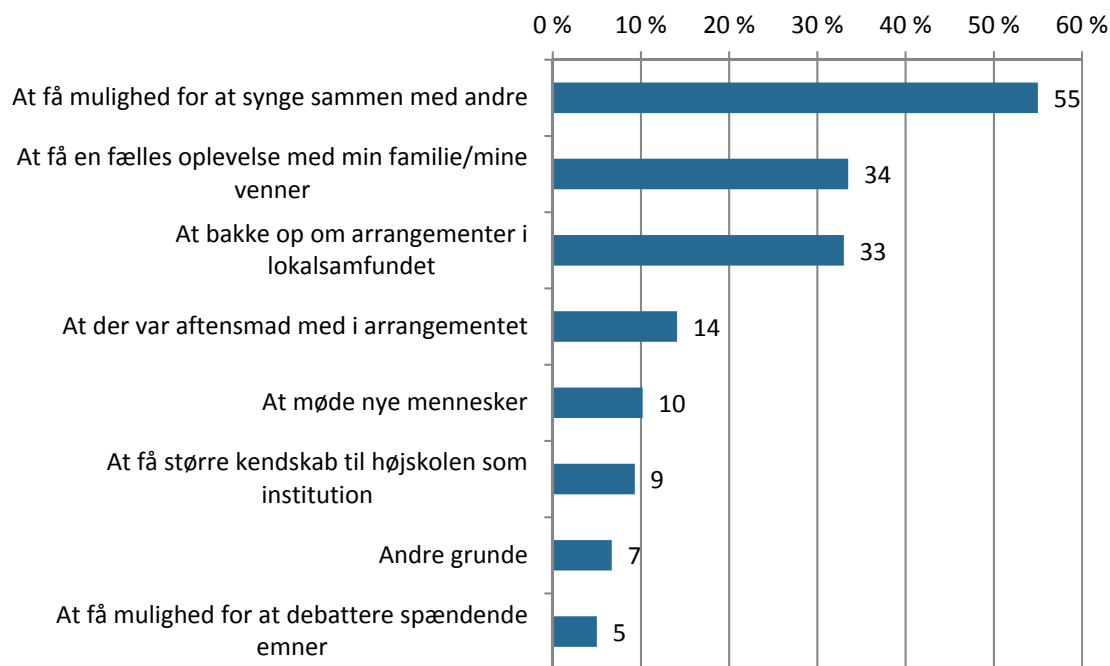
Respondenternes motivation for deltagelsen fremgår af figur 20. Muligheden for at synge sammen med andre, er den årsag flest respondenter – 55 pct. – har sat kryds ved. Cirka en

¹⁷ Statistikbanken, tabel BEBRII09, 'Brug af internet til private formål'.

tredjedel har valgt udsagnet om at få en fælles oplevelse med familie eller venner samt udsagnet om opbakning til arrangementer i lokalsamfundet.

Betydeligt færre, men alligevel 14 pct., lægger vægt på maden, mens 10 pct. er motiveret af muligheden for at møde nye mennesker. Sidstnævnte er særligt vigtigt for de deltagere, der har deltaget i arrangementet alene. Samlet er det dog først og fremmest sangen, de fælles oplevelser og det lokale, der står centralt for deltagerne.

Figur 20: Motivation for deltagelsen

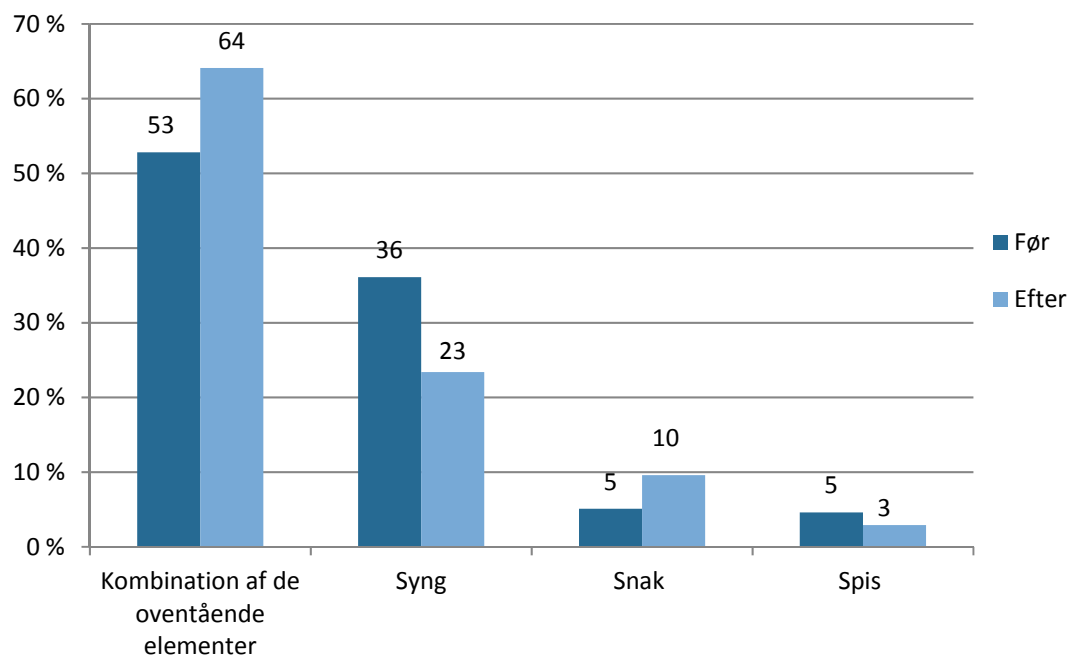

Figuren viser respondenternes svar på spørgsmålet: "Hvad var dine vigtigste grunde til at deltage i arrangementet?" Respondenterne havde mulighed for at sætte op til to kryds. En del respondenter havde angivet mere end to svar og er derfor fraseret. n=460.

Der er begrænsede forskelle på tværs af køn og alder. Tydeligt er det dog, at flere kvinder end mænd lægger vægt på muligheden for at synge sammen med andre, mens mænd i højere grad end kvinder orienterer sig mod opbakningen til arrangementer i lokalsamfundet. Aldersmæssigt lægger yngre deltagere i højere grad end ældre vægt på at få fælles oplevelser med venner eller familien.

Deltagerne er derudover blevet spurgt specifikt om vigtigheden af konceptets tre dele: Syng, spis og snak. Som figur 21 viser, tyder resultaterne på, at sangdelen fyldte mere for deltagerne, før de kom end på selve dagen. På dagen er det i endnu højere grad kombinationen af konceptets tre dele, som deltagerne har fået mest ud af, og samtidig lægger flere vægt på snakkedelen.

Figur 21: Vigtighed af arrangementets tre dele – før og efter deltagelsen

Figuren viser respondenternes svar på spørgsmålet: "Hvilken af arrangementets tre dele (syng, spis og snak) var vigtigst for din deltagelse *før* du kom?" og "Hvilken af arrangementets tre dele (syng, spis og snak) fik du mest ud af på dagen?" n = 477 (før), 488 (efter).

Deltagernes oplevelse af arrangementerne

Deltagernes udbytte af arrangementerne er i evalueringen blevet undersøgt med spørgsmålet "I hvilken grad passer de følgende udsagn på din oplevelse af at deltage i arrangementet?". Figur 22 viser, at glæden ved at synge med andre fylder mest i deltagernes vurderinger. Sammenlagt har 93 pct. af deltagerne svaret 'i høj' eller 'i meget høj' grad. Ligeledes i forhold til syngedelen angiver mange deltagere, at de har fået kendskab til nye sange, hvilket giver god mening set i lyset af den store bredde i sangrepertoiret på arrangementerne, som tidligere beskrevet.

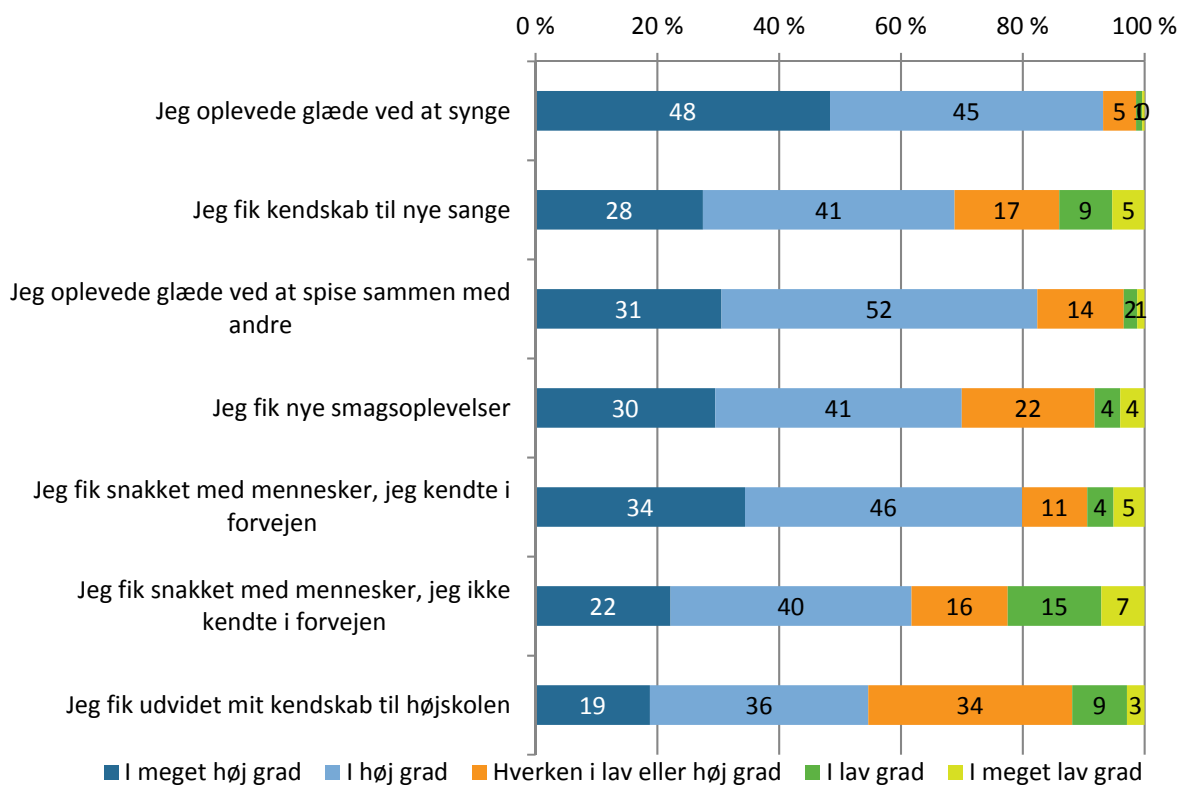
I forhold til spisedelen angiver samlet 83 pct., at de har oplevet glæde ved at spise sammen med andre, mens lidt færre har fået nye smagsoplevelser. Resultaterne tyder også på, at der har været godt gang i snakken ved bordene. 80 pct. har enten 'i høj' eller 'meget høj' grad snakket med mennesker, som de kendte i forvejen. Den tilsvarende andel er på 62 pct., når det gælder personer, de ikke kendte i forvejen.

Selvom langt de fleste deltager sammen med deres partner eller med venner, tyder svarene dermed på, at der i vid udstrækning bliver snakket på kryds og tværs af kendte relationer og nye bekendtskaber. Deltagere, der kommer alene, får dog generelt snakket lidt mindre end de øvrige deltagere.

Kobles deltagerne svar med arrangementernes karakteristika i forhold til snakkedelen, er der begrænsede forskelle mellem de arrangementer, der har haft hhv. fri og struktureret

snak. Der er dog en lidt større andel af deltagerne ved arrangementer med struktureret snak, som har svaret, at de 'i meget høj' grad har snakket med mennesker de ikke kendte i forvejen. Andelen er på 23 pct. mod 18 pct. ved arrangementer med fri snak (se tabel 9 i bilagsmaterialet).

Figur 22: Deltagernes oplevelse af arrangementerne (andel i pct.)

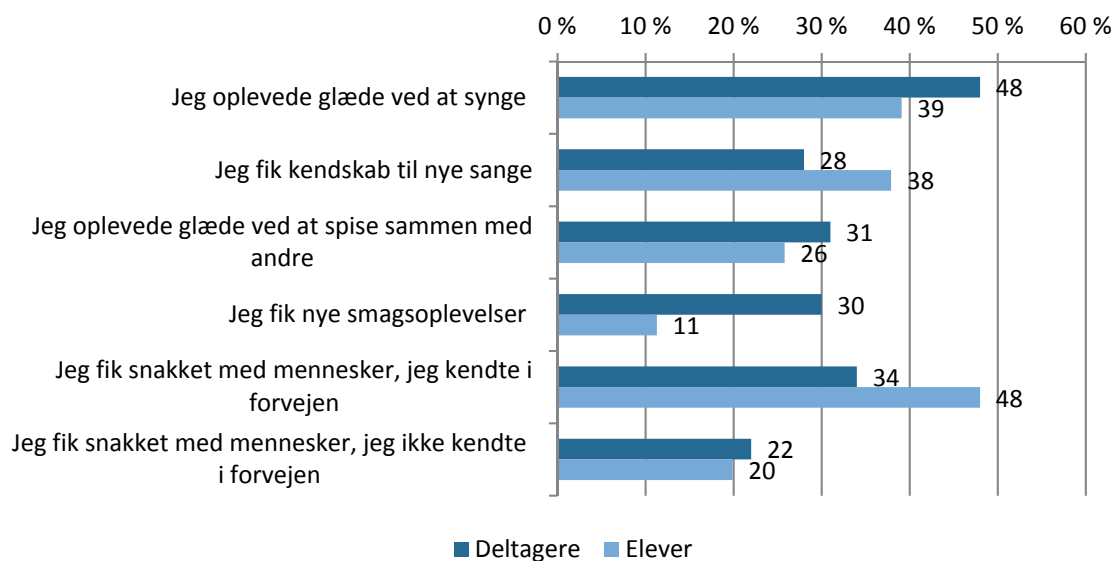
Figuren viser respondenternes svar på spørgsmålet: "Angiv, i hvilken grad de følgende udsagn passer på din oplevelse af at deltage i arrangementet". n = 490

Spørgeskemaet målrettet højskolernes elever omfatter et tilsvarende spørgsmål. Figur 23 viser en sammenligning af andelen, der har svaret 'i høj grad' til de respektive udsagn i henholdsvis elevundersøgelsen og deltagerundersøgelsen. Her er det interessant, at der for flere af udsagnene er relativ god overensstemmelse mellem elevernes og de eksterne deltagers svar.

I forhold til sangdelen oplever deltagerne dog i højere grad end eleverne glæde ved at synge, mens det omvendt er eleverne, der i størst grad har fået kendskab til nye sange. Derudover oplever eleverne i betydeligt mindre grad end de eksterne deltagere at have fået nye smagsoplevelser. Det kan skyldes, at de i højere grad er vant til maden på skolerne.

Endelig er det interessant, at eleverne i næsten lige så høj grad som de eksterne deltagere, har snakket med mennesker, de ikke kendte i forvejen. Det tyder på, at der mange steder har været interaktion på tværs af elever og eksterne deltagere.

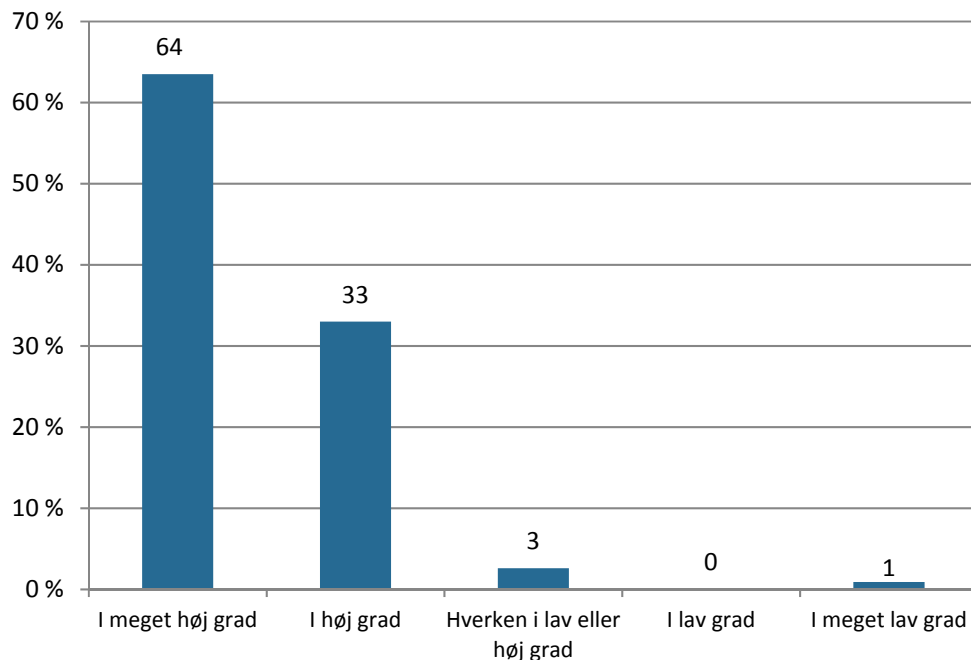
Figur 23: Oplevelse af arrangementerne – deltagere og elever (andel 'i meget høj grad')

Figuren viser en sammenligning af andelen, der har svaret 'i meget høj grad' til de respektive udsagn om deres oplevelse af at deltage i arrangementerne på tværs af elevundersøgelsen og deltagerundersøgelsen. N= 481-521 (deltagere) og 256-258 (elever).

Deltagerne er generelt udpræget tilfredse. Samlet set er 97 pct. af respondenterne enten 'i meget høj' eller 'i høj' grad tilfredse med arrangementets indhold og afvikling (figur 24).

Figur 24: Deltagernes tilfredshed med arrangementet (andel i pct.)

Figuren viser respondenternes svar på spørgsmålet: "I hvor høj grad er du samlet set tilfreds med arrangementets indhold og afvikling?" n = 539.

Den udbredte tilfredshed afspejler sig yderligere ved, at hele 95 pct. af deltagerne angiver i spørgeskemaet, at de helt sikkert vil anbefale andre at deltage i et lignende arrangement på højskolen.

Kapitel 8: Skolernes tilfredshed med projektet

Ligesom skolerne i udgangspunktet var meget motiverede for at deltage i projektet, udtrykker informanterne stor tilfredshed med Syng, spis og snak. Som fremhævet i det foregående kapitel om deltagerne, har arrangementerne for langt de fleste skoler været en succes. Mange steder har de trukket fulde huse og giver god energi tilbage til skolerne:

”Jeg synes, det er et eksempel på et projekt, som kan rigtig mange ting. Det er et eksempel på et projekt, hvor FFD eller Højskolernes Hus sørger for at koordinere noget, som kan skabe fælles synlighed for højskolerne. Som det er nemt for højskolerne at byde ind på. Og som har en værdi for højskolerne derude. Men som også har en samlet værdi og spiller ind i noget, vi har som samfundsudfordring. På den måde er det et genialt koncept. Også fordi det er lavet så relativt simpelt. Det er både et simpelt setup i forhold til at arrangere, i forhold til regnskabsaflægning. På så mange måder er det faktisk helt vildt genialt lavet.”

Tovholder, skole 12

Også selve konceptet er faldet i rigtig god jord, og den overordnede oplevelse af arrangementerne er meget positiv.

”Jeg synes simpelthen, at de her arrangementer er så gode, og man bliver sgu helt høj og glad i låget.”

Tovholder, skole 9

Projektledelse og netværksmøder

Der er stor tilfredshed med projektledelsen. Selvom det kan være en forstyrrelse at skulle leve op til projektets deadlines, giver langt de fleste udtryk for, at det har været fint at have en, der har projektet og dets udvikling som sit hovedfokus. For tovholderne er det ofte en meget lille del af deres arbejdsopgaver, og projektets struktur med fælles annoncering har sikret, at arrangementerne kom i kalenderen.

De fælles netværksmøder har også givet mening for de deltagende højskoler. Igen er det tydeligt at mærke, at 'Syng, spis og snak' er et blandt mange tiltag, tovholderne har i gang, men idéudvekslingen på netværksmøderne giver både højskolerne chancen for at genfortælle deres projekt og at få ny inspiration.

”Vi har haft nogle gode sparringer, når vi har været samlet. Specielt sidste gang, hvor vi havde vores køkkenfolk med også, hvor de havde mulighed for at få snakket om maden og sådan noget, det var rigtig, rigtig godt. Det synes jeg, vi skal blive ved med. Det har jeg også sagt til [projektleder], for det synes jeg, er vigtigt. Fordi det har givet en lidt større forståelse i huset for, hvad det er, vi laver.”

Tovholder, skole 8

En enkelt informant vurderer, at de som skole ikke har fået så meget ud af netværksmøderne, blandt andet fordi højskolen har deltaget på møderne med skiftende tovholdere.

Samlet har koordineringen og erfaringsudvekslingen dog haft god værdi for skolerne, hvilket med fordel kan tænkes ind i den videre udvikling af projektet, hvis konceptet skal udvides til at omfatte flere skoler og skoleformer.

PR

Den fælles PR er et af projektets styrker, men annonceringen er også det element, der lader til at have givet højskolerne flest udfordringer.

Datoerne for Syng, spis og snak-arrangementer annonceres for et halvt år ad gangen på projektets hjemmeside. Derudover har projektlederen annonceret arrangementerne på hjemmesiden for Danmark Spiser Sammen og på platformen KultuNaut. Desuden har højskolerne, som nævnt, ofte annonceret i lokalaviserne og på Facebook.

Som tidligere beskrevet, har flere skoler følt sig udfordret af, at programmerne for arrangementerne skulle meldes ind til projektledelsen et halvt år, før de afholdes. På en skole, hvor eleverne sammen med kulturholdslæreren hvert semester står for det ene af Syng, spis og snak-arrangementerne, er det en særlig udfordring. Dels var de elever, der skulle være med til at idéudvikle og planlægge begivenheden, ikke startet på skolen endnu. Dels oplevede skolen de lange frister som et benspænd i forhold til at involvere samarbejdspartnere, da ikke alle lokale arbejder med så lange horisonter:

"Jeg tror, at vi havde en lille ting til at begynde med, hvor vi følte os en lille smule låste af, at det skulle op på FFD's hjemmeside lang tid i forvejen. (...) Vi kan ikke, så tidligt i processen lave invitationer eller aftaler med f.eks. den lokale skole. Derudover har vi heller ikke, så tidligt, fået det hold af elever i huset, som skal stå for arrangementet. Derfor giver det dårligt mening at inddrage elever i udviklingen af et koncept, når det skal defineres og annonceres så tidligt på FFD's hjemmeside."

Tovholder, skole 5

Skolen klarede udfordringen ved blot at beskrive i programmerne, hvilke målgrupper de ville appellere til. Herefter kunne eleverne få frie hænder til at tænke videre over, hvordan arrangementet skulle arrangeres. Andre skoler har blot meldt ind med en dato til den fælles hjemmeside, og det detaljerede program blev lavet senere. De fleste af de deltagende højskoler ender dog med at synes, at det er fint at få datoerne i kalenderen. En enkelt er dog lidt forbeholden overfor, om det tilføjer noget til deres rekruttering:

"Der bliver annonceret noget på FFD's hjemmeside, men spørgsmålet er, om den gruppe, som vi skal have i huset, eller de folk, som normalvis kommer herop, og så videre, om de overhovedet orienterer sig på FFD's hjemmeside."

Tovholder, skole 5

Som tidligere vist, har kun 6 pct. af deltagerne læst om arrangementet på projektets hjemmeside. Det ser således ud til, at tovholderens formodning om, at andre informationskilder er mere væsentlige, holder stik.

To andre skoler nævner, at de har oplevet forvirring, i forhold til at informationerne er på så forskellige platforme. For én af skolerne var det forvirrende, at arrangementerne blev lagt på Danmark Spiser Sammens hjemmeside. Tovholderen vidste ikke, at der også kunne komme tilmeldinger den vej fra. Det var en anden målgruppe, end skolen henvendte sig til, og tilmeldingsproceduren var derfor ikke intuitiv:

Tovholder: "Det var jeg meget forvirret over til start. Nu har jeg jo så fattet, at folk meldte sig til der. Og man kan også skrive til folk fra den side. Men det virker bare sådan lidt... Altså, når 'Danmark Spiser Sammen', så er det jo et måltid mad, så der kan godt være sådan en lidt forkert forventning i, at det ligger derinde."

Interviewer: "Jeg troede egentlig, det var noget, I selv lagde det ud, men det er [projektleder], der lægger det ud?"

Tovholder: "Men man kan godt redigere i det. Én gang har jeg slettet det derinde. Ja, fordi jeg synes, det kunne jeg ikke håndtere. Det er først nu, jeg har fundet ud af, hvordan jeg så kommer i kontakt med de mennesker, og det har vi da haft meget fornøjelse af (...)."

Tovholder, skole 7

En anden skole nævner i forbindelse med en snak om prisen på deres arrangementer, at der opstod forvirring, da nogle gæster blev overraskede over at skulle betale for deltagelse. Skolen selv annoncerer, at arrangementer koster mellem 50 og 100 kr. alt efter måltidets karakter, mens annonceringen via Danmarks Spiser Sammen indeholdt andre informationer:

"Jeg tror, det har været det eneste, der har været lidt roderi med, det er når [projektleder] opretter det inde i 'Danmark Spiser Sammen', så skal man lige tjekke, fordi der har så stået, der var gratis."

Tovholder, skole 11

I forbindelse med en deltagerobservation på en anden højskole var der ligeledes forskellige informationer tilgængeligt på forskellige platforme. Det betød, at arrangementet på KultuNaut var annonceret som gratis, mens det fremgik på projektets egen hjemmeside, at deltagerbetalingen var på 100 kr. Ligeledes var der forvirring om arrangementets starttidspunkt, som var kl. 18.30, men var annonceret til at starte kl. 18.00 på begge førnævnte andre platforme og i lokalavisen.

Overordnet set er højskolerne dog glade for, at der bliver gjort en indsats for at sætte fokus på projekterne og højskolernes fælles indsats, selvom de forskellige platforme indimellem har givet anledning til forvirring i forhold til divergerende oplysninger og forskellige tilmeldingskanaler.

En enkelt skole fremhæver konkret, at den brede annoncering har nået ud til deltagere, der ikke plejer at komme. De havde den aften tre tilmeldinger fra Danmark-spiser-sammen hjemmesiden.

Økonomien

Som beskrevet i kapitel 1, får højskolerne et lille tilskud til hvert arrangement. Nogle højskoler ser det som en mulighed for at gøre det 'lille ekstra' til arrangementerne. For de fleste af de deltagende højskoler er det primært et symbolsk beløb. Det er et meget velkomment tilskud til arrangementerne, men dækker ikke udgifterne og ressourcerne. En skole fremhæver, at de grundet tilskuddet kan give akkompagnatøren et ordentligt honorar. En anden skole pointerer, at der måske kan blive råd til en ekstra oplægsholder eller lignende. Andre højskoler påpeger, at arrangementerne ikke vil kunne løbe rundt, hvis man talte arbejdstimer og ressourcer, selvom alle skolerne i udgangspunktet har deltagerbetaling¹⁸.

"Økonomien hænger ikke sammen, da de udgifter, vi har i forbindelse med aftnerne, ikke dækkes, men vi er bare så glade for de her arrangementer"

Tovholder, skole 9

"Vi taber ikke penge på det, hvis det sådan er i deciderede ting, vi skal have ud. Men hvis vi skal regne timer, så er det nok ikke så god en forretning (griner). Men sådan er der jo så meget."

Tovholder, skole 12

Evalueringen

En af betingelserne for at deltage i projektet har været, at højskolerne skulle deltage i evalueringen. På den ene side har højskolerne stor forståelse for, at projekter skal evalueres. I forbindelse med en snak om projektlederen siger en af højskolernes tovholdere:

"(...) så derfor så er det rart at have én, der også lige er tovholder på det, så vi får det samlet op og evalueret og alt det her, som der nu også skal gøres."

Tovholder, skole 9

Citatet beskriver meget fint den generelle accept af, at evaluering er noget, der skal gøres. På den anden side er der for nogle skoler en sund skepsis i forhold til den generelle evalueringkultur. Rapporten 'Højskolerne - hvordan har de det?' (Thøgersen et al. 2018) peger på, at højskolerne balancerer mellem at være 'medkultur' og 'modkultur' i samfundet. Blandt andet oplever flere skoler, at der samfundsmæssigt er alt for stor fokus på, at alting skal måles og vejes. Fire højskoler nævner endda specifikt en stigende instrumentalisering af samfundet som et af de samfundsmæssige problemer, de gerne vil være med til at løse (Thøgersen et al. 2018, 84). For nogle højskoler er der således en værdimæssig afstandtagen til, hvad de ser som en generel 'overmåling' i samfundet, samtidig med at de accepterer præmissen.

I forbindelse med udarbejdelsen af spørgeskemaerne var de deltagende højskoler derfor meget opmærksomme på i deres feedback, at skemaerne skulle være lettilgængelige og

¹⁸ En af skolerne tilbyder deres skolekreds gratis adgang til arrangementer for at arbejde med at få en større lokal forankring af kredsen.

korte. Der skulle være så lidt forstyrrelse af deltagerne som muligt. Stadigvæk har det for nogle været en overvindelse at skulle uddele det til deres deltagere og elever:

"Det store spørgeskema, vi fik sidste gang, der var pænt nok med folk, der faktisk gad at svare på det. Men det var jo meget omstændeligt. Og jeg tror ikke – jeg får ikke eleverne [til det], det gider de ikke.

Eller de sagde lidt, fordi jeg havde sådan et højskolegruppemøde med nogle af dem her i eftermiddag, hvor de sagde: "Kunne man ikke bare lave sådan en, hvor man så bare skulle trykke på en knap eller et eller andet? Altså en enkel ting, hvor man bare kunne give til kende, om man synes, det var godt, eller det var skidt?""

Tovholder, skole 7

Som citatet antyder, har de eksterne deltagere taget rigtig godt mod spørgeskemaerne, og som beskrevet indledningsvist, er der en gennemsnitlig svarprocent på 55. skolernes erfaringer med elevernes evaluering er dog langt mere svingende.

Selvom skolerne har ydet en stor indsats i forhold til evalueringen, er det således til dels en ubekvemmelighed og dels en ekstra, lidt besværlig arbejdsgang.

Kapitel 9: Refleksioner fra felten

I det foregående har der primært været fokus på data fra evalueringsskemaerne, interviews og spørgeskemaundersøgelserne. Dette afsnit bidrager med perspektiver fra feltbesøgene. Feltarbejdet som metode fungerer ofte som en metodetriangulering, hvorigennem øvrige data får dybde og perspektiv. Feltarbejdet er desuden særligt godt til at synliggøre indlejret viden og handlinger, der er en så naturlig del af informanternes habitus og dagligdag, at de ikke tænker over det. Derfor fører feltarbejdet ofte til nye spørgsmål og problemstillinger.

Dette kapitel sætter fokus på skolernes forskellige praksisser, som er med til at rammesætte deltagernes oplevelse af Syng, spis og snak-arrangementerne. Hensigten med kapitlet er ikke at pege på den bedste måde at gøre tingene på, men derimod at give anledning til refleksion over betydningen af de valg, der bliver truffet i forbindelse med både afvikling og planlægning af arrangementerne.

Ankomst

At finde frem for den fremmede

”Jeg ankom i god tid og kørte faktisk forbi skolen i første omgang. Der er ikke et skilt ind til skolen eller et navn på skolen. Det viste sig, at de er ved at få nyt logo, som skal op på indgangen.”

Uddrag af feltnoter, skole 10

Citatet er ikke helt enestående. Som nye besøgende på højskolen starter flere af feltnoterne med forvirringen om, hvorvidt vi var det rigtige sted. Selv når man har fundet frem til parkeringspladsen, er der ofte mange bygninger at vælge mellem. Når man har fundet bygningerne, kan der være mange veje at gå. Syng, spis og snak-bannerne var som hovedregel stillet op i enten spisesalen eller den sal, hvor der blev sunget:

”Højskolens størrelse er det første, man lægger mærke til. En stor og moderne springsal, der vendte ud mod vejen. Gemt bag den lå den gamle hovedbygning. Vi vidste ikke, hvor vi skulle gå ind, men konstaterede, at det nok måtte være af sidstnævnte. (...) En lærer forklarede os, at skolen var blevet tilbygget i etaper, og at også skiltningen bar præg heraf.”

Uddrag af feltnoter, skole 6

Bortset fra det ovenstående, hvor det rent praktisk kan være svært at finde frem til det rigtige sted, er der taget hånd om værtsrollen på arrangementerne. Højskolerne inviterer indenfor på den skole, der også er elevernes hjem, og flere skoler er meget bevidste om ankomstens betydning. Ved alle feltbesøgene har enten elever, aftenens tovholder, forstanderen eller højskoleforeningen stået ved indgangen og budt velkommen.

Mødet

”Folkehøjskolerne i Danmark (FFD) vil med fællessang og fællesspisning som anledning og omdrejningspunkt skabe møder, der kan styrke menneskers oplevelse af samhørighed og fællesskab.”

Uddrag af FFD's projektbeskrivelse for Syng, spis og snak

Som tidligere fremhævet, er mødet mellem mennesker samt mellem deltagerne og højskolen centrale elementer i projektets idé. Ligesom 'snak' kan mødet foregå på mange forskellige niveauer og måder. Det er op til de deltagende skoler, hvilke 'møder' der lægges op til. Dette afsnit ser nærmere på forskellige former for møder, der alle kan være væsentlige for nye skoler at reflektere over i skolernes vægning af projektet.

Hvilken højskole skal man møde?

Som nævnt lever højskolerne nærmest et liv i to forskellige tempi. På den ene side er der selve skolen, der for manges vedkommende har rødder langt tilbage i tiden. Forstanderen og de faste lærere repræsenterer denne del af skolens rytme. Eleverne – på den anden side – er der intensivt i kort tid.

Elevernes rolle i arrangementerne veksler, som beskrevet, alt efter højskolens kapacitet og prioriteringer. I den ene ende af skalaen har der været arrangementer, hvor der slet ikke var elever med. I den anden ende har eleverne stået for planlægningen og afholdelsen af arrangementerne. Derimellem er der et utal af variationer.

Den rolle, eleverne spiller i arrangementet, har stor betydning for, hvilken 'del' af højskolen gæsterne møder og oplever.

Mødet mellem mennesker

En anden vigtig overvejelse er, hvem det er, gæsterne skal møde. For nogle af de deltagende højskoler er det vigtigt, at eleverne er med til at møde de lokale. Seks af skolerne giver i interviewene udtryk for, at de som minimum har bedt eleverne om at sætte sig sammen med gæsterne til fællesspisningen. I praksis er det dog ikke altid, at det sker:

"Eleverne er deltagere på samme måde, som de ellers er [til arrangementer], og vi plejer at sige i starten, at de skal komme tidligere, og at de skal blande sig. Nu er vi ved at være ved slutningen af opholdet, og der kommer de ét minut i eller endda ét minut over. Det betyder bare, at de kom til at sidde nede i den bagerste ende."

Tovholder, højskole12

Citatet er fra en skole, hvor arrangementet startede med fællesspisning, og hvor sangdelen fortsatte samme sted og ved samme borde. Ved enkelte arrangementer var der bevidst opdelt mellem eleverne og gæsterne med reserverede borde til henholdsvis gæster og elever. Andre gange er det gæsterne, der gør det umuligt for eleverne at 'mingle'. Ved et arrangement, som startede med sang i foredragssalen, blev vi opfordret til at sætte os sammen med nogle, vi ikke kendte, når vi skulle sætte os til bordet:

"Jeg var en af de sidste, der kom ind i spisesalen. Så det blev tredjenederste plads og sammen med højskoleeleverne. "Vi har fået en ny ven," sagde manden overfor mig ☺. Jeg sagde: "Ja, undskyld! Der var ikke flere pladser". Nej, de undrede sig lidt over, at gæsterne sådan holdt pladser til hinanden. Så kunne det være lidt svært at sætte sig ved dem. 'Det var jo ellers det, vi havde fået besked på – at sætte os lidt blandet.'"

Uddrag af feltnoter, skole 9

Det er en vigtig pointe i forhold til ambitionerne med de forskellige arrangementer, hvis 'mødet' skal være i centrum. For eleverne er det lette valg den kendte gruppe, men selv når de er opmærksomme på at skulle blande sig med gæsterne, er det ikke altid gæsternes interesse. Som beskrevet ovenfor, kom kun 8 pct. af de deltagere, der har besvaret evalueringsskemaet, alene til arrangementet. Mange kommer således i par eller flok og vil gerne sidde sammen.

For de højskoler, der har deltaget i Folkebevægelsen mod ensomhed, kan der således være forskel på deltagergrupperne. Man kan ligeledes være opmærksom på, at de få deltagere, der kommer alene, måske kan have svært ved at finde sammen med andre, da det er mere undtagelsen end reglen, at man ankommer alene.

Når mødet mellem elever og de eksterne gæster lykkes, vurderer informanterne, at arrangementerne kan noget helt særligt:

"Der opstår et magisk øjeblik, da to japanske elever falder i snak med en dame fra lokalmiljøet. Hun bor tæt på skolen og har tidligere arbejdet med internationale elever, og hun var meget interesseret i at høre deres fortælling om, hvordan de er endt på en dansk højskole"

Tovholder, skole 9

Mødet de eksterne deltagere imellem kan også være skolernes fokus. Her spiller deltagerens forhåndskendskab til hinanden naturligt ind på, hvordan mødet udspiller sig, og hvordan samtalen flyder mellem parterne. Her kan skolerne påtage sig rollen som en særlig arena, der stiller aktiviteter og mad til rådighed for et eksisterende 'samfund'. I forbindelse med feltbesøg på skoler, hvor der er mange, der er vant til at komme på skolen, oplevede vi, at de eksterne gæster påtog sig en 'medvært'-funktion og bød 'os nye' velkomne. Højskolerne kan også tage en mere styrende rolle og opfordre til samtale gennem de forskellige strukturerede 'samtalefremmere', som nogle højskoler har brugt.

De uformelle aktiviteter

Ovenfor er det særligt snakkedelen og fællesspisningen, der fremhæves i forbindelse med mødet mellem mennesker. Mødet foregår selvfølgelig også i arrangementets sangdel. Det er imidlertid den del, der virker mindst problematisk for både skoler og gæster. Den del er struktureret, og man mødes i sangen med den fælles introduktion. Den uformelle samtale er ofte fraværende eller hviskende i denne del af arrangementet.

Mødet bliver ofte sværere, når man vil kombinere fællesskaber og skabe uformelt samvær på tværs af forskellige grupper. Et eksempel er en skole, hvor Syng, spis og snak blev kombineret med forskellige aktiviteter rundt om på skolen:

"Jeg kom ud til bålet. Jeg fandt selv derud, da 'førerne' var gået i forvejen. Der var allerede gang i skumfiduserne, men jeg nåede lige at få en af de sidste pinde (...)"

”Da der kun så ud til at være højskoleelever, der var opslugt af deres eget, overvejede jeg at gå ind til kreaværkstedet (...), men satte mig i stedet ned og skrev lidt noter. Så kom der en og spurgte, om jeg var lærer på skolen.”

Uddrag af feltnoter, skole 5

Det uformelle samvær kan for den, der kender konteksten, være let og ligetil. Omvendt kan det kræve en ekstra indsats fra en udefrakommende gæst. Hvis det ikke skal være tilfældet, stiller det krav til værtskabet. Det kræver, at de, der kender konteksten, er opmærksomme på de deltagere, der kommer udefra, og inviterer dem ind i aktiviteten.

Stedet og rummets betydning

Med undtagelse af et enkelt tilfælde, hvor Syng, spis og snak-arrangementet var flyttet ud til det lokale forsamlingshus, har højskolerne dannet ramme for arrangementet.

Spisesalen har haft en central rolle ved de fleste arrangementer, og det er ofte her det starter – og i flere tilfælde forløber hele arrangementet i dette rum. Der er dog mange tilfælde, hvor man som deltager bevæger sig rundt på forskellige lokaliteter på skolen:

”Syngedelen skulle afholdes i foredragssalen. Man skulle udenfor for at komme derover. Foredragssalen mindede mig lidt om et kombineret forsamlingshus og kirke. Der var stuk i loftet og et stort vægmaleri med noget, der mindede om et religiøst motiv på bagvæggen, bag ’scenen’. Vi tog en højskolesangbog ved indgangen. Der var godt fyldt derinde. Folk snakkede stadig meget. [...] Det virkede, som om det var venner, der kom sammen. Særligt venindepar og ellers ægtefæller. Der var ingen elever, der gik med over i foredragssalen.”

Uddrag fra feltnoter, skole 6

”Der er god tid til maden – vi slutter af med rabarbertrifli – rabarberne er fra køkkenlederens egen have. Derefter går vi over i koncertsalen for at synge. Der er sat stole op omkring flygelet. Det fungerer godt. [En af højskolens lærere] tager over – han siger lidt om konceptet SSS og fortæller lidt om hver enkelt sang. Det er sommersange – og et par aftensange. Midtvejs skal eleverne på banen – det vidste de ikke på forhånd. De bliver bedt om at synge højskolens egen fødselsdagssang for en deltager, som har fødselsdag. Det gør de rigtigt godt – man kan godt høre, de er gode til sang og musik. Der er ikke så mange elever som til maden. De er nok uden for og laver aktiviteter, fortæller forstanderen. De plejer at blive, men nu har de travlt med forskellige aktiviteter og tanken om, at der kun er to uger tilbage af deres ophold.”

Uddrag fra feltnoter, skole 11

Skiftet til et lokale, som er indrettet til sang, kan give indtryk af en mere højtidelig ramme omkring sangdelen og kan bidrage til en bedre akustik. Det opbrud, der sker i forbindelse med skift af lokaler, kan på den ene side give anledning til, at man som deltager får snakket med flere forskellige mennesker. På den anden side kan det betyde, at man kun sidder med de samme i kort tid. På skolen, der er omtalt i det sidste uddrag, har man eksperimentet lidt med valget af lokale. Som det fremgår af citaterne nedenfor, fungerede begge dele godt, men lokaleskiftet betød, at flere elever faldt fra undervejs:

Tovholder: "Jo altså, vi har prøvet lidt forskellige formater, om vi skal spise i spisesalen og så gå op et andet sted og synge, eller om vi ligesom gør det hele i spisesalen. Men jeg synes ikke, man kan sige, om det ene er bedre det andet, det er bare sådan lidt forskellige måder at gøre det på. Men det vil måske være noget med lyden i virkeligheden. Hvis man skal være sådan feinschmeckeragtigt, ikke? Så er det bedre at synge oppe i vores sal, end det er at synge i spisesalen, fordi den er jo, altså akustisk er den jo bedre, men det lægger lidt låg på, hvor mange der er. Men selve arrangementet synes jeg egentlig..."

Interviewer: "Det er heller ikke sådan, at eleverne de bliver mere hængende, hvis det bare fortsætter, der hvor man er?"

Tovholder: "Jo, det gør det i hvert fald. Sådan var det i hvert fald. Det, at vi flytter op i salen, der var ikke så mange elever, der kom med derop. Så det er rigtigt, der er altid lidt tab."

Tovholder, skole 11

På en skole var arrangementet delt op i tre: Først mad i spisesalen, så sang i foredragssalen og til sidst kaffe og kage i en dagligstue med ild i pejsen:

"Så er der kaffe i dagligstuen ved pejsen. Spørgeskemaerne bliver delt ud ved bordene. Det går fint. Der er julesmåkager. Folk sidder lidt og snakker under kaffen, og lidt efter lidt begynder folk at gå hjem."

Uddrag af feltnoter, skole 8

Hvilken model skolerne vælger i forhold til rummet, afhænger dermed også af, hvor skarp adskillelse, der har været mellem de forskellige dele af konceptet, og hvor meget sangdelen fylder. Ved de fleste arrangementer har der været en separat sangdel, men der er også tilfælde, hvor sangene er blevet integreret løbende i aftenens øvrige aktiviteter, og hvor det derfor har været mindre oplagt at skifte lokale.

Samlet kan rummets betydning være en central overvejelse i forhold til at skabe forskellige stemningsoplevelser samt i forhold til, hvilke rum der skabes for snak og møder mellem deltagerne samt mellem deltagerne og eleverne. Praktiske hensyn, som eksempelvis rummenes kapacitet, vil dog også ofte spille ind.

Højskolelærernes rolle

Højskolernes lærere har central betydning for skolernes hverdag, deres rekrutteringsmuligheder og for de skoler, hvor lærerne er bosat i lokalområdet, er de en del af lokalsamfundet. I forbindelse med Syng, spis og snak er det meget forskelligt, hvor stor en rolle højskolelærerne har i projektet.

I forhold til organiseringen af arrangementerne er det på syv ud af de 13 skoler højskoleforstanderen, der er tovholder og arrangør. På én skole var det forstanderen og en lærer, én skole havde fordelt ansvaret på flere og på de sidste fem skoler, var det en lærer, der var tovholder på projektet.

Udover at få opgaven som tovholder ser det ud til, at der fra skole til skole er stor forskel på, hvorvidt lærerne deltager i Syng, spis og snak. En af forstanderne beskrev, at projektet på deres skole stort set var en enmandshær, og at den eneste lærer, der var med til Syng, spis og snak, var pianisten. På andre skoler var der flere lærere, der deltog, og på enkelte skoler havde de også taget familien med.

På en enkelt skole er det kutyme, at lærerne deltager ved officielle arrangementer og runder aftenen af i fællesskab:

”[Forstander] inviterer mig med til et glas vin og lidt ost i ’folkestuen’. Det er en tradition, de har, hvor lærerne lige mødes til et glas og lidt ost efter arrangementerne. Så kommer oplægsholderne også med.”

Uddrag af feltnoter, skole 12

I forbindelse med forankring af Syng, spis og snak og opstart af projektet på nye skoler, kan det være væsentligt at overveje lærernes rolle i forhold til skolens vægtning af forbindelse til lokalsamfundet, ønsker til elevernes involvering og innovation af formen, indholdet eller målgrupper.

Kapitel 10: Projektets fremtidige potentialer

Samlet set er der gennem Syng, spis og snak-projektet blevet afholdt en lang række forskelligartede arrangementer på de deltagende højskoler. Et stort antal elever og eksterne deltager har deltaget, og evalueringen viser en generel udbredt tilfredshed med arrangementerne – både blandt højskolerne selv og blandt deltagerne. 95 pct. af deltagerne angiver, at de helt sikkert vil anbefale andre at deltage i lignende arrangementer. Projektets succeskriterium med to arrangementer pr. halvår pr. højskole er ligeledes blevet opfyldt, og det samme gælder målet om at involvere samarbejdspartnere ved en tredjedel af arrangementerne.

Evalueringen viser, at FFD med projektet har fundet en god balance mellem på den ene side et fast koncept og på den anden side en stor frihed til at tone konceptet til den enkelte højskole. Højskolerne var meget motiverede for at deltage, og projektets tre elementer – syng, spis og snak – er hver især vigtige for mange af skolerne. Det er tydeligt, at projektet har bygget på højskolernes styrker og værdier, hvorfor det har været attraktivt for skolerne at være med. Tilfredsheden har ligeledes været høj, og for langt de fleste af de deltagende skoler, er konceptet blev en naturlig del af deres vifte af tilbud til offentligheden, hvilket viser, at der i vid udstrækning er sket en lokal forankring af projektet.

Det har samtidigt været let for hovedparten af skolerne at trække deltagere til. Projektet er blevet til i en tid, hvor interessen for fællessang – og højskolesang i særdeleshed – blomstrer. Der har både været maratonsang i København, Aarhus, på DR K, og mange steder ser fællessangen ud til at have fået en renaissance. Og i modsætning til tidligere, hvor fællessangen ofte havde et bestemt formål – som f.eks. alsangen i 1940erne og protestsangen under ungdomsoprøret i 1970erne – er fællessangen i dag i vid udstrækning karakteriseret ved at være sang for sangens egen skyld (Borčák 2018). Sammen med den almene interesse for højskolerne har konceptet således stået stærkt. For flere af skolerne har arrangementerne været så stor en succes, at skolens kapacitet og faciliteter sætter en grænse for, at der kan komme flere deltagere.

Ved så succesrigt et projekt kan det være svært at pege på yderligere potentialer for projektet. Som det er blevet fremhævet i løbet af rapporten, skal de enkelte skoler i høj grad vurdere, hvorvidt nye mål og potentialer står mål med de ressourcer, disse vil kræve. Konceptet er imidlertid langt fra udtømt, og nedenfor er opridset syv fokuspunkter, der kan rumme yderligere potentialer for projektet som helhed, og hvor der kan trækkes på læring og erfaringer fra udviklingsfasen.

De tre elementer

Alt efter skolernes profiler og fokus er der stadig potentialer for at arbejde i dybden med enten syng, spis eller snak eller at arbejde med variationer af sammensætningen af de tre elementer. Der er god inspiration at hente højskolerne imellem, da det har vekslet, hvilke elementer skolerne har haft mest i fokus på, og hvordan de enkelte arrangementer har været tilrettelagt. De fleste højskoler er mest på hjemmebane, når det gælder synge- og spise-delen, mens der har været større variationer i snakkedelen. Det skyldes dog også, at langt

fra alle skoler har ønsket at være styrende på denne del af arrangementet. Der kan alligevel fortsat være et potentiale for erfaringsudveksling på tværs af de skoler, der ønsker at udvikle yderligere på snakkedelen.

Generelt er der fortsat plads til at eksperimentere med tilrettelæggelsen af arrangementerne, når det gælder vægtningen af de tre elementer, benyttelsen af skolens forskellige rum samt brugen af temaer og særlige aktiviteter som rammesættende for arrangementerne. Ikke mindst de særlige aktiviteter og specifikke tematikker er interessante at arbejde videre med for at tiltrække forskellige målgrupper.

Elevernes rolle

Som beskrevet, har der været en stor variation i elevernes roller på de respektive højskoler. Hvis man for alvor ønsker at forankre projektet lidt bredere på skolen, kan der for nogle skoler være store potentialer i at inddrage eleverne i projektet. Både som deltagere og værter, men også som arrangører og planlægningsansvarlige.

På nogle skoler kan der være et potentiale i alene at have større fokus på eleverne som deltagere i arrangementerne. Andre steder kan det være interessant at undersøge, hvordan eleverne kan involveres yderligere i planlægningen og afviklingen af arrangementerne. De steder, hvor dette allerede er gjort, har eleverne været meget engagerede, og elevtilfredsheden med arrangementerne er høj.

I den forbindelse er det særligt interessant at nævne den skole, som har indarbejdet Syng, spis og snak som en del af et fag, hvor eleverne står for at afholde ét arrangement i løbet af et semester. På den måde bliver der en kobling mellem højskolens kerneopgave omkring eleverne og Syng, spis og snak som projekt. Koblingen spreder ejerskabet til projektet ud på flere hænder, hvilket samlet medfører, at der kan bruges flere tidsmæssige ressourcer på planlægningen og afviklingen af arrangementer.

I det omfang elevernes initiativer resulterer i opdyrkningen af nye samarbejdsrelationer og målgrupper, er det vigtigt, at der samtidig er en medarbejder på skolen, som er garant for at vedligeholde relationerne til samarbejdspartnerne, så der ikke nødvendigvis skal opbygges nye samarbejdsrelationer, hver gang der kommer et nyt elevhold til højskolen.

Målgrupper for Syng, spis og snak

Med 5.555 deltagere fordelt på 72 arrangementer er projektet generelt en stor succes i forhold til antallet af deltagere. Højskolerne har særligt fat i en målgruppe, som de deler med mange andre tilbud på kultur- og folkeoplysningsområdet. Gennemsnitsalderen er 64 år, og lidt mere end to tredjedele er kvinder. Det er en god gruppe at have fat i, men de deltagende højskolars ambitioner i ansøgningerne er, at de også gerne vil appellere til nye målgrupper.

Her er det interessant, at 22 pct. af respondenterne i spørgeskemaundersøgelsen angiver, at de ikke har været på højskolen tidligere. Disse nye deltagere er gennemsnitligt en smule

yngre end de øvrige deltagere og har en lidt større uddannelsesmæssige spredning. Den største variation i andelen af nye deltagere ses dog på tværs af de respektive skoler. Det kan tyde på, at højskolernes placering og lokale rolle kan have betydning for i hvilken udstrækning, de når ud til nye deltagere.

Evalueringen viser, at satser skolerne på dét, har både konceptet og højskolerne potentiale til at tiltrække nye målgrupper. En måde har været, at højskolen har flyttet sit arrangement væk fra skolen. En anden tilgang har været direkte invitationer, mens et tredje eksempel er skoler, der har arbejdet med et fast koncept, som er tilpasset børnefamilier, for at nå dem som gruppe.

Endelig kan samarbejde med andre aktører – som vil blive uddybet nedenfor – være en vej til nye målgrupper. Næstefter synlighed og netværk i lokalsamfundet er muligheden for at nå nye målgrupper én af de fordele, flest aktører oplever ved at samarbejde med andre om projekter, arrangementer og aktiviteter (se f.eks. Bjerrum & Thøgersen 2018; Thøgersen m.fl., 2018). Årsagen er blandt andet, at skolerne gennem samarbejde kan nå bredere ud markedsføringsmæssigt – og ikke mindst kan nå ud til samarbejdspartnerens målgrupper (se f.eks. Thøgersen 2019).

Samarbejdsrelationer som udviklingspotentiale

Samarbejdsrelationer har været et fokuspunkt i projektet som helhed. I projektbeskrivelsen fremgår det som et succeskriterium, at mindst en tredjedel af arrangementerne skulle afholdes i samarbejde med andre lokale aktører. Selvom dette overordnede mål blev opnået, er der en række centrale opmærksomhedspunkter i forhold til den videre udvikling og konsolidering af projektet, når det gælder samarbejdsrelationer. Det omfatter både, *hvem* højskolerne samarbejder med, og *hvad* de samarbejder om.

Hvem samarbejder man med?

Evalueringen har vist, at højskolerne først og fremmest har samarbejdet med kendte samarbejdspartnere. Det gør sig gældende for tre fjerdedele af de arrangementer, der er afholdt i samarbejde med andre. Det er således begrænset, hvor mange nye samarbejder der er etableret som følge af Syng, spis og snak.

Derudover er det karakteristisk, at mange af de aktører, højskolerne samarbejder med, er aktører inden for 'højskolefamilien' – blandt andet højskolernes venneforeninger, friskoler og efterskoler, hvor der kan antages at være visse fællestræk i forhold til målgrupper. Nogle højskoler har dog samarbejdet med helt andre typer af aktører, men der er stadig et udviklingspotentiale for at nå bredere ud. Det kunne eksempelvis være i samarbejde med folkeskoler, biblioteker, virksomheder, forsamlings- og kulturhuse, kirker, idrætsforeninger eller sociale organisationer, alt efter hvilke aktører der er oplagte i de respektive lokalsamfund, som højskolen tilhører.

Hvad samarbejder man om?

Samarbejdsrelationerne i regi af Syng, spis og snak er i vid udstrækning karakteriseret ved, at højskolen og tovholderen definerer rammerne for arrangementet. Samarbejdspartnerne bliver typisk budt ind til at bidrage med forskellige typer af opgaver – eksempelvis motive-ring af sange på dagen, hjælp med annoncering og den praktiske afvikling.

Samarbejdspartnerne er derfor sjældent medskabende på lige fod med højskolen, når det gælder planlægningen, udviklingen og afviklingen af arrangementet som helhed. I nogle tilfælde er der et tæt samarbejde mellem højskolen og højskolens venneforening, men oftest er der tale om løsere relationer.

Denne type af samarbejde kan fungere godt og være udbytterigt for begge parter. Men såfremt samarbejdet med andre aktører i lokalsamfundet skal være i fokus i den videre udvikling og konsolidering af projektet, kan det overvejes, om det i nogle tilfælde vil være meningsfuldt at udvikle dybere samarbejdsrelationer med strategisk udvalgte samarbejdspartnere, som er relevante for de særlige fokusområder og målgrupper, som den enkelte højskole interesserer sig for. Disse samarbejdspartnere kan i højere grad involveres i både udviklingen af koncepter for indholdet og i afviklingen af arrangementerne. Det kan være særligt centralt i relation til målet om at styrke den lokale forankring af projektet, så det kan være konsolideret og bæredygtigt fra 2022.

Syng, spis og snak 'to go'

Som nævnt, kan skolernes faciliteter sætte en naturlig grænse for deltagerantallet, men flere skoler har allerede eksperimenteret med at flytte arrangementerne til andre arenaer. Dette greb har desuden været brugt til at nå nye målgrupper. En skole afholdt således et reelt Syng, spis og Snak-arrangement i forsamlingshuset for at nå en målgruppe, der aldrig kom på højskolen. En anden højskole planlagde på interviewtidspunktet, at deres engagement i den lokale byfest skulle være ét stort Syng, spis og snak-arrangement. Men også delelementerne kan bruges som brohoved i andre sammenhænge. En højskole har holdt sangdelen på biblioteket med flygtninge som målgruppe, mens en anden højskole har etableret sangafte-ner på det lokale plejehjem, hvor elever og plejehjemsbeboere synger sammen. Indtil videre er denne tilgang dog kun blevet brugt i begrænset grad.

Syng, spis og snak og andre indsatser

De to sidstnævnte projekter ovenfor peger på Syng, Spis og snak som et aktiv i forhold til højskolernes øvrige samfundsmæssige indsatser. Højskolerne vil gerne bidrage til at løse samfundsmæssige udfordringer og har ofte flere projekter i gang. En af tovholderne fortalte, at skolen har et hold, der er ved at arbejde på at mindske ensomhed. I den forbindelse vil de give de lokale borgere, de har kontakt med, en invitation til at deltage i Syng, spis og snak. Med en aktivitet, der appellerer så bredt, kan konceptet således tænkes sammen med andre indsatser og initiativer.

Udbredelse til flere højskoler og andre skoleformer

Syng, spis og snak har et stort potentiale for at blive udbredt til andre højskoler. For langt de fleste højskoler vil mindst ét af elementerne være en kerneaktivitet, og projektets fleksibilitet vil meget sandsynligt gøre det lettilgængeligt for de enkelte skoler at tilbyde. Især når det samtidigt tages i betragtning, at højskolerne i vid udstrækning ønsker at have en rolle i lokalsamfundet.

Den primære barriere for nye højskolars deltagelse vil omhandle ressourceforbruget. Med meget travle hverdage og andre fokuspunkter kan det være et spørgsmål om skolernes prioritering af indsatser og en vurdering af, hvordan Syng, spis og snak-koncept passer ind i højskolens samlede image og fokuspunkter. Ligeledes har de øvrige højskoler ikke nødvendigvis lige så stor erfaring med offentlige arrangementer, som de deltagende skoler. Projektet har imidlertid vist, at både højskoler med mange og få offentlige arrangementer om året kan have stor glæde af projektet.

På samme måde vil der være et potentiale i at udbrede konceptet til andre skoleformer – som eksempelvis efterskoler og friskoler – hvor FFD i forvejen har et samarbejde omkring initiativet 'Frirummet', hvis fokus på debatformer ligeledes er interessant i forhold til den videre udvikling af Syng, spis og snak-konceptet.

Litteratur

Bak, L., Madsen, A. S., Henrichsen, B. & Troldborg, S. (2012): *Danskernes Kulturvaner 2012*. Udarbejdet af Epinion og Pluss Leadership for Kulturministeriet.

Bjerrum, H. & Thøgersen, M. (2016): *Mental sundhed og øget trivsel. Aftenskolernes betydning for borgere i Aalborg Kommune*. Videncenter for Folkeoplysning.

Bjerrum, H. & Thøgersen, M. (2018): *Aftenskolerne – hvordan har de det?* Videncenter for Folkeoplysning.

Borčak, L. W. (2018): *Samme sang som i tusind år? Om den danske fællessangs funktion i dag*, I Isaksen, Stine (2018) (red.): *Fællessang og fællesskab – en antologi*. Herning, Videncenter for Sang, Sangens Hus.

Folkehøjskolernes Forening i Danmark (FFD) (2017): Projektbeskrivelse: Syng, spis og snak – Det Danmark, der synger sammen, hører sammen.

Rahbek, R. K. & Møller, J. (2015): *Højskolepædagogik. En fortælling om livsoplysning i praksis*. Forlaget Klim.

Statistikbanken, tabel BEBRII09, 'Brug af internet til private formål'.

Statistikbanken, tabel HFUDD10, 'Befolkningens højeste fuldførte uddannelse (15-69 år) efter køn, alder, herkomst, bopælsområde, tid og højeste fuldførte uddannelse.'

Thøgersen, M.; Bjerrum, H. & Gydesen, J. (2016): *Folkehøjskolerne i Danmark – Hvordan har de det?* Videncenter for Folkeoplysning.

Thøgersen, M. (2019): *Evaluering af Hearts & Minds 2015-2018*. Videncenter for Folkeoplysning.

Bilagsmateriale

Uddybende beskrivelse af metode og datagrundlag

Evalueringskemaer

Efter hvert enkelt arrangement har projektlederen på de deltagende højskoler udfyldt et evalueringsskema. Evalueringsskemaet er udfyldt elektronisk via et link, som projektlederen har sendt ud i forbindelse med afholdelse af arrangementerne. Der er modtaget udfyldte evalueringsskemaer for samtlige 72 arrangementer, som er gennemført siden Vifo blev tilknyttet som evaluatør.

Formålet med evalueringsskemaerne har været at skabe overblik over de afholdte arrangementers indhold og karakter og at skabe indsigt i højskolernes egne vurderinger af de gennemførte arrangementer. Evalueringsskemaerne giver mulighed for en samlet kortlægning af de konkrete aktiviteter samt indsigt i de oplevede erfaringer med afholdelsen af arrangementerne, hvilket kan benyttes i erfaringsudvekslingen på tværs af skolerne og over tid.

Spørgeskemaer blandt deltagere

For at belyse deltagernes profiler og deres vurdering af de afholdte arrangementer, er der gennemført en spørgeskemaundersøgelse blandt deltagerne. Spørgeskemaundersøgelsen har været afgrænset til at omfatte deltagerne på ét arrangement på hver af de 13 deltagende højskoler i løbet af efteråret 2018. På enkelte højskoler blev undersøgelsen af forskellige årsager skubbet til foråret 2019.

Spørgeskemaundersøgelsen blev gennemført via papirskemaer, som projektlederne på højskolerne selv stod for at dele ud til deltagerne under selve arrangementet. Efterfølgende blev de udfyldte spørgeskemaer sendt til Vifo, hvorefter de blev indtastet.

Der er svar fra i alt 548 deltagere, hvilket svarer til en samlet svarprocent på 55 pct. Der er dog stor variation på svarprocenten på tværs af de deltagende skoler. Også antalsmæssigt er der stor variation på tværs af skolerne som følge af variationen i det samlede deltagerantal på arrangementerne (tabel 4).

Tabel 4: Spørgeskemaundersøgelse blandt deltagere – antal besvarelser og svarprocent

Højskolens navn	Dato for gennemførelse af spørgeskemaundersøgelse	Antal svar	Antal eksterne deltagere	Svarprocent
Nørgaards Højskole	15.5.2019	23	100	23
Brandbjerg Højskole	6.12.2018	52	75	69
Børkop Højskole	12.11.2018	11	12	92
Den Rytmske Højskole	4.12.2018	61	65	94
Grundtvigs Højskole	22.1.2019	98	140	70
Suhrs Højskole	3.10.2018	14	35	40
Ryslinge Højskole	26.11.2018	106	192	55
Rødning Højskole	11.10.2018	55	70-80 (75)	73
Nordfyns Højskole	28.2.2019	10	30	33
Vrå Højskole	5.12.2018	29	40	73
Gymnastikhøjskolen i Ollerup	25.2.2019	38	152	25
Rønne Højskole	21.11.2018	25	45	56
Højskolen Skærgården	1.11.2018	26	28	93
-		548	989	55,4

I analysen af data fra deltagerundersøgelsen er det vigtigt at være opmærksom på, at der kan være store forskelle på tværs af arrangementerne, når det gælder deltagernes profiler, og at denne bredde ikke nødvendigvis bliver fanget i spørgeskemaundersøgelsen, som blot er gennemført på ét arrangement på hver skole.

Eksempelvis har en skole haft et arrangement med fokus på generationsmøder, hvor de blandt andet havde inviteret skoleklasser og plejehjemsbeboere fra det lokale plejehjem. På grund af disse særlige målgrupper var vurderingen, at det ville være mest hensigtsmæssigt at gennemføre undersøgelsen ved et af de øvrige arrangementer. En anden skole vurderede, at det ville være lettere at gennemføre spørgeskemaundersøgelsen ved et arrangement, der blev afholdt på højskolen, i modsætning til et arrangement de flyttede ud i det lokale forsamlingshus, men som potentielt havde flere 'nye' deltagere end arrangementet på højskolen.

Disse eksempler illustrerer, at besvarelserne i spørgeskemaerne ikke nødvendigvis er repræsentative for de gennemførte arrangementer som helhed. I de tilfælde, der har været børn med, vil de typisk ikke have besvaret spørgeskemaet, og det samme gælder for deltagere med udenlandsk baggrund, da spørgeskemaet var på dansk.

Men ses der på de konkrete arrangementer, undersøgelsen er gennemført ved, omfatter besvarelserne en stor andel af deltagerne – dog med variation på tværs af skoler.

Spørgeskemaer blandt elever

På hver af de deltagende højskoler er der – som udgangspunkt – gennemført en spørgeskemaundersøgelse blandt højskolernes elever i forbindelse med ét af arrangementerne – enten i efteråret 2018 eller i foråret 2019.

Elevspørgeskemaet var ikke en del af det oprindelige evalueringsdesign, men blev tilføjet på baggrund af ønsker på det første netværksmøde blandt de deltagende højskoler. Der er dog enkelte højskoler, som af forskellige årsager ikke har medvirket i elevundersøgelsen¹⁹. Samlet set indgår der svar fra elever på 10 ud af de 13 deltagende højskoler. Fremgangsmåden var, at de respektive højskoler fik tilsendt et link til et elektronisk spørgeskema, som de derefter selv distribuerede til deres elever.

Formålet med elevundersøgelsen var at få indsigt i elevernes involvering i arrangementerne, deres tilfredshed med og udbytte af arrangementerne samt deres mere generelle holdninger til højskolens rolle i lokalsamfundet og arrangementer med gæster udefra på højskolen.

Som udgangspunkt var der mulighed for at besvare spørgeskemaet uanset, om man havde deltaget eller ej, for også at få indblik i de elever, som ikke havde været med og årsagerne dertil. I praksis er det dog helt overvejende, elever som har deltaget i arrangementet, som har besvaret skemaet²⁰. Det skyldes blandt andet, at det flere steder viste sig vanskeligt at få svar ind fra eleverne, og besvarelse på dagen samtidigt med gæsternes besvarelse af det skriftlige skema viste sig at være en god fremgangsmåde.

Der er svar fra i alt 305 elever. 291 af disse har deltaget i Syng, spis og snak arrangementet, mens 24 ikke har (Svarprocenten varierer dog betydeligt på tværs af skolerne (tabel 5).

¹⁹ På en af disse skoler var elevsammensætningen en udfordring ift. spørgeskemaundersøgelsen (mange elever med handicaps samt mange udenlandske elever). På en anden skole blev et arrangement aflyst på grund af renovering af køkkenet.

²⁰ Det betyder, at der ikke er tilstrækkeligt mange besvarelser fra de ikke-deltagende elever til at sige noget meningsfuldt om elevernes fravalg af deltagelse.

Tabel 5: Oversigt over spørgeskemaundersøgelsen blandt eleverne

Højskolens navn	Dato for gennemførelse af spørgeskemaundersøgelse	Antal svar	Antal elever	Svarprocent
Nørgaards Højskole	15.5.2019	33	95	35
Brandbjerg Højskole	29.1.2019	18	52	35
Børkop Højskole	12.11.2018	31	34	91
Den Rytmske Højskole	26.2.2019	57	80	71
Grundtvigs Højskole	22.1.2019	48	90	53
Suhrs Højskole	26.2.2019	11	20	55
Ryslinge Højskole	Ikke gennemført	-	-	-
Rødding Højskole	7.2.2019	31	62	50
Nordfyns Højskole	Ikke gennemført	-	-	-
Vrå Højskole	5.12.2018	33	50	66
Gymnastikhøjskolen i Ollerup	Ikke gennemført	-	-	-
Rønde Højskole	21.11.2018	41	60	68
Højskolen Skærgården	24.1.2019	15	40	38
-		305	583	52

Højskolerne er blevet bedt om at angive, hvor mange elever der har modtaget spørgeskemaet. I enkelte tilfælde er antallet dog ikke oplyst, hvorfor der er taget udgangspunkt i det antal elever, som ifølge evalueringsskemaet har deltaget i det pågældende arrangement, da det oftest er dem, der har modtaget skemaet. Fremgangsmåden medfører dog lidt usikkerhed i beregningen af svarprocenten, da spørgeskemaet i nogle tilfælde kan være sendt ud til flere elever.

Elevundersøgelsen er dermed ikke nødvendigvis repræsentativ for alle højskoleelever som helhed, men den kan give et indblik i elevernes oplevelser af og erfaringer med arrangementerne. Det er dog væsentligt at være opmærksom på, at der må forventes at være en overrepræsentation af elever, der har interesse for arrangementerne, hvilket kan have betydning for, hvor positiv en vurdering, disse elever har af arrangementerne. Derudover har de internationale højskoleelever formentlig ikke besvaret skemaet af sproglige årsager.

Kvalitative interviews og deltagerobservation

På de 10 højskoler, der var med ved projektets start, er der gennemført kvalitative interviews med de projektansvarlige/tovholderne på højskolerne (tabel 6).

Hovedparten af interviewene er gennemført på højskolerne i forbindelse med afviklingen af et Syng, spis og snak arrangement i efteråret 2018, hvor evaluator har deltaget og har gennemført deltagerobservation.

Tabel 6: Oversigt over interviews og deltagerobservation

Højskolens navn	Dato for interview med tovholder	Dato for deltagerobservation
Nørgaards Højskole	28.11.2018	Samme dag
Brandbjerg Højskole	21.1.2019	6.12.2018
Børkop Højskole	12.11.2018	Samme dag
Den Rytmske Højskole	4.12.2018	Samme dag
Grundtvigs Højskole	5.12.2018	4.12.2018
Suhrs Højskole	14.11.2018	Samme dag
Ryslinge Højskole	8.11.2018	Samme dag
Rødding Højskole	11.10.2018)	Samme dag
Vrå Højskole	5.12.2018	Samme dag
Gymnastikhøjskolen i Ollerup	28.11.2018	Samme dag

Ud over deltagelsen ved de 10 arrangementer i efteråret 2018, var der i forbindelse med evalueringens opstart indledende besøg på tre Syng, spis og snak arrangementer i foråret 2018. Formålet med disse indledende besøg var, at evaluator kunne få indsigt i konceptet forud for udarbejdelsen af spørgeskemaer og interviewguides.

Formålet med evalueringens kvalitative del er i særlig grad at skabe indsigt i de oplevede erfaringer med at tilrettelægge og gennemføre arrangementerne, hvilket er centralt for den videre udvikling og konsolidering af projektet.

Supplerende tabeller og figurer

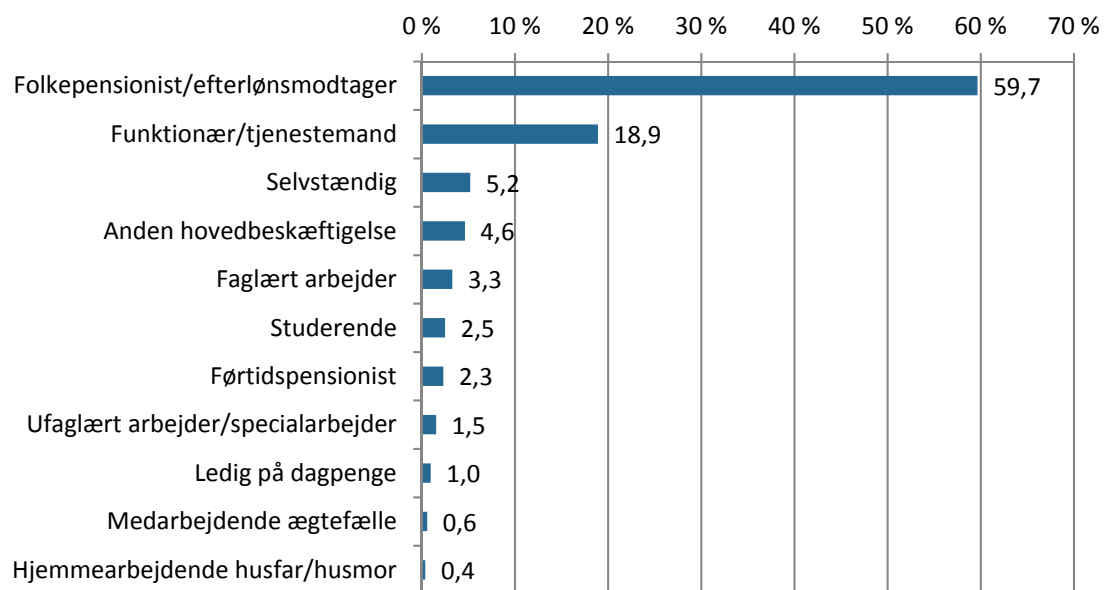
Tabel 7: Køn og alder – elevundersøgelsen

	Antal	Pct.	Gennemsnitlig alder (år)
Kvinde	170	65	23,1
Mand	91	35	22,1
I alt	261	100	22,8

Tabel 8: Køn og alder – deltagerundersøgelsen (pct.)

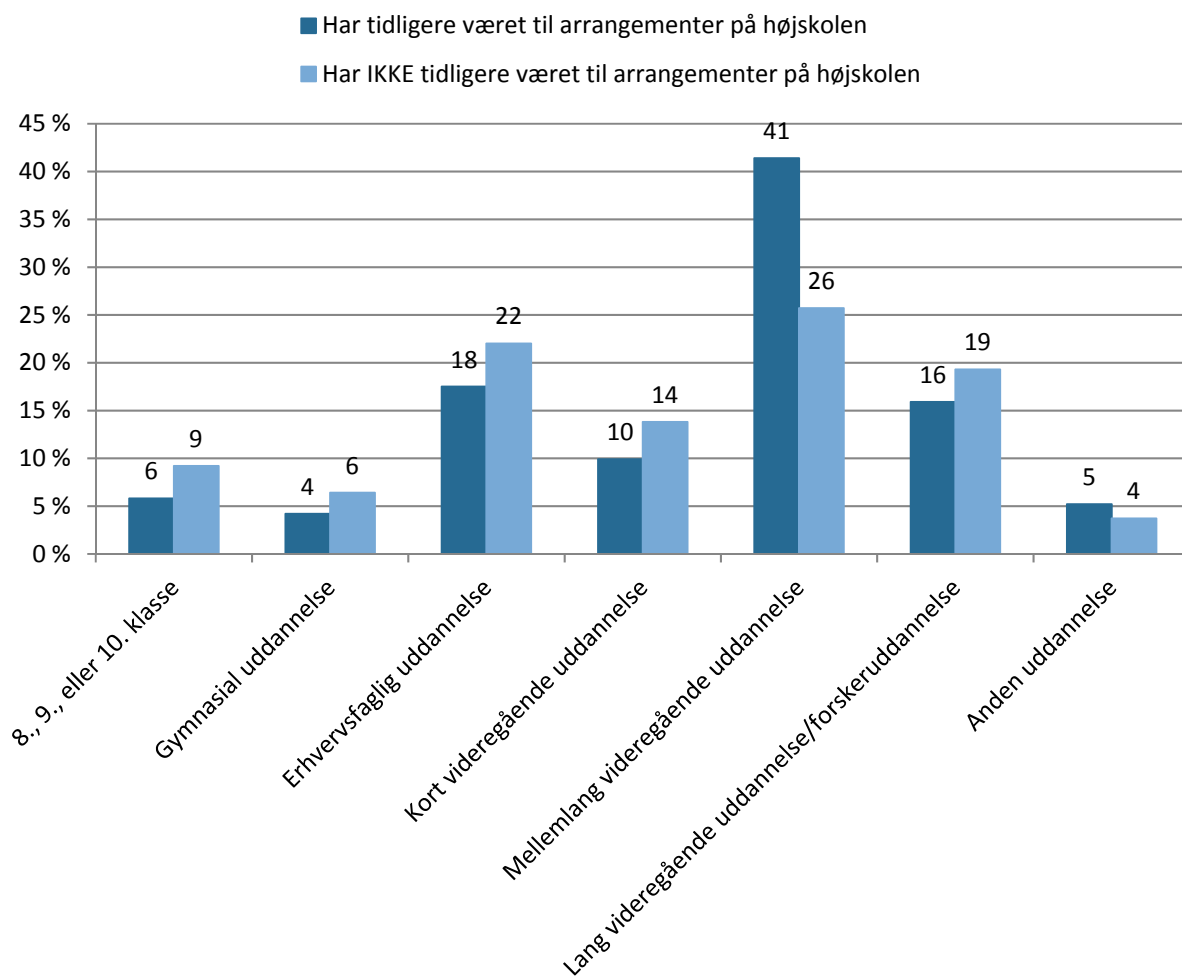
	Under 40 år	40-49 år	50-59 år	60-69 år	70-79 år	80 år og derover	I alt (pct.)
Kvinde (pct.)	7,3	5,6	15,8	33,8	29,6	7,9	100
Mand (pct.)	9,6	5,8	5,1	29,5	35,9	14,1	100
I alt (pct.)	8	5,7	12,5	32,5	31,5	9,8	100
I alt (antal)	41	29	64	166	161	50	511

Figur 25: Deltagernes hovedbeskæftigelse

Figuren viser respondenternes svar på spørgsmålet: "Hvad er din hovedbeskæftigelse for tiden?". n = 518.

Figur 26: Uddannelsesniveau – fordelt på nye og øvrige deltagere

Figuren viser deltagernes svar på spørgsmålet: 'Hvad er den længste uddannelse, du har fuldført/bestået?' fordelt på deltagere, der tidligere har været til arrangementer på højskolen, og deltagere som ikke har. n = 491.

Tabel 9: Snak med nogen man ikke kendte – fordelt på typer af snak

	I meget lav grad	I lav grad	Hverken i lav eller høj grad	I høj grad	I meget høj grad	I alt (pct.)	I alt (antal)
Fri snak (pct.)	6,5	21,5	17,3	36,9	17,8	100	214
Struktureret snak (pct.)	9,4	13,3	16,7	37,9	22,7	100	203
Andet (pct.)	2,6	3,8	9	51,3	33,3	100	78
I alt (antal)	35	76	78	196	110	-	495

Videncenter
for Folkeoplysning